

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Andra kammaren.

Nr II.

Onsdagen den 11 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 21 innevarande februari företaga val dels av tjugufyra valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, utse riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen.

§ 2.

Enligt därom den 4 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

- herr *Anderson* i Storegården,
- » *Andersson* i Katrineholm,
- » *Aronson*,
- » *Borg*,
- » *Fast*,
- » *Gardell* i Gans,
- » *Gustafson* i Vimmerby,
- » *Hage*,
- » *Hammarlund*,
- » *Hedlund* i Häste,
- » *Hedlund* i Östersund,
- » *Hedvall*,
- » *Holmström*,
- » *Jansson* i Falun,
- » *Johansson* i Edsbyn,
- » *Lindmark*,
- » *Lovén*,
- » *Lundén*,
- » *Magnusson* i Kalmar,
- » *Månsson* i Erlandsro,
- » *Nilsson* i Örebro,
- » *Persson* i Fritorp,
- » *Ryberg* och
- » *Schött*,

var och en med 120 röster; samt

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 11.

suppleanter:

herr *Hollertz*,
 » *Edberg*,
 » *Törnkvist* i Karlskrona,
 » *Molander*,
 » *Lindberg* och
 » *Åqvist*,

var och en med 47 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omnämnda valen.

§ 4.

Föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna nr 343 och 344 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*; och remitterades därvid den förra motionen till jordbruksutskottet och den senare till bevillningsutskottet.

§ 5.

Ang. ifrågasatt förbud för landsting att taga befattning med frågor om rikets försvar.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om förbud för landsting att taga befattning med frågor om rikets försvar.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 9, hade herr *Källman m. fl.* föreslagit, att 4 § i lag om landsting den 20 juni 1924 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Landstinget tillkommer — — — — som enligt beslut av Konung och riksdag skola ankomma på landstinget.

Landstinget äger icke befatta sig med rikets försvar eller bevilja anslag därtill.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Sävström*, *Strömberg*, *Thulin*, *Gustav W. Hansson*, *Sandegård*, *Fast* och *Brännberg*, vilka ansett, att viss del av utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

av herr *Holmström* likaledes beträffande motiveringen, dock utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Källman**: Herr talman! Denna motion har blivit väckt i syfte, att man skulle få fullständig likhet på det ifrågavarande området mellan den lagstiftning, som gäller för våra svenska primärkommuner, och den som gäller för landstingen. Jag har sedan länge haft den uppfattningen, att rätten för landstingen att bevilja anslag till den frivilliga skytterörelsen föga står i överensstämmelse med landstingets uppgifter, och den synes alldeles icke stå i överensstämmelse med det cirkulär, som civilministern utsände till landstingens ordförande år 1864. Med avseende på försvarsväsendet i övrigt vill jag

påstå, att landstingen och primärkommunerna ha ungefär samma uppgifter. Landstingen utse ledamöter av inskrivningsnämnderna och inskrivningsrevisionen, och kommunerna utse ledamöter av hästuttagningsnämnderna. Dessa uppgifter kunna landstingen behålla, de äro tämligen oskyldiga, åtminstone i fredstid.

Ang. ifrågasatt förbud för landsting att laga bejattning med frågor om rikets försvar.

(Forts.)

Nu har emellertid konstitutionsutskottet verkställt en utredning, som är mycket intressant, och den visar, att ett landsting icke äger rätt att bevilja de anslag, varom här är fråga, för såvitt de icke avse idrott. Det ha vi icke vetat förut, åtminstone ha vi icke vetat det så säkert förut, men nu finns det bevis härpå. Utskottet ansluter sig härvidlag till det resultat i saken, vartill regeringsrätten kommit. Nu är frågan den: hör den frivilliga skytterörelsen samman med idrotten eller hör den samman med försvaret? Under de år, jag tillhört riksdagen, har jag lärt mig, att beviljandet av anslag till skytterörelsen är detsamma som ett stödande av Sveriges försvar. Något annat har jag icke lärt mig på den punkten under min riksdagstid, och därför är konstitutionsutskottets redogörelse icke blott intressant utan nästan uppseendeväckande. Jag skall icke uppehålla mig vid denna sak mera än att jag ber att få anföra några citat från riksdagsdiskussionerna, som visa, att när landstingen anslå medel till den frivilliga skytterörelsen, lämna de icke bidrag till idrottsrörelsen utan till försvaret.

1919 fördes i denna kammare en mycket vidlyftig debatt angående anslagen till den frivilliga skytterörelsen. Då anfördes av dåvarande krigsministern E. A. Nilson bl. a.: »Beträffande det frivilliga skytteväsendets betydelse för folkförsvaret synes det icke råda några delade meningar om den saken i Schweiz och Danmark. — — Otvivelaktigt har det frivilliga skytteväsendet en stor uppgift att fylla inom vårt försvarsväsende, icke minst för närvarande. Den uppgiften ökas nämligen, enligt min mening, i samma mån som man ifrågasätter att minska övningstiden för de värnpliktiga.» Samma dag uttalade överste Söderhielm, som då tillhörde denna kammare, i en replik: »Jag vill erinra herr Hansson i Stockholm om att den frivilliga skytterörelsen har i vår härordning fått en bestämd plats.» En annan militär, ledamot av denna kammare, herr Holmström, anförde i fjolårets debatt bl. a.: »Jag vill sålunda kort och gott gentemot herr Hamrin påpeka, att det frivilliga skytteväsendet, som har till uppgift att utbilda dylika vältränade prickskytter, nu är av mycket större värde än det tidigare varit.» Sista gången som vårt landsting beviljade anslag till länets skytteförbund var år 1918. 1919 års landsting vägrade att vidare bevilja anslag. Det utskott, som förberedde frågan, yttrade, att det enligt utskottets mening var en oriktig princip, att tvister mellan olika stater skulle slitas genom strid. »Men», fortsätter utskottet, »även frånsatt detta anser utskottet, att en organisation, som närmast är avsedd att stärka rikets försvarsmakt, icke lämpligen bör understödjas genom anslag av landstingen, utan att om understöd skall ifrågakomma, staten i så fall bör lämna sådant.» Det är även ett antal landsting, som fortsätta att lämna anslag till den frivilliga skytterörelsen, och det borde ju knappt få ske. Det förhåller sig på det sättet, att våra landsting i allmänhet äro befriade från partipolitik. Vi hava ett ganska enigt samarbete för lösning av frågor, som äro gemensamma för respektive län eller landstingsområden. Detta att bevilja anslag till skytterörelsen utgör i vissa landsting ett onödigt irritationsmoment. Det är uppenbart, att försvarsväsendet är en riksangelägenhet och icke en provinsangelägenhet.

Det är naturligtvis icke tänkbart att vid denna riksdag komma fram till något beslut i annan riktning, än att riksdagen godkänner den ena eller andra av de motiveringar, som här föreligga. Jag tycker varken om utskottets eller reservanternas motivering. Närmast skulle jag vara böjd för att yrka bi-

Ang. ifrågasatt förbyrå för landsting att taga befattning med frågor om rikets försvar. fall till sista punkten av reservanternas motivering med uteslutande av allt det övriga. Men detta skulle trassla till saken ganska betänkligt, och då det i varje fall i denna reservation ligger ett uttalande mot att landstingen skola bevilja anslag till skytterörelsen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Fast: Herr talman! Efter motionärens yrkande kunde det måhända vara överflödigt att anföra något vidare från reservanternas sida. Det fanns emellertid en vändning i herr Källmans yttrande, vilken också finnes i hans motion, som gör det nödvändigt, att det dock sägs några ord om denna reservation, i vad den skiljer sig ifrån utskottsutlåtandet; men dessförinnan får jag kanske med herr talmannens tillåtelse med ett par ord motivera, varför vi från socialdemokratiskt håll icke kunnat vara med om att tillstyrka bifall till herr Källmans motion. Det är kanske så mycket nödvändigare, som jag i en tidning såg, att man försökt göra gällande, att det numera icke finns någon enhetlig front inom socialdemokratien i fråga om den frivilliga skytterörelsen.

Jag vill fästa uppmärksamheten på ett par saker. Jag vill erinra om att, när den nya lagen om landsting antogs 1924, fanns, såvitt jag minns, icke något yrkande i den riktning, som föreligger i herr Källmans motion, och att det icke heller tidigare i den svenska riksdagen under den tid, då mycket mer betydande anslag till den frivilliga skytterörelsen gävos av landstingen, framstälts något sådant yrkande. Det fanns naturligtvis under denna tid och särskilt i samband med revisionen av landstingslagen oändligt mycket större fog för en sådan framställning, än det finns i dag. Jag vill hänvisa till utskottsutlåtandet och reservationen, i vad det gäller de anslag, som utgå från landstingen i detta avseende. Endast under de sista tio åren ha de sjunkit från 24,750 kronor till 11,250 kronor, samtidigt som antalet av landsting, som bevilja dylikt anslag, sjunkit. I ett land med allmän demokrati och där man ser, hur icke minst det socialdemokratiska partiet tränger in i det ena landstinget efter det andra och erövrar majoritet eller åtminstone blir tillräckligt starkt att i samråd med de andra vänsterpartierna förhindra sådana anslag, verkar motionen närmast som en bön om skydd mot sig själv. Men detta är en smaksak. Det finns ett avgörande och starkt skäl, som jag i detta sammanhang vill nämna. När man i landstingslagen liksom också i våra kommunallagar numera såsom också tidigare uppställt en generell regel, en ram, varinom verksamheten får bedrivas, och för den kommunala självstyrelsen givet de allra vidaste former, när man därtill också erinrar sig, hurusom vid fjolårets riksdag i samband med revisionen av kommunallagarna den socialdemokratiska partigruppen gick in för att kräva utvidgning av tredje paragrafen, som avhandlar den kommunala självbestämmanderätten och bestämmer, vilka frågor som få handläggas av kommunerna, då är det för mig och mina partivänner i utskottet, även om vi aldrig så starkt sympatisera med strävandena att inskrida mot den frivilliga skytterörelsen, omöjligt att vara med om att göra avsteg från den kommunala självbestämmanderätten. Skulle man börja med att uppräknat undantag från denna lagstiftning, så skulle man få räkna upp undantag efter undantag, och då bleve det undantagen, som bleve utslagsgivande, i stället för den allmänna regeln.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka, hur givetvis vissa grupper inom kommunerna anse, att en del anslag, som utgå för olika ändamål — jag kan nämna nykterhetsrörelsen, arbetarnas bildningsförbunds studieverksamhet, idrotts- och friluftsliv o. s. v. — äro onödiga och icke borde förekomma. Dessa grupper skulle säkerligen också i riksdagen komma och begära, att det skulle lagstiftas särskilda undantag för sådana ändamål. Den principiella grund,

varpå man skulle kunna avvisa sådana framställningar, hade man fullständigt ryckt undan genom ett bifall till motionärernas förslag.

Det är enligt mitt förmenande sakliga och starka skäl, som tvingat den socialdemokratiska utskottsdelegationen att gå på ett avslag å motionen.

När det gäller den skiljaktighet i fråga om motiveringen, som råder mellan reservationen och utskottets utlåtande, så är det intet annat än att man i detta sammanhang givit uttryck åt den uppfattning, som det socialdemokratiska partiet hyser i fråga om den frivilliga skytteverksamheten, samtidigt som det också är ett uttryck för den uppfattning, som sedan flera år gjort sig gällande i denna kammare.

Man har sagt, att det är oriktigt att göra ett sådant påpekande; men jag vill för att icke behöva begära ordet en gång till säga, att det är icke något påpekande mot regeringsrätten och icke något klander mot det utslag, som från dess sida givits, utan det är endast ett uttryck för den allmänna uppfattningen, som gjort sig gällande i denna kammare och som jag tror det är klokt att vidhålla. Ty om denna kammare icke ansett lämpligt att med statsmedel understödja skytterörelsen, kunna vi vara överens om, att det är lika olämpligt, att det sker med landstingsmedel. Emellertid ligga prejudikaten så klara, att då det gäller understöd av direkta anordningar, tjänande att gagna försvaret, äga icke landstingen och icke heller primärkommunerna bevilja bidrag till sådana anordningar; men däremot i fråga om den frivilliga skytterörelsen äga landstingen och med dem likställda kommunala representationer en sådan rätt, medan de rena primärkommunerna icke hava densamma. Klarhet på dessa punkter är ju att med tacksamhet annotera. Det kan hända, att det kan bli vägläddande en liten smula för den framtida verksamheten. Men då det gäller att motivera, varför man på detta sätt gjort ett uttalande om, att man anser det olämpligt, vill jag, herr talman, i detta sammanhang endast framhålla, att den striden hava vi, såvitt jag förstår, slutfört tidigare, då det gällde anslagen till den frivilliga skytterörelsen. Jag saknar åtminstone anledning att nu uppriva dessa utkämpade debatter i denna kammare. Jag tror, att denna kammare gör klokt i att vidhålla den uppfattning, som den tidigare gjort gällande. Gör den det, blir det naturligt för den att gå på bifall till herr Sävströms m. fl. reservation, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Det framgår av utskottets utlåtande, att utskottsmajoriteten och reservanterna i allt väsentligt äro ense. De äro ense om, att motionen varken kan eller bör bifallas. Ett bifall skulle icke innebära ändring i nu gällande lagtillämpning beträffande anslagen till skytterörelsen men däremot bli stridande mot vissa bestämmelser, däri det föreskrives skyldighet för landsting att i vissa avseenden taga befattning med ärenden berörande försvaret. Även om motionens yrkande i dess nuvarande avfattning bifölles, hade sålunda motionären icke nått sitt syfte. Vidare äro majoritet och minoritet i utskottet ense om, att genom ett bifall till förslaget om förbud för landstingen att bevilja anslag till skytterörelsen skulle åstadkommas en inskränkning i landstingens förfoganderätt. Om man i den bestämmelse i landstingsförordningen, där landstingets uppgifter angivas, inför inskränkningar, d. v. s. börjar med den ena och fortsätter med den andra, så skulle härav följa icke önskvärda konsekvenser. Alltså i sak äro majoriteten och minoriteten ense. Den enda skiljaktigheten är, som herr Fast framhöll, att reservanterna velat uttala sin uppfattning angående lämpligheten av att landstingen bevilja anslag till skytterörelsen. Detta uttalande är icke så oskyldigt som det ser ut. Det förefaller, som om reservanterna med den ena handen toge tillbaka, vad de givit med den andra. De äro av den mening, att

Ang. ifrågasatt förbud för landsting att taga befattning med frågor om rikets försvar.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt förbud för landsting att taga befattning med frågor om rikets försvar.

(Forts.)

befogenheten för landstingen icke skall inskränkas utan att den bör bevaras sådan som den är. D. v. s. i de fall, då man beviljar anslag, som ligga vid eller utanför gränsen av landstingens befogenhet, skall man klaga i regeringsrätten och på det sättet få besked om vad som är lagligt eller icke. Landstinget skall funktionera inom denna ram. Men här kommer nu ett nytt moment. Här väckes en motion. Det föreslås av reservanterna, att riksdagen skall uttala, att det är icke lämpligt, att landstingen bevilja anslag till skytterörelsen. Reservanterna anse, att riksdagen, utan att bifalla motionen, skall göra ett uttalande, att de landsting, som bevilja sådana anslag, icke förfara riktigt. Man vill, med andra ord, att riksdagen skall uppträda som en magister ex cathedra gentemot landstingen. Det förefaller, som om denna metod ger uttryck för en misstro mot demokratin, som jag icke väntat av reservanterna, allra minst av herr Fast. Det kan icke bestridas, att demokratin både i landstingen och i våra kommunala representationer fungerat i det hela ganska tillfredsställande. Jag instämmer med motionären, då han framhöll, att i landstingen förekomma inga partistrider utan man behandlar frågorna sakligt. Jag kan icke giva samma goda vitsord åt riksdagen. Men just därför anser jag, att det är olämpligt, att riksdagen skall uppträda som magister för landstingen. Herr Fast får ursäkta, men jag tycker att reservationen påminner om de tyska junkrarnas ordspråk: »Der König absolut, wenn er unsern Willen thut.» Visst skola landstingen hava frihet, säger man. Men de skola endast besluta vad som vi anse lämpligt. Jag finner icke påkallat, att riksdagen gör ett sådant uttalande. Jag har en annan uppfattning än herr Fast och motionären om skytterörelsen. Jag anser den nyttig, vare sig den betraktas som försvars- eller som idrottsrörelse. Jag vet, att medlemmarna i denna rörelse äro besjälade av en ärlig och uppriktig vilja att gagna, och överallt, där ett sådant oegennyttigt allmänintresse framträder, anser jag det förtjänt av respekt. Man må hava olika meningar om lämpligheten av att anslå medel till skytterörelsen. Den frågan handlägges, när det begäres anslag i riksdagen eller i landstingen. Då utkämpas den striden. Och denna strid utkämpas sedan bland folket vid valurnorna. Det är demokratiens sätt att fungera. Men det är icke lämpligt, att demokratin i landstingen skall ha över sig en kriorättande magister i riksdagen. Jag anser alltså reservanternas uttalande på denna punkt onödigt och olämpligt.

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets såväl kläm som motivering.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogos vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 2, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i värnpliktslagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

A föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid därpå skedd föredragning av *punkten 11*, rörande tillbyggnad till vagnverkstaden i Notviken samt ombyggnad av lokomotivstationen i Kristinehamn, yttrade:

*Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten
i Notviken
och i
Kristinehamn.*

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Innan det definitiva avgörandet är träffat — jag vet ju, att det blir träffat, och att det icke går att rubba denna sak — vill jag i alla fall till kammarens protokoll anteckna några anmärkningar å de illa behandlades vägnar i denna fråga.

Vid föregående tillfälle, då vi diskuterade frågan om malmvagnsreparationsverkstadens förflyttning ifrån Boden till Notviken, sades det från auktoritativt håll ganska bestämt ifrån, att reparationen av andra vagnar än malmvagnar fortfarande skulle vara förlagd till Boden. Som stöd för detta skall jag be att ur protokollet från andra kammarens debatt i ärendet 1926 få läsa upp något av vad som då yttrades av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Han sade: »Man har sagt — det kan jag förstå, att herr Bengtsson i Norup var inne på — att det tycks föreligga en meningsskiljaktighet mellan utskottets yttrande och mitt uttalande i propositionen, där jag framhållit, att det icke vore avsett att slopa den gamla verkstaden i Boden, utan skulle denna alltjämt användas för reparation av det vagnmateriel, som trafikerar stambanan i övre Norrland. Detta yttrande har jag kunnat göra på grund av en skrivelse, som inkommit från järnvägsstyrelsen till departementet den 9 februari innevarande år.»

Jag behöver icke läsa mera, men det finns flera ställen i protokollet från 1926, av vilka det framgår, att det endast var fråga om att flytta malmvagnsreparationerna ned till Notviken, och att det övriga reparationsarbetet skulle stanna kvar i Boden. Men järnvägsstyrelsen och statsutskottet och, märkvärdig nog, även den högsta militära ledningen äro nu överens om att vagnverkstaden i Boden skall raseras helt och hållet och alltsammans flyttas ned till Notviken. Att järnvägsstyrelsen vill koncentrera alltsammans i Notviken kan jag begripa. Men jag har ändå svårt att förstå, att det skall vara god ekonomi att lägga ned 850,000 kronor på utvidgning av verkstaden i Notviken, när man har en verkstad förut i Boden och, vad mera är, när man uppenbarligen måste få åtskilliga kostnader vid sidan om dessa 850,000 kronor. Man går ju nämligen nu in för att sätta in ett tåg mellan Boden och Notviken, som skall frakta de arbetare, som skola flyttas från verkstaden i Boden till Notviken. Det är ändå 30 kilometer mellan verkstaden i Notviken och Boden.

Detta är en sak. En annan sak är den, att när man på detta sätt rycker undan plattformen för dessa egnahemsägares fortsatta bosättning uppe i Boden, så får man väl tänka på något skadestånd för deras vidkommande. Detta var man inne på även förra gången frågan diskuterades. Då behövde det ändå icke komma ifråga; då var det endast fråga om att flytta 20 man. Men nu blir det vida större arbetarstock, som skall flytta därifrån.

Om jag sedan skulle uttrycka en undran med hänsyn till de militära myndigheternas inställning till frågan, så får jag säga, att här har man varit så

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten
i Notviken
och i
Kristinehamn.
(Forts.)

fruktansvärt rädd för att järnvägen skulle komma i närheten av kusten, att man krupit långt in i landet för att kommunikationsleden skulle vara skyddad vid krigstillfälle. Men när man å andra sidan sedan 25 å 30 år tillbaka har en vagnsverkstad, vilken naturligtvis vid krigstillstånd är utomordentligt nödvändig och nyttig och framför allt i behov av skydd, då flyttar man den fyra mil nedåt kusten utanför fästningsgördeln till ett fullkomligt oskyddat område. Om det där är militär strategi, så får jag säga, att den är av det konstifika slaget. Nog förefaller det, som om verkstaden ur militär synpunkt låge bättre till i Boden. Men det är så mycket underligt, som händer på det militära området, att man kanske icke behöver känna någon förvåning utan bara tro, även om man icke kan begripa det.

När saken nu emellertid är avgjord, skall jag från denna plats endast ställa den vädjan, att man behandlar de egnahemsägare, som bli drabbade av denna flyttning, på ett hyggligt sätt från statens sida, ty de hava i sina bostäder lagt ned sina sparslantar sedan tio, femton, tjugu års tid, och de kunna ha rätt att hållas skadeslösa, när man flyttar verkstaden från Boden på detta sätt — på ganska svaga motiv, som det nog i fortsättningen kommer att visa sig.

Herr Selberg: Herr talman! Jag skall be att endast få tillägga några ord till vad herr Lövgren här framhållit rörande dessa arbetare och deras bosättning.

Herr Lövgren har framför allt framhållit, vad som här i kammaren tidigare anförts i denna fråga av kommunikationsministern år 1926. Emellertid är det ju så, att det sker ombyten av statsråd. Men i detta fall synes det hava rätt samma uppfattning år 1926 som 1927. Och statsutskottet refererade och underströk 1927 departementschefens yttrande, vari det bl. a. hette: »Såsom och min företrädare i ämbetet betonar är det icke avsett att i och med malmvagnsreparationernas förläggande till Notviken slopa den gamla verkstaden i Boden. Denna — — — kommer att, såvitt nu kan bedömas, en längre tid framåt användas för reparation av den vagnmateriel, varmed trafiken å stambanan genom övre Norrland bestrides, och vilken materiel nu måste repareras å mera ogynnsamt belägna verkstäder. Till följd härav torde även endast ett mindre antal arbetare komma att överflyttas till den nya verkstaden i Notviken.» Statsrådet anförde vidare, att då det icke vore fråga om att slopa den gamla verkstaden i Boden, borde icke förnyelsefondens medel anlitas, vilken ståndpunkt företrädaren i ämbetet även intagit.

Detta refererades, som sagt, av statsutskottet i dess utlåtande 1927 och blev sålunda grunden för riksdagens beslut den gången. Till följd därav och då en hel del av dessa arbetare, som nu hava bostäder i Boden, litat på att detta riksdagens uttalande skulle komma att gälla en längre tid framåt, ha dels några av dem byggt eller inköpt, dels en del av dem väsentligt reparerat upp sina bostäder i tanke att bo kvar där. Nu är det ju så, att det i den föreliggande propositionen säges, att det skall gå arbetartåg mellan Boden och Notviken, och jag har själv varit med om att tacka överdirektör Virgin i Kungl. järnvägsstyrelsen för hans löfte, att så länge det fanns verkstadsarbetare i Boden eller Över-Luleå, som arbetade i Notviken, skulle dessa arbetartåg fortsätta att gå. Men jag har ansett mig skyldig att här omnämna detta för att det skulle komma in i riksdagens protokoll och sålunda detta löfte kanske bli någonting att lita på, så att det icke går som förut: man ansåg sig då hava fått löfte om att allt skulle få fortfara som det varit, men så småningom visade det sig vara svikna förhoppningar.

Jag har, som sagt, endast velat understryka detta löfte här och uttala den förhoppningen, att dessa arbetartåg, som ifrågasatts, skola komma att fort-

sätta, så länge behov därav föreligger, d. v. s. så länge det finns verkstadsarbetare bosatta i Boden eller Över-Luleå.

*Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten
i Notriken
och i
Kristinehamn.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Punkten 1, angående anslaget till vapen och ammunition m. m.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 44 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte upptaga ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m. med oförändrat belopp, 4,514,800 kronor.

*Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.*

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Herou**: Herr talman! Vi få tillfälle återkomma till vår principiella inställning till militärväsendet över huvud vid ett senare tillfälle, då fjärde huvudtiteln föreligger till slutgiltig behandling. Statsutskottets föreliggande utlåtande nr 18, som behandlar vissa utbrutna punkter i huvudtiteln, visar emellertid, att de i utskottet representerade partierna enhälligt hava varmt hjärta och givmild hand, då det gäller militära anspråk. Behandlingen av dessa anslagsäskanden bär intet som helst spår av det tvång till sparande, som eljest kännetecknar många av anslagskraven vid årets riksdag, när det gäller för arbetare och bönder viktiga krav. När det gäller att hjälpa de verkligt nödlidande grupperna, då håller man hårt om statens pung. I föreliggande anslagskrav, som arbetare och bönder endast kunna få allvarliga olägenheter

Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.

(Forts.)

av, märker man intet alls av den anda, som annars skrytsamt tar sig uttryck från vissa grupper här i kammaren, när man vid högtidliga tillfällen förklarar, att man på det hållet är så emot alla anslag till militarismen, att man icke vill offra tolv skilling till »militäreländet», som man ibland uttrycker det.

Det gäller i denna punkt ett anslag av 4,500,000 kronor i runt tal till vapen och ammunition. När man utåt, hos folket, vill tillmäta så stor betydelse åt den försvarsutredning, som beslutades vid fjolårets riksdag, då man vill bluffa upp den till att betyda en allvarlig attack emot det militära systemet, så förefaller det, som om det verkligen icke vore så alldeles nödvändigt att ge anslag till ett sådant ändamål som det här föreliggande. Vore det icke reson i att spara på punkter som denna för att i stället hava 4 à 5 miljoner ytterligare att ge till sådana ändamål som t. ex. anordnandet av reservarbeten åt nödlidande arbetargrupper? Det kommer att visa sig senare vid denna riksdag, att när det gäller sådana för arbetargrupper viktiga anslag, har riksdagen icke möjlighet eller vilja att ge tillräckliga summor.

Med denna kortfattade motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den föreliggande punkten.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.

Punkten 8, angående anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 88 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att uppföra ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 5,900,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft de lika lydande motionerna nr 69 inom första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 95 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1931/1932 anvisa ett ordinarie reservationsanslag av 6,500,000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motioner i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 5,900,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *N. J. Martin Svensson*, *Lundell*, *Hammar-skjöld*, *Wiklund* i Brattfors, förste vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Strindlund*, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till ovanberörda motioner öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 5,900,000 kronor, med 600,000 kronor till 6,500,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Vid årets riksdag har lantmanna- och borgpartiet väckt en partimotion, i vilken partiet ger uttryck åt sina bekymmer över att flottans underhållsanslag för närvarande är för knappt tillmätt. Och vårt yrkande går ut på beviljande av det belopp, 6,500,000 kronor, som av den ansvariga myndigheten ansetts vara ett ofrånkomligt minimum.

Flottans underhållsanslag har ju som sin viktigaste uppgift att underhålla flottans dyrbara flytande materiel. Anslaget användes dels till de underhållsarbeten, som äro erforderliga, innan fartygen gå ut på expedition, och dels för sådana arbeten, som äro nödvändiga, sedan fartygen kommit in från expeditioner, för att de skola kunna vara beredda att med kort varsel ånyo gå ut på expedition. Nu har emellertid erfarenheten givit vid handen, att under de senaste åren anslaget icke har medgivit, att man kunnat till fullo utföra de arbeten, som äro erforderliga efter en expedition, utan man har fått koncentrera sig på att utföra de arbeten, som äro nödvändiga för att fartygen över huvud skola kunna utgå på expedition. Nu är det också klart, att de arbeten, som skola utföras, innan ett fartyg går ut på en expedition, de måste utföras inom en viss begränsad, ganska kort tid före expeditionens början, under det att de arbeten, som utföras efteråt, kunna jämnt fördelas över årets olika månader. När man nu icke kan utföra de erforderliga arbetena efter expeditionerna, så hava de arbeten, som bestridas av underhållsanslaget, kommit att bli koncentrerade under en kortare tid av året, varemot inga arbeten kunnat utföras på denna del av underhållsanslaget under övriga tider av året. Detta gör, att arbetsfördelningen blivit så ojämn på varven. Den allra viktigaste förutsättningen för att ett varvetablissemang skall kunna skötas ekonomiskt är, att det har jämn tillgång på arbete året runt. Det kan i närvarande stund icke så ordnas. Följden är den, att när det icke finns tillgängliga medel av andra anslag för arbeten, måste under stora delar av året arbetarna avskedas, under det att man under kortare tider måste inkalla större arbetarstyrka tillfälligtvis. Det är ett förhållande, som icke är lyckligt; och man måste säga sig, att när icke ett fartyg är underhållet så, att det inom en bestämd tid kan utgå på expedition, äro förhållandena även ur militär synpunkt synnerligen otillfredsställande.

Vi hava därför i denna motion velat reagera emot dessa förhållanden, och vi anse det vara oklok sparsamhet av staten att icke se om sina fastigheter och sina inventarier. Och därför, herr talman, vill jag förena mig med dem, som här reserverat sig, och yrkar sålunda bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Ward: Herr talman! Då jag har deltagit i behandlingen av denna fråga inom statsutskottets första avdelning, torde det väl närmast ankomma på mig att här gå upp för att yrka bifall till statsutskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Man torde kunna säga, att Kungl. Maj:t har ganska välvilligt behandlat den framställning, som här gjorts av den förvaltande myndigheten. Men Kungl. Maj:t har funnit, att man på grund av statsfinansiella skäl icke kunnat gå in för ett bifall, och har därför inskränkt sig till att hemställa om ett anslag av 5,900,000 kronor. Det är alldeles uppenbart, att i tider som dessa, då statsmakterna måste vidtaga inskränkningar på olika områden, man i det fallet ingalunda kan göra undantag för försvarsanstalterna, utan att dessa också i viss mån måste vidkännas den besparingspolitik, som blivit nödvändig. Man torde för övrigt på grundval av de uppgifter, som lämnats, tryggt kunna utgå ifrån att några skador ingalunda kunna komma att uppstå genom att man på det sätt, regeringen här föreslagit, begränsar anslaget till förevarande ändamål.

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

Jag vill med dessa korta ord, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Lindman: Herr talman! Såsom den som skrivit sitt namn först under denna motion skall jag be att få besvara kammaren med att yttra några ord om densamma utöver det som uttalades av herr Holmgren.

Jag vet ju, att Kungl. Maj:t i sin proposition säger, att finansiella svårigheter hindra en höjning av anslaget till flottans underhåll, och herr Ward sade nyss, att man borde iakttaga sparsamhet även på detta område liksom man får göra det på andra områden. Detta om sparsamhet kan ju vara riktigt, men sparsamhet kan också medföra vissa olägenheter, och jag skall därför be, herr talman, att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att lämna en del uppgifter i detta sammanhang. Det är efter min mening ett synnerligen viktigt anslag det gäller, det som avser underhåll av den dyrbara materiel, på vilken staten har lagt ned stora kostnader. Det är otvivelaktigt, att sjökrigsmaterielen framför allt, men även byggnaderna och annan materiel kostar stora belopp, och ett bristande underhåll kan då vara motsatsen till sparsamhet, ty det kan komma att medföra återverkningar efteråt.

När man sökt att studera grunderna för detta anslag, som jag gjort innan motionen avlämnades, har det varit rätt svårt att i en labyrint av siffror från olika sakkunnebetänkanden och från de kungliga propositionerna fr. o. m. 1925 återfinna siffrorna, men jag tror dock att det lyckats. Jag vill då till en början säga, att den kungl. propositionen nr 50 av år 1925 led av vissa betydande brister, då den upptog underhållsanslaget sådant det beräknades bliva efter fullt genomförd utbyggnad, alltså 1938. Där gjordes då vissa förbehåll, som icke hava gått i uppfyllelse. Jag skall icke yttra mig om, huruvida beräkningarna i och för sig vore riktiga eller icke, utan det är dessa förbehåll, som jag skall be att få fästa uppmärksamheten vid, ty siffrorna blevo därigenom felaktiga i avsevärd grad.

För det första tog man sig före att av det dåvarande underhållsanslaget räkna bort 10 % i arbetskostnader för fartygens underhåll. Nå, det har visat sig sedermera, att detta icke hållit streck, man har icke kunnat räkna bort det; av de efterföljande försvarsministrarna kunde varken herr Hansson eller herr Rosén göra det. Det var sålunda ett belopp på 370,000 kronor plus dyrtidstillägg, eller tillsammans 440,000 kronor, som man sålunda felaktigt trodde sig kunna inbespara. Så menade man, att man skulle kunna åstadkomma en besparing genom omläggning av varvsdriftens organisation på icke mindre än 550,000 kronor. Det har sedermera av särskilda sakkunniga, som varit tillsatta för att utreda denna sak, visats, att man icke kan göra denna besparing på 550,000 kronor. De som gjort utredningen räkna med 450,000 kronor. Men sedan när man för utredningen fått ytterligare sakkunniga, de s. k. ekonomiserings-sakkunniga, bland vilka chefen för Götaverken direktör Hammar även var medlem, befinnes det, att även denna siffra enligt deras uppfattning är tilltagen allt för högt. Denna prutning på 100,000 kronor är m. a. o. allt för liten. Det går icke med att i form av besparing avdraga så mycket som man hade beräknat. Så har det vidare tillkommit en omständighet, som var en följd av 1925 års försvarsbeslut, nämligen att man dragit bort från varven en del militär personal, maskinister och eldare, som förut arbetade på fartygens underhåll och reparation, men som nu genom beskärningen i organisationen hava försvunnit, och då har man måst räkna med att ersätta dessa maskinister och eldare med civil arbetskraft. Det beräknades till icke mindre än 500,000 kronor, vilket sålunda är en direkt följd av vad som icke togs upp i planen 1925. Man har visserligen sedermera använt en del värnpliktiga för detta ändamål, men såsom okunniga i sådant arbete hava

de icke kunnat användas som fullgod ersättning för utbildade maskinister och eldare, varför det alltid blir en brist, som måste täckas, på omkring 300,000 kronor. — Jag skulle kunna räkna upp flera sådana saker, som man glömde bort 1925. Det fanns något som hette samövningar med flyget, och underhållet av den fartygsmateriel som erfordrades därför gick visserligen till ett belopp av endast 80,000 kronor, men det hade förbisetts, och det omtalas av herr Rosén i en av hans försvarspropositioner, att detta måste finnas. Det finns även andra poster som härvidlag skulle kunna medtagas, men som de gå till mindre belopp, skall jag icke bry mig om att tala om dem.

Om man vidare tittar på vad den kommitté uttalade, som tillsattes för att utreda flottans ersättningsbyggnadsfråga, i vilken den nuvarande statsministern först var ordförande och sedermera herr P. A. Hansson, så har den i sitt betänkande intagit en tabell, uppgjord av dåvarande marinöverdirektören, vilken tabell slutar på ett belopp av 6,413,000 kronor vid tioårsperiodens slut för detta behov, och ändå har man icke tagit med det som jag nyss talade om, anställande av civil personal i stället för den förra. Det är ganska märkligt, herr talman, att finna, att då den förra frisinnaade regeringens försvarsminister lade fram sina förslag beträffande fjärde huvudtiteln, så upptog han anslaget till 6,500,000 kronor både det första året och det andra och fick riksdagens bifall till dessa 6,500,000. Det är sant, att i detta belopp ingick ett anslag på 230,000 kronor vartdera året för en extra ombyggnad av pansarbåten Oscar II, och det skall också i rättvisans namn sägas, att man då icke kunde räkna med de förenklingar i varvens organisation och drift som man tidigare ansett sig kunna räkna med, men lika fullt, herr talman, står det fast, att det kommit in andra saker i stället, som göra, att det är fullt lika motiverat att upptaga det belopp som då upptogs, eller 6,500,000 kronor i år, som det var när försvarsministern Rosén lade fram det, och jag skall be att få visa för kammarens ledamöter med några få siffror, huru därmed förhåller sig.

När statsutskottet 1929 nedsatte anslaget från 6,500,000 kronor till 5,900,000 kronor, gjorde utskottet det med utgångspunkt från den gamla propositionen 1925, som upptog 5,360,000 kronor. Man lade till den arbetskostnad, som var beräknad skulle gå bort, men vilken beräkning icke gått i uppfyllelse, med 440,000 kronor. Man lade till 100,000 kronor för ett par småsaker, och så kom man till detta belopp, 5,900,000 kronor, och det är på den siffran som man står i dag från Kungl. Maj:ts sida. Men då är att observera, att till detta kommer ett par lika oundgängliga och nödvändiga tillägg, som påpekades i de två tidigare omnämnda statsverkspropositionerna. Det är t. ex. underhåll av fartyg, som skola användas vid samövningar med flyget, som herr Rosén talade om i en av sina propositioner, nämligen 80,000 kronor, och de äro ofrånkomliga. Vidare tillkommer för de minskade organisationskostnaderna, som jag nyss talade om, 100,000 kronor. Vidare tillkommer det, att arbetskostnaderna icke bara icke ha gått ned utan att arbetskostnaderna i själva verket stigit enligt de beräkningar som gjorts och som återfinnas i statsverkspropositionen, 99,000 kronor, eller låt mig säga i runt tal 100,000 kronor. Sedan hava vi ytterligare en post, som man har tappat bort, nämligen att man införde en annan beräkning för fartygens livslängd, så att man sträckte ut den för olika fartygstyper med några år. Detta har beräknats till 100,000 kronor. Ökad kostnad för indragning av militär personal, maskinister och eldare, gör vidare 240,000 kronor. Det skall också komma till, och tar jag nu och lägger tillsammans detta, som jag anser vara oundgängligt, då kommer jag upp till det belopp som motionärerna hava föreslagit och litet därutöver, eller m. a. o. i runt tal 6,500,000 kronor.

Nu skulle jag vilja framhålla, att om kammarens ärade ledamöter fästa sin uppmärksamhet någon gång vid vad som förekommer i tidningarna, så talas det

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.

(Forta.)

där t. ex. om att en egendom har blivit vanhävdad, det blir ett stort skri i tidningarna över dylika oegentligheter, och jag är den förste att erkänna, att man icke skall vanhävida egendom. Men här föreligger ett mycket flagrant fall av vanhävd av en kronan tillhörig mycket dyrbar egendom, och det som är att observera är att det har varit för litet anslag under många år, och så har man fått så att säga ett saldo på dessa brister, som blivit ökat så att det nu icke går an att tala så, som herr Hanssons kommitté gjorde, nämligen att när vi beräkna vårt anslag, då förutsätta vi att vid den tidpunkten när detta anslag skall träda i tillämpning, då skola fartygen vara underhållna så, att intet blivit eftersatt. Nu har det prutats år efter år och år efter år, det har m. a. o. uppkommit ett saldo, som jag säger, en brist, som ökar för varje år, och till vilken naturligen hänsyn måste tagas. Jag nödgas besvärta med att få nämna några ord om detta som står i huvudtiteln i år. Där står först detta, som de ersättningsbyggnadsakkunniga säga, nämligen »att fartygen före övergång till i dessa beräkningar angivna kostnadstabläer planenligt underhållits och förlagts i anbefalld beredskap». Men sedan kommer det vidare i marinförvaltningens yttrande, och där läser jag ordagrant, ty jag vill icke säga mer än den ansvariga ämbetsmyndigheten själv sagt:

»De senare årens knappa underhållsanslag hade icke medgivit en dylik planelig beredskapsförläggning. Anslaget hade tagits i anspråk nästan utslutande för på expedition varande eller till rustning anbefallda fartyg. För översyn och förläggning i anbefalld beredskap av avrustade fartyg, vilka icke beordrats till ny expedition, hade medel endast i jämförelsevis ringa utsträckning stått till förfogande. Å fartyg, vilka anbefallts förläggas i 2:a beredskap, hade i de flesta fall erforderliga arbeten kunnat utföras endast i ofullständig utsträckning, och många fartyg hade under flera år fått ligga utan annan mera omfattande åtgärd än insmörjning och konservering av maskineri m. m. för förhindrande av förrostning.

Ett dylikt förhållande», tillägger ämbetsverket, »vilket icke vore förenligt med god krigsberedskap, syntes icke böra fortsätta.»

Jag kan i dessa rader icke utläsa annat än att för de fartyg, som tillhöra kustflottan, man icke har den krigsberedskap, som Kungl. Maj:t själv har anbefallt skall förefinnas.

Jag har, herr talman, naturligtvis icke någon utsikt att få någon framgång i mitt yrkande på bifall till motionen eller till reservationen. Det har jag naturligtvis icke, då jag vet, att det frisinnade partiet med sin chef i spetsen, den nuvarande statsministern, väl står som en man om detta, och då jag förmodar, att det socialdemokratiska partiet och den kommunistiska gruppen stödja dem i detta hänseende. Det är ju ett fall detta, då vågmästeriet utnyttjas för att med hjälp av socialdemokraterna vinna framgång för sina strävanden, men jag vill säga, och det tillåter jag mig att säga alldeles bestämt, att här är icke en fråga, som bör tagas så lättsinnigt, som jag är övertygad om att en hel mängd av kammarens ledamöter göra, ty här brister i underhållet, här vanhävdas egendom som tillhör Kungl. Maj:t och kronan.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag var beredd på att herr Lindman skulle komma att angripa åtskilliga punkter i fjärde huvudtiteln, men jag trodde knappast, att han skulle lägga in så mycken energi och så hårda omdömen på den nu föredragna punkten. Ty, om jag stannar inför hans resonemang och frågar: vilket avseende fäste vid fjolårets riksdag i den då framlagda statsverkspropositionen den dåvarande Kungl. Maj:t vid alla de erinringar, som herr Lindman nu gjort, så måste jag säga, att trots att regeringen då icke hade att kämpa med sådana ekonomiska svårigheter som

varit fallet i år, hava, såvitt jag förstår, nästan samtliga dessa erinringar i fjolårets proposition lämnats utan beaktande. Den nuvarande regeringen har på detta område så väl som på andra fått förfara så, att man fått väga sina förslag mellan å ena sidan det, som kunde befinnas önskvärt, och å andra sidan det, som framstod såsom trängande och nödvändigt.

Jag skall icke närmare följa herr Lindman i hans resonemang rörande kalkylerna i 1925 års försvarsordning och vad därmed sammanhänger — jag skall endast stanna inför vad han sist anförde och som obestriddligen är det mest betydelsefulla i denna sak, nämligen det krav på ökad stridsberedskap, som han nu sist gjorde sig till målsman för. Frågan är därvid, huruvida detta krav är av den art, att man nu i den ekonomiska situation, i vilken vi i år befinna oss, har anledning att tillgodose det i större omfattning än någon sittande ministär funnit nödvändigt sedan år 1925. Jag kan icke se, att så är fallet, utan jag har tro, att man i fråga om detta anslag bör gå fram på en gång varsamt och sakligt, vilket här skett, när man stannade vid samma belopp, som utgått under den senare tiden till det här avsedda ändamålet.

Jag vågar också göra gällande, att det av regeringen föreslagna beloppet, använt på ett förståndigt sätt, motsvarar de närmast föreliggande och mest trängande behoven på ifrågavarande område. Och därför utgår jag därifrån, att riksdagen kommer att följa utskottsmajoriteten och bifalla vad regeringen i detta avseende föreslagit, nämligen att beloppet skall sättas till 5,900,000 kronor.

Herr Lindman: Det var ju alldeles naturligt, och det har jag icke förbi-sett, att hans excellens statsministern skulle komma med den invändningen, att den regering, vilken jag tillhörde, endast under det första året av sin tillvaro lade fram ett anslagsäskande på 6,500,000 kronor men andra året ett lägre belopp. Det var ju uppenbart att den anmärkningen skulle komma ett riktas mot mig. Men jag vill framhålla för hans excellens statsministern, att den siffra, som tillkommit i anledning av bristen på eller omöjligheten att använda maskinister och eldare — d. v. s. militär personal — framkommer först i årets statsverksproposition med den siffra jag nyss nämnde, om jag rätt kan se. Och vidare vill jag tillägga, att 80,000 kronor för underhåll av fartyg för samövningar med flyget finnas upptagna i fjolårets proposition. Slutligen kan man säga, att det var en sak, som icke då var känd, nämligen att kostnaderna för sjökrigsmaterielens underhåll, vilka man 1925 ansåg sig kunna nedsätta med det belopp, jag nyss nämnde, kronor 370,000, om det anslaget har nu marinförvaltningen förklarat, att det icke blott måste bibehållas vid vad det varit förut, utan även måste ökas med 99,000 kronor. Det är en ofrånkomlig siffra, som icke hans excellens kan komma ifrån, och vad de övriga siffrorna i mitt resonemang beträffar, som herr statsministern icke ansåg sig kunna gilla och vara med om, så äro de exakt tagna ur handlingarna från riksdagsbehandlingen det året och framgå av statsutskottets utlåtande, som bifölls av riksdagen 1929.

Jag är emellertid alldeles övertygad om att hans excellens statsministern har rätt åtminstone i en sak, och det är, att riksdagens majoritet kommer att följa honom. Han har ett så pass stort antal med sig av frisinnade och liberaler och socialdemokrater och kommunister, att han kan vara säker på att de icke rösta med mig utan med honom. Men därmed är det ingalunda säkert, att herr statsministern en gång kan stå för det yttrandet, att beloppet, rätt använt och på förståndigt sätt utnyttjat, skall kunna räcka till.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Jag vill endast erinra herr Lindman därom — när han nu gång på gång återoppar den ansvariga myndig-

*Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.*

(Forts.)

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.

hetens önskemål i detta avseende — att föregående år framlade marinförvaltningen i sina petita till riksdagen en hemställan om 6,800,000 kronor. I år har samma belopp sänkts till 6,500,000 kronor, således ett lägre belopp än som föregående år.

(Forts.)

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Det har tidigare, när det gällt anslag till flottans byggnader och underhåll ofta skrivits om den ståndpunkt, som det skulle vara min plikt att intaga i denna fråga. Och det har sagts, att det borde vara den ståndpunkt att försöka tillföra varven så mycket arbete som möjligt. Jag måste emellertid, med hänsyn till mitt eget ståndpunktstagande i denna fråga, säga, att jag har den uppfattningen, att man som ledamot av denna kammare har skyldighet att försöka se förnuftigt på varje spörsmål, och den omständigheten, att det genom något hundratal eller tusental kronor till flottans byggnader och underhåll möjligen skulle kunna ställas i utsikt, att man kunde ge arbete åt något antal man ytterligare på flottans varv, kan icke för mig vara enbart avgörande, när det gäller att taga ståndpunkt till en fråga, sådan som denna.

När herr Holmgren talar om, att man måste antaga och avskeda arbetare vid vissa tider på varven, beroende på att anslagen äro otillräckliga, vill jag tillkännagiva den uppfattningen, som jag fått efter ingående studium, att det beror på en del andra omständigheter, som icke i och för sig ha med denna anslagsfråga att göra, varom herr Ekman och herr Lindman för tillfället diskutera.

Då man emellertid diskuterar på det sätt, som herr Lindman gjort i detta sammanhang, och anför en hel del siffror om vad man beräknat tidigare och vad man nu anslår, förefaller det mig, som om debatten hade rätt mycket att göra med frågan, huru statistik är uppställd överhuvud taget. Den har däremot icke så mycket att göra med de förhållanden, som föreligga, när det gäller underhåll av flottans båtar, och det ändamål, som herr Lindman talade om.

Innan jag går in på detaljer i denna fråga, skulle jag vilja rikta uppmärksamheten på att ungefär vid samma tid som vi diskutera denna fråga om anslags storlek till flottans byggnader, har på ett annat område inom försvarsväsendet hänt saker, som dragit allmän uppmärksamhet till sig. Jag syftar på användningen av de anslag, som ställts till flygstyrelsens förfogande. Jag skall naturligtvis icke i detta sammanhang gå in på detaljer, men nog är det väl ändå — jag tillåter mig använda uttrycket — en ödets ironi, att medan herr Lindman här talar om att de anslag, som beviljats till flottan, icke äro tillräckliga, har det visat sig, att man på ett annat område inom försvarsväsendet använder anslag på det sättet, att saken minst sagt dragit allmän uppmärksamhet till sig i hela landet. Är det verkligen möjligt, herr Lindman, att det icke är någon annanstans än i flygstyrelsen, där det finnes sådana företeelser inom försvarsväsendet, vilka det finnes anledning att diskutera, företeelser på vilka utan tvivel allmänna uppmärksamheten skulle komma att riktas, därest man började på allvar syssla med detaljerna på det sätt, som nu efter vissa tilldragelser skett med flygstyrelsens verksamhet?

Den som i tidningen Social-Demokraten har utpekats såsom en av de medverkande i de tvivelaktiga affärerna inom flygstyrelsen, härstammar från flottan och har fått sin uppfostran där. Och det lär väl vara på det sättet, att han icke kan sägas vara ensam, ty titta vi tillbaka i tiden, har det inträffat, t. ex. vid flottans varv i Stockholm, vissa affärer, som även de, av en ren tillfällighet kommo i dagen, vissa affärer, som då tilldrogo sig allas uppmärksamhet.

Vad jag velat säga med detta är, att skulle man börja på att ur statsnyttans synpunkt diskutera tillräckligheten av de anslag, som beviljas för militära ändamål, lär det vara skäl, att man först undersöker, om saken icke ligger till

på det sättet, att en betydande del av dessa anslag användas på ett sätt och under former, som ha rätt mycken likhet med de affärer, som man nu skrivit om beträffande flygstyrelsen.

Med utgångspunkt därifrån och med hänsyn till dessa förhållanden lär det icke vara möjligt för herr Lindman att med utsikt att verkligen bliva tagen på allvar kunna hävda den uppfattningen, att dessa anslag, som här lämnas för militära ändamål, användas på sådant sätt, att anmärkning icke kan göras däremot. När det gäller användningen av dessa anslag, vill jag rikta uppmärksamheten på en omständighet, som förekommit och förekommer varje år, nämligen den, att när en officer flyttar in i en ny bostad, om han t. ex. flyttar från Stockholm till Karlskrona eller från Karlskrona till Stockholm, göres vederbörande lägenhet om från början till slut. Är det så, att han tycker det är trevligare att ha ett större och ett mindre rum, flyttar man helt enkelt väggen, så att ett rum blir litet och ett blir stort. Om man tittar igenom, vad som förekommit på detta område, blir man förvissad om att herr Lindmans 600,000 gå åt för sådana ändamål.

Jag skall icke uppehålla mig vid detaljer vidare, men när herr Lindman säger, att den kommunistiska gruppen väl kommer att rösta med herr Ekman och icke med herr Lindman, vill jag bara ge herr Lindman det beskedet, att är det så, att herr Lindman kommer med förnuftiga förslag, kan han räkna med, att den kommunistiska gruppen röstar för dem. Men herr Lindman har den inställning, som alltid kommer till synes i hans politiska verksamhet, att så snart det är fråga om anslag till åtgärder, vilka på något sätt skulle gagna arbetarna, då är herr Lindman genast motsträvig och går andra vägen, men när det är fråga om att kasta bort penningar på detta sätt, då är herr Lindman alltid den främste förespråkaren för att beloppet skall vara så stort som möjligt, och så länge så är förhållandet kan herr Lindman icke räkna på vår medverkan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är tydligt att den, som icke är väl insatt i föreliggande spørsmål — den siste talaren var dock inne på åtskilliga detaljer i periferien — har svårt att bilda sig en föreställning om anslagsbehovet. Jag tror icke det tjänar något till att vi sysselsätta oss med dylika spørsmål. En person, som icke är fackman, kan icke själv avgöra, huru stor denna summa rätteligen bör vara. Jag vill därför vädja till hans excellens statsministern, som på samma gång är försvarsminister, att till ett kommande år om möjligt, såvitt det kan ske utan att skada rikets intressen, närmare klargöra, vad som egentligen behövs för detta ändamål.

Jag vet ifrån min statsutskottstid — den slutade ju med det här året — att det var någonting blint vid detta anslag. Man stod och diskuterade om summan. Man sade, att det var 1925 års linje eller att det var föregående års linje. Ena sidan sade, att man icke kunde underhålla fartygen för visst belopp, andra sidan sade, att det kunde man mycket väl göra. Det finnes väl någon möjlighet på detta område såväl som på andra att få den saken fullt objektivt klarlagd: vad kräver ett verkligt underhåll av flottan? Och såsom jag ser det, är det tydligt, att den delen av flottan, som jag kanske får lov att kalla den aktiva delen, d. v. s. den del, som ingår i kustflottan, den måste alltid hållas i ett förstklassigt skick.

Jag förstår naturligtvis, att man tycker, att man kan få släppa efter på underhållet. Men det är dock en alltför allvarlig punkt detta, för att man skall stå där och taga det hur som helst. Man tror, att man gör rätt, om man röstar på det eller det viset.

Det är denna vädjan, jag velat uttala vid denna punkt, och jag hoppas hans excellens statsministern till ett kommande år mera sakligt skall kunna klargöra, vilka medel, som verkligen äro behövliga på denna punkt. Det är möjligt, att

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.

en sådan utredning icke skett hittills, men dylika utredningar äro nog erforderliga, om vi skola kunna komma mera in i saken. Ty vi äro främlingar inför dessa saker, och vi vilja ha någon ledning för huru vi skola rösta här i kammaren.

(Forts.)

Herr Lindman: Jag skall be att till herr Andersson i Stockholm få säga, att jag är tacksam att slippa stöd av honom. Jag förmodar, vi ha så olika uppfattningar om flottfrågan, att jag hoppas jag icke skall behöva räkna med att få stöd ifrån det hållet. Gäller det försvarsfrågan, är jag säker på att icke få någon hjälp.

Jag skall icke spilla många ord på herr Anderssons yttrande, ty han säger saker, som det icke finns några bevis för. Vad finnes det för bevis för att det begåtts oegentliga saker vid sjöförsvaret? Herr Andersson måste naturligtvis erkänna, att herr Andersson hänsyftade därpå, ty det var ju inte bara flyttningen av väggarna i ett eller annat hus, som det gällde, utan det var ju i samband med vad som enligt vad han påstod förekommit beträffande oegentligheter inom flygvapnet. Tag då fram de uppgifterna, men kom icke med påståenden i denna riktning utan att ha skäl för desamma. På så sätt vill åtminstone inte jag fortsätta att resonera med honom.

Vad angår de av herr Olsson i Kullenbergstorp gjorda uttalandena nyss, däri han gjorde framställning till herr statsministern, att man till nästa år skulle få en tydlig uppställning av anslagsposterna under detta anslag, vill jag av hjärtat instämma däri. Det har kostat mig två hela dagar att kunna gå igenom den oändliga samlingen av siffror i de handlingar, där man tager upp bedömandet av detta anslag ifrån än den ena utgångspunkten och än den andra. Ibland utgår man ifrån vad som sades i 1925 års proposition, ibland utgår man ifrån vad som skulle varit sedan gammalt. Men jag vill påpeka en sak: sedan den stora utredningen gjordes 1925, som kom fram i form av den socialdemokratiska propositionen nr 50 — där var ju vidlyftiga utredningar, och att det var kvalificerat folk, som gjorde dem, det är jag den förste att erkänna — ha vi haft icke mindre än tre grupper av sakkunniga, som varit mer eller mindre inne på ämnet. Vi ha haft sakkunniga, som skulle utreda frågan angående omorganisation och förenkling av driften på varven. Vi ha haft ersättningsbyggnadssakkunniga, som ha några sidor om detta i sitt utlåtande med en mängd siffror. Så ha vi haft besparingssakkunniga. Det finnes alltså material att taga ur. Men om man skall göra en sådan utredning, vilket jag livligt tillstyrker att man gör, menar jag, att man skall utgå från sådana utgångspunkter, att man icke bara säger, att därför att den eller den sagt, att här kommer en ökning till, och för att man på ett annat ställe sagt, att där kommer en minskning av så och så mycket, skall man ändra anslagsbeloppet. Utan man skall undersöka, i vilken beskaffenhet den del av vår sjökrigsmateriel, som herr Olsson i Kullenbergstorp senast talade om, nämligen kustflottan, befinner sig, och detta vare sig den är rustad eller ligger i reserv för att kunna vara färdig inom viss mycket kort tid. Däri ligger det kardinala. Undersök gärna samtidigt orsakerna, varför det icke är på det eller det sättet, men låt oss få en klar uppställning av saken, så att man vet någonting, ty här är ju uppenbart att — man må skylla på det ena eller det andra — underhållet är eftersatt och att detta eftersättande har ökats år ifrån år.

Hans excellens herr statsministern Ekman: Det torde knappast vara på någon punkt, där det så detaljerat belyses, vilka beräkningar, som använts för att komma till det av marinförvaltningen äskade beloppet.

På sidan 11 i utskottsbetänkandet äro dessa beräkningar återgivna. Där fördelas de olika anslagskrav, som framlagts av varvscheferna i Stockholm och Karlskrona, och angivas så de jämkningar i de föreslagna beloppen, som marinförvaltningen för sin del ansett sig kunna göra. Den därefter verkställda nedräkningen visar, hur marinförvaltningen i år kommit till ett belopp av 6,521,000 kronor. Fjölårets motsvarande beräkning ifrån marinförvaltningens sida visade en siffra av 6,852,000 kronor.

Det är klart, att om en departementschef, som har att pröva denna sak, skulle ge sig in på att grupp söka personligt bedöma, huruvida det i varje särskilt fall speciellt föreslagna beloppet skulle vara lämpligt, och så delgiva riksdagen sin mening därom, tror jag icke man kan räkna med, att han skulle i detalj uppnå tillfredsställande och övertygande resultat. Jag tror icke, att, vare sig man hade en militär eller civil försvarsdepartementschef, han skulle på den vägen nå fram till särskilt auktoritativa beräkningar. Lämpligare är nog att försöka närmare se på de punkter, som han finner anmärkningsvärda, förhöra sig, huru det förhåller sig med den eller den fartygsgruppen beträffande underhållet och vad därmed sammanhänger och därpå grunda ett totalomdöme. Vid den prövningen har jag för min del kommit till det totalresultatet, att det anslagsförslag, som här föreligger, räcker till för underhållet, under det att det däremot som sagt icke lämnar så hög stridsberedskap, en så stor förläggning i första beredskap, som man från militärt håll önskat.

Att man i fjol kalkylerade på samma sätt, framgår väl därav, att man då i propositionen prutade ett förhållandevis högre belopp på marinförvaltningens förslag, än vad som skett innevarande år.

Jag upprepar att, om man skulle tänka sig, att departementet här skulle gå in för att punkt för punkt redogöra för alla dessa ifrågasatta detaljerade belopp och sedan uttala ett omdöme punkt för punkt, varemot alldeles säkert skulle framföras andra omdömen, undrar jag, om herr Olsson i Kullenbergstorp skulle finna det själfallet, att det resultat, som man inom departementet kommit till, vore det för honom avgörande. Jag tror, att när det gäller underhållsanslag beträffande en sådan mängd olika materiel, kan man icke ge sig in på en mycket mera detaljerad granskning än den som här företagits. Man får därvidlag på de skilda punkterna nöja sig med de uttalanden och beräkningar, som de sakkunniga i detta avseende gjort. För övrigt får man söka taga hänsyn till, i vilket tillstånd vår flotta befinner sig, och jag får då säga, att jag tror, att den svenska flottan, särskilt vad kustflottan beträffar, befinner sig i gott skick och är i beredskapsavseende fullt jämförbar med andra flottor, med vilka jämförelser kunna göras. Att en del av våra främsta fartyg underkastats ombyggnader för att man i avseende å dem velat tillgodogöra sig uppfinningar, som icke voro kända då fartygen byggdes, och att detta skett i rätt stor omfattning, känna vi alla till. Av den anledningen kan i viss mån kanske icke alltid samtliga fartyg vara lätta att fort iordningställa, men detta sammanhänger ju då med att man velat uppnå den ökade effekt, som genom ombyggnadsförfarandet utvinnes.

Jag tror alltså, att det förslag, som föreligger i denna punkt, är av den beskaffenhet, att det bör kunna vinna icke blott statsutskotts majoritetens utan även hela riksdagens godkännande.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Herr Lindman förklarade, att han var glad över att han icke kunde eller behövde påräkna något stöd från den kommunistiska gruppens sida, när det gällde att tillstyrka hans förslag. Jag måste säga, att jag tvivlar på, att herr Lindmans renlärighet är

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

så stor, att om han hade utsikt att få stöd från vår grupp för ett förslag, han skulle avböja detsamma. I fjolårets debatt då frågan om motorfordonsförordningen behandlades, röstade vi på samma linje som herr Lindman, och när herr Lindman såg detta, sken han upp på ett sätt, som jag tror att ingen annan än han kan göra, när det är fråga om att visa sin glädje över en eller annan lycklig tilldragelse.

Herr Lindman yttrade, att han fullkomligt instämde med herr Olsson i Kulenbergstorp om att det borde föreligga detaljerade förslag och beräkningar i denna sak, så att det hela vilade på en helt och hållet saklig grund. Det förvånar mig under sådana omständigheter, att vi icke fingo ett dylikt detaljerat förslag på riksdagens bord i fjol, då herr Lindman ju var i tillfälle att i stor utsträckning utöva inflytande på vad som skulle föreslås bl. a. i samma fråga.

Nu endast ett par ord om herr Lindmans efterlysande av bevis från min sida. Han frågade, om jag kunde bevisa, att det förekommit oegentligheter vid sjöförsvaret, och han ville väl alltså därmed ha sagt, att flygstyrelsen är den enda militära myndighet, om vilken man har rättighet eller anledning att hysa några sådana misstankar. Det är uppenbart, att om man skall anföra bevis i detta fall, fordrar herr Lindman, att de äro ovedersägliga. Jag får då åberopa några förhållanden, som varit föremål för diskussion här tidigare, och skulle till herr Lindman vilja ställa den frågan, om han såsom en person, som har gamla förbindelser med sjöförsvaret, har i minne en affär vid flottans varv i Stockholm, i samband med vilken affär firman Fritz Egnell nämndes. Jag skulle tro, att omständigheterna i nämnda affär icke äro herr Lindman obekanta. En av de i affären inblandade personerna från sjöförsvaret fick sex månaders suspension, en annan var icke i livet när historien var utagerad, och den som gjorde anmälan tog sitt eget liv på en av flottans expeditjonslokaler på varvet i Karlskrona för något år sedan, detta, enligt utsago av honom närstående personer, i stor utsträckning på grund av det obehag han blivit utsatt för, därför att han varit angelägen om att oegentligheter icke skulle förekomma. Detta var endast ett av de bevis jag skulle vilja anföra för mitt påstående. Om herr Lindman läst statsrevisorernas berättelse rörande användningen av vissa av sjöförsvarets anslag ävensom statsutskottets behandling av samma fråga, kommer herr Lindman nog ihåg, att flottan äger en båt, som heter af Chapman. Riksdagen anslag, vill jag minnas, 300,000 kronor för ifrågavarande båts inköp och färdigställande. Det visade sig emellertid sedan, när man närmare granskade handlingarna, att båten kostade inemot 1 miljon kronor — det fattades endast 20,000 kronor i sistnämnda belopp. Man uttalade då, att om man vetat detta förut, skulle man aldrig lämnat sitt medgivande till inköp av båten. Denna historia förvånade mig mycket, särskilt när jag fick höra, att en tio år yngre systerbåt köpts av en dansk firma för halva det pris, som marinförvaltningen betalade för den båt som de köpt och iordninggjort till skolskepp. Jag anser, att man icke kan bestrida, att det vid dylika affärer föreligger oegentligheter. Vore det mina pengar det vore fråga om och jag finge bestämma om deras användning, skulle jag icke använda dem på sådant sätt. Detta var sålunda ytterligare ett bevis. Om jag finge taga kammarens tid i anspråk ytterligare, skulle jag kunna räkna upp åtskilliga liknande exempel.

Till stöd för mitt påstående beträffande användningen av de anslag, som beviljas för underhåll av flottans fartyg och byggnader, vill jag fästa uppmärksamheten på en fråga, som jag förde på tal i kammaren förra året, nämligen det förhållandet, att man använde ett belopp av omkring 70,000 kronor för införande av värmeledningar i de gamla kåkarna på Skeppsholmen, varifrån det nu är ifrågasatt att flottan skall flyttas. Detta skedde utan att

riksdagen skrivit eller beslutat något om saken. När försvarsministern i fjol svarade mig på den fråga jag riktade till honom i anledning därav, påstod han, att detta arbete pågått under en följd av år. Detta var en påtaglig osanning och ingenting annat: förra året förekom det för första gången, att man anlitade underhållsanslaget för sagda ändamål. Nu fortsätter man i år och använder det anslag, som det här är fråga om att bevilja. Jag betraktar icke detta sätt att bedriva affärer med statens pengar såsom fritt från oegentligheter. Det är på sådana saker jag stöder mina påståenden. Vill herr Lindman undersöka förhållandena tillsammans med sina meningsfränder inom marinen, är det möjligt, att han kommer fram till att inga oegentligheter föreligga. Sker emellertid undersökningen efter fullt objektiva grunder, kommer den helt säkert att giva stöd för mina påståenden.

*Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med många ord.

Om den nuvarande stats- och försvarsministern, sålunda chefen för försvarsdepartementet och därjämte regeringens främste man, som i denna sin egenkap äger stor makt och myndighet och dessutom befinner sig i den lyckliga ställningen, att han alltid bör kunna påräkna majoritet i riksdagen, om stats- och försvarsministern, säger jag, skulle vilja göra en verklig utredning om huru det förhåller sig med kustflottan och huruvida de fartyg, som skola vara tillgängliga inom kort tidsfrist eller färdiga omedelbart, erhållit ett underhåll av den beskaffenhet, att de kunna användas för avsett ändamål, tror jag, att han med den praktiska blick han har skulle kunna skapa sig ett omdöme om sakernas tillstånd och komma till en helt annan uppfattning än den, han nyss hävdade. Denna motsäges i varje fall tydligt och klart av vad som härom framhålls i innevarande års statsverksproposition, ur vilken jag nyss tillät mig uppläsa några rader.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord! Jag måtte ha uttryckt mig otydligt, då hans excellens herr statsministern i anledning därav kunde uttala, att det var omöjligt att på huvudtitelns olika punkter lämna utredningar av den art jag önskade. Jag menade givetvis icke, att så skulle ske på varje punkt, men framhöll, att det just på den punkt det *nu* är fråga om, om vilken det, så som hans excellens likaväl som jag vet, oupphörligt står en livlig kamp, skulle lämnas en grundligare utredning. Det är dock en allvarlig sak det gäller, nämligen flottans krigsberedskap. Den är av en helt annan betydelse än t. ex. frågan, huruvida en byggnad skall repareras på det eller det sättet till den eller den kostnaden. Det är just på grund av att jag finner saken så viktig för vårt land, som jag bett hans excellens till ett annat år åstadkomma en dylik utredning. Hans excellens framhåller, att han fått sig förelagd en utredning och därefter gjort ytterligare undersökningar — så fattade jag åtminstone hans yttrande. Ja, det är gott och väl, men vi stackars riksdagsmän, som skola rösta om ifrågavarande punkt, vi ha icke den klarhet i frågan, som hans excellens besitter. Det är just för att få en sådan klarhet i ärendet, som jag vågade göra den vädjan jag gjorde till hans excellens. Just hans uttalande om att han företagit vidare undersökningar tyder på, att även vi skulle behöva en närmare utredning för att bilda oss en uppfattning om huru vi skola handla i detta avseende.

Jag kan icke tillbakahålla en liten reflexion beträffande det sätt, på vilket olika myndigheters förslag upptagas och behandlas. Se vi t. ex. på de förslag som komma från en myndighet som vattenfallsstyrelsen, skola vi finna att Kungl. Maj:it i regel upptager precis vad som från dess sida föreslagits,

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

att statsutskottet tillstyrker förslaget och att riksdagen gör desslikes. Så går det med nämnda sakkunniga myndighets framställningar. Förslagen från de myndigheter återigen, som ha med försvaret att skaffa, behandlas icke på ett sådant sätt: dem tummar man på från alla håll och kanter. Det är tråkigt, att dessa myndigheter icke måtte förtjäna så stort förtroende, som de som ha att skaffa med saker av sådan art som t. ex. vattenfallsstyrelsen. Det vore önskvärt för nationen — och framför allt för riksdagsmännen — att myndigheterna i försvarsverket kunde komma därhän, att vi kunde tro på dem lika bra som vi tro på vattenfallsstyrelsen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
anslaget till
kustartilleriets
materiel m. m.

Punkten 10, angående anslaget till kustartilleriets materiel m. m.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t under punkten 91 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen, hemställde utskottet att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 580,000 kronor, med 20,000 kronor till 600,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Lindblad*, förste vice talmannen *Olof Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallen*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Olofsson* i Digernäs och *Ward* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 580,000 kronor, med 170,000 kronor till 410,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Ward**: Herr talman! I denna fråga ha olika meningar gjort sig gällande här i riksdagen alltsedan 1925. Det har ju visat sig, att man från myndigheternas sida oupphörligt gjort anspråk på allt större anslag. Det förslag regeringen nu framlagt, uppvisar, som vi finna, en summa av 600,000 kronor, under det att man 1925 beräknade anslaget till 410,000 kronor.

Jag skall icke här upprepa de skäl, som tidigare anförts från vårt håll mot en höjning av anslaget — det tjänar ingenting till, då ju var och en följt med de tidigare debatterna i frågan — utan endast inskränka mig till att kort och gott yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Den motivering, som reservanterna låtit åtfölja sitt yrkande, kan jag icke finna särskilt bärande. Förhållandet beträffande föreliggande anslag är, att på den tid herr Rosén satt såsom försvarsminister granskade han ingående detsamma och fann det vara för lågt beräknat år 1925. Han framhöll detta för riksdagen och begärde ökning av anslaget, samtidigt som han påvisade, med vilket belopp det borde höjas. Hans förslag vann riksdagens bifall, och riksdagen har därefter alltså gått på den linje, herr Rosén anvisade. Jag tror, att vi kunna vara ganska övertygade om, att när herr Rosén föreslog en ökning, han icke beräknade den

större än som var oundgängligen nödvändigt. Hans sparsamhet torde vara tillräckligt bekant för oss alla.

Ang.
anslaget till
kustartilleriets
materiel m. m.

(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i denna punkt. Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 11—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Vidare företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet, dels ock i ämnet väckt motion.

Ang. ändring i
lagen om del-
ning av jord å
landet.

Genom en den 30 december 1930 dagtecknad proposition, nr 6, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitut visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må ock ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet äventyras.

Besväras flera — — — belöpande andel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1931.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 192, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte

1) ändra propositionens lagförslag i anslutning till den av Kungl. Maj:t i ärendet tillkallade sakkunnige byråchefen *J. Hamrins* mening, som funnit övervägande skäl tala för att i allo likställa den härskande fastighetens ägare med

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.

(Forts.)

den tjänande fastighetens i avseende å rätten att påkalla utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte; och

2) eventuellt besluta, att ett avtal om servitut ej finge ensidigt brytas under i motionen angivna förutsättningar, förrän tio år förflutit från avtalets ingående.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Hagman*, *Lindhagen*, *Hage* och *Molander* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande lydelse av det i propositionen berörda lagrummet:

»Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av ägaren till fastigheten eller av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.»

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman, mina damer och herrar! Här föreliggande proposition, som avser att åstadkomma större möjligheter för utbrytning av s. k. servitut bestående i rättighet till skogsfång och mulbete, behandlar ju icke någon så särskilt stor fråga. Men den har dock en viss betydelse. Eller rättare sagt: det är icke betydelselöst för dem, som beröras av ifrågavarande lagstiftning — speciellt befolkningen i vissa delar av Norrland — huru frågan löses. Det är med utgångspunkt härifrån, som jag, herr talman, skall be att få säga några ord i frågan.

Propositionen går ut på, att det vid servitut av ovannämnda slag skall beredas större möjligheter för innehavaren av servitutet att få servituträtten utbytt mot en tilldelning av jord med skog eller tilldelning överhuvud taget av en viss mark på den servitutsbärande egendomens område. Ärendet har varit föremål för stort intresse under de gångna åren, beroende särskilt på att man ansett servitutsinstitutet allt mer opraktiskt. Speciellt i vad det gäller skogen har man sagt, att det ur praktiska skogsvårdssynpunkter är synnerligen fördelaktigt att få bort skogsservitutet och få det så ställt, att de, som ha servitut, i stället erhålla en viss bestämd tilldelning av skogsmark. Saken var uppe redan så tidigt som 1915 i riksdagen. Jag satt då i jordbruksutskottet, och det förekom därvid i utskottet en mycket ingående debatt med anledning av en frisinnad motion i ämnet.

Nu kan man naturligtvis tänka sig olika sätt att lösa frågan. Som framgår av utskottsutlåtandet, föreligga här två alternativa förslag. Utskottet har gått in för en viss lösning, och jag förstår mycket väl, att man här i kammaren, där man kanske på en del håll icke är insatt i alla detaljer, antagligen kommer att hålla sig till det faktum, att regeringen står på utskottets sida; man har ju då en auktoritet att stödja sig på, och man röstar kanske därför för utskottets och regeringens förslag. Emellertid skulle jag vilja säga, att vi reservanter, som kommit med ett annat alternativ, också ha auktoriteter på vår sida. Alltså jag försäkrar kammarens ledamöter, att om ni gå med oss reservanter, komma ni icke i dåligt sällskap. Av blygsamhet talar jag naturligtvis icke om mig själv och mina medreservanter, men jag vill nämna,

att på den sida, där vi stå, befinner sig även *lantbruksstyrelsen*. Jag tror, att det räcker ganska långt, att en myndighet som denna intygar, att vår ståndpunkt är den riktiga. Dessutom delas vår uppfattning av byråchefen Hamrin i lantmäteristyrelsen, en man som varit bosatt i Norrland och torde besitta mycket stor sakkunskap i hithörande ämnen. Jag anser sålunda, att det kan finnas anledning att något litet betänka sig, när man skall fatta ståndpunkt till denna sak.

Vad skiljer nu reservanternas ståndpunkt från utskottets och regeringens förslag? Jo, utskottet och regeringen vilja liksom reservanterna vara med om ökade möjligheter att åstadkomma utbrytning. Men när det gäller att taga ställning till de krav om utbrytning, som framställas å ena sidan från den som är bärare av servitutet, d. v. s. i allmänhet den större fastigheten, och å andra sidan från en torpare eller en mindre jordägare, som har rätt till servitutet, då säga vi reservanter — i motsats mot utskottsmajoriteten — *att båda parterna böra behandlas lika*. Man bör alltså i fråga om utbrytningsvitsordet taga lika stor hänsyn, om framställningen göres av en torpare, som har servitutsrätt eller rätt till skogstilldelning hos t. ex. en större jord- eller skogsägare, som om den kommer från jordägarens eller skogsägarens sida. Dyligt anse vi vara demokrati; det är att behandla fattiga och rika på samma sätt. Enligt utskottets och regeringens förslag skulle detta däremot icke bli resultatet.

Nu vill jag emellertid i detta sammanhang säga, att jag icke misstänker justitieministern för att ha en sådan inställning till behandlingen av fattiga och rika, att den skulle ha givit anledning till att propositionen fått den avfattning den har. Emellertid måste man förutse, att om förslaget bifalles i den form, som den föreligger från utskottets och regeringens sida, då kommer det i många fall att bli på det sättet, att framställningar, som göras från de mindre väl situerade, d. v. s. servitutsinnehavarna, avvisas, under det att framställningar från motsatta sidan bifallas. Innebörden i regerings- och utskotts-förslaget är nämligen den, att man skall för det fall, att framställning kommer från servitutsinnehavare, ej bifalla framställningen om det kan visas, att servitutet tillkommit genom avtal.

Vi reservanter vilja ha bort denna undantagsbestämmelse, och vi stå, som sagt, i detta avseende på samma ståndpunkt som lantbruksstyrelsen, som förklarar, att ur praktiska jordbrukssynpunkter vår uppfattning är den riktiga. I samma riktning uttalar sig också, som jag förut nämnt, byråchefen Hamrin, då han framhåller, att det icke finns någon anledning att göra ett dyligt undantag.

Nu vill jag dessutom påvisa, att i ifrågavarande lagstiftning redan finnas vissa inskränkningar, vilka medföra, att både servitutsägaren och servitutsbäraren i åtskilliga fall icke äga få utbrytning. Det finnes nämligen en bestämmelse i lagen, som säger, att servitutsutbrytning endast får äga rum i de fall, *då den finnes medföra nytta och kan ske utan någons förfång*. En sådan restriktion i lagstiftningen är långt gående redan den. När det alltså finns ett sådant undantag, är det synnerligen orimligt och olämpligt, ja onödigt, att behäfta lagstiftningen med den ytterligare inskränkning justitieministern föreslagit. Det finns med andra ord i lagstiftningen så betydlig restriktivitet, att det icke föreligger någon anledning att införa ännu flera restriktioner, i synnerhet då man överhuvud taget anser, att det är lyckligt, att utbrytning kan ske.

I detta sammanhang skall jag be att få säga några ord beträffande en sak, som även beröres i propositionen och utskottsutlåtandet, nämligen huru man skall förfara, när det gäller *skogstorp* och *kolonister* m. fl., som ha servitut på kronans skog. Kammarrens ledamöter veta ju, att vi i övre Norrland ha

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.
(Forts.)

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.
(Forts.)

något som heter kolonister och skogstorpäre, vilka ha viss rätt till skogstilldelning på kronans skog. Nu anför man även hänsynen till dessa som skäl till att man skall gå försiktigt fram på detta område. Men då säger jag, att då utvecklingen i Norrland gått i den riktningen, att under gångna tider jordägare däruppe undan för undan fått tilldelning av de allmänna skogarna och blivit skogsägare, finner jag det ganska orimligt att man skulle vara så restriktiv, när det gäller de fattigaste av befolkningen. Ty till denna kategori kan man verkligen räkna kolonisterna och skogstorpärna m. fl. Ett dylikt skäl till försiktighet och till ökad restriktivitet i avsikt att förhindra utbrytning av skogsmark från statens skogar kan jag för min del icke förstå.

Nu framhålles emellertid både i utskottsutlåtandet och i propositionen, att anledningen till att man vill göra undantag beträffande servitut, som tillkommit genom avtal, är den, att det annars lätt skulle kunna inträffa, att strax efter det att ett avtal blivit ingånget mellan en jordägare och en torpare om torparens rätt till skogsservitut på jordägarens mark, skulle torparen kunna få servitutet utbrutet. Då jordägaren icke velat vara med om en verklig skogstilldelning utan endast önskat giva *servitut* på skogen, skulle en sådan skogstilldelning verkställas mot hans vilja, och han skulle tvingas gå med på en åtgärd, som han från början icke avsett. Emellertid framhöll man under behandlingen i utskottet, att, om en jordägare eller skogsägare, som lämnade servitut till en mindre jordägare eller torpare, ville undvika att servitutet skulle utbrytas, så fanns det möjlighet för honom att i kontraktet få den saken fastslagen. Han skulle alltså kunna skydda sig mot en dylik åtgärd genom en bestämmelse i kontraktet. Ätminstone påstods inom utskottet från visst håll, att det skulle förhålla sig på detta sätt, även om andra voro av en annan mening. Skulle nu detta påstående vara riktigt, vilket man har anledning förmoda, så finns det ingen anledning till att nu vara så restriktiv på denna punkt, som utskottsmajoriteten anser. Dessutom är det emellertid på det sättet, att vid *skifte* tillämpas icke ifrågavarande undantag, och den omständigheten anser jag också tala för, att den påyrkade restriktiviteten är onödig.

Slutligen kan man säga, att, om en person innehar skogsservitut och han tillåtes att få utbrytning, så skall utbrytningen vara ekvivalent till skogsservitutet. När så är fallet, är det ju ingenting mera i värde, som servitutsinnehavaren får i och med skogstilldelningen. Han får alltså en tilldelning av skog, utdelad visserligen på ett annat sätt, men likvärdig med skogsservitutet. Denna omständighet gör, anser jag, att man icke kan tala om någon ökad belastning av jordägaren-servitutsupplåtaren, om servitutet alltid kan förvandlas till viss tilldelning av skog och mark. Även från den utgångspunkten tycker jag, att det finns anledning att gå in för det förslag, som här godkänts — som jag förut omnämnt — dels av byråchefen Hamrin, dels även av lantbruksstyrelsen.

Nu förstår jag emellertid, herr talman, att, när det finnes en majoritet i utskottet och säkerligen även i kammaren för Kungl. Maj:ts förslag, möjligheterna att komma fram på reservationens väg icke äro synnerligen stora. Med hänsyn till befolkningen i den bygd jag representerar, har jag emellertid ansett mig böra avgiva denna reservation, och jag kommer att yrka bifall till densamma. Detta gör jag icke därför att jag tror, att den går igenom, utan därför att jag tycker att det är mycket lämpligt — då det nu tages ett steg i rätt riktning genom föreliggande majoritetsförslag — att man samtidigt i reservationen markerar det nästa steg, man bör taga. Jag hoppas alltså, att, medan vi denna gång nöja oss med det *mindre* steget, opinionen vid ett kommande tillfälle skall vara mogen för att gå längre, så att vi kunna taga även det *större* steget, vilket enligt mitt förmenande måste innebära mera rättvisa åt båda parter än det förslag medför, som framställts av utskottsmajoriteten.

Med utgångspunkt från det nu sagda, ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Hagman, Lindhagen, Molander och mig.

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.

(Forts.)

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Det föreliggande förslaget avser en utsträckning av vitsordet till utbrytning av servitut. Förslaget grundar sig ursprungligen på en riksdagsskrivelse från år 1926, vilken föranledes av vissa motioner, som väckts i samband med den nya jorddelningslagens behandling.

Så vitt man kan döma av vad som hittills förekommit under behandlingen av ärendet, råder det full enighet om att regeringsförslaget bör bifallas i den del, som upptar det i riksdagsskrivelsen omhandlade spörsmålet. Emellertid anse några reservanter i utskottet, bland vilka den föregående ärade talaren befinner sig, att förslaget icke går tillräckligt långt, varför yrkande från deras håll framkommit om att ytterligare utsträcka vitsordet för utbrytning av servitut. Förslaget har nämligen avseende allenast på sådana servitut, om vilka man kan säga, att de varit av ålder gällande, under det att sådana, som grunda sig på avtal, uttryckligen undantagas från rätten till det utsträckta vitsordet. Reservanterna vilja giva samma rätt för servitutsinnehavare, vilkas rätt uppkommit genom avtal, som enligt propositionen tillerkännes de servitutsinnehavare, vilkas rätt grundar sig på hävd. Som skäl härför förebar den siste talaren, att det bör råda likställighet mellan parterna i ett avtal. Herr Hage tryckte starkt på vikten av likställighet och sade sig föra den svagare servitutsinnehavarens talan gentemot den starkare ställde servitutsupplåtaren. En likställighet mellan de båda parterna i ett servitutsavtal kan dock, så vitt jag förstår, icke vara möjlig enligt gällande rättsgrunder. Man måste komma ihåg, varpå servitutsavtal grunda sig, nämligen i de flesta fall — ja, kanske alltid — på egendomsupplåtelse genom köp. Därvid är det ju säljaren, som bestämmer vad han vill sälja. Köpevillkoren avhandlas mellan parterna, och innan köparen godkänt dem lär icke något köp bli av. Det är sålunda ur säljarens utgångspunkt man får betrakta frågan, huruvida den ena eller andra rättigheten skall lämnas i form av servitut. Om exempelvis säljaren för att tillgodose en lägenhetsköpares behov av husbehovsvirke icke vill lämna ifrån sig skogsmark utan allenast medgiva rätt till skogsfångst på sina skogar samt tryggar denna rättighet genom att bevilja servitut, förefaller det mig självklart, att egendomsupplåtaren skall beredas en starkare ställning, då det gäller bevarandet av servitutet, än köparen, som gått in på att mottaga rättigheten och ansett sig vara tillräckligt tillgodosedd genom att den gives i form av ett servitut. Jag kan sålunda icke under några förhållanden tillägna mig herr Hages uppfattning, att det i föreliggande fall bör råda likställighet mellan parterna. Tvärtom bör det, enligt mitt sätt att se vara så, att den tjänande fastighetens ägare tillerkännes mera inflytande på huru med servitutet skall förfaras i framtiden än den härskande fastighetens ägare. Förhållandet skulle kunna belysas genom exempel från många andra livets områden. Det gäller ju som en grundsats i alla affärer, att köparen icke kan fordra att genom köpet få förfoganderätt över något annat än det säljaren upplåtit. Så skulle emellertid bli fallet, därest en servitutsinnehavare när som helst kunde få servitutet utbrutet, oaktat ägaren till den tjänande fastigheten bestrede detta.

Så vitt jag förstår, skulle servitutsinstitutet i framtiden göras fullständigt oanvändbart, om reservanternas förslag ginge igenom. Jag föreställer

Ang. ändring i
lagen om del-
ning av jord å
landet.
(Forts.)

mig, att inga fastighetsägare, vare sig enskilda eller staten, skulle inlåta sig på att lämna några servitutsrättigheter, med vetskap om att servitutsförhållandet kunde hävas när som helst på initiativ av ägaren till den härskande fastigheten — den till vilkens förmån servitutet lämnats. Jag har för min del den uppfattningen, att servitutsinstitutet kan komma att få en betydligt vidgad användning i framtiden, såväl när det gäller upplåtelse av kronomark, exempelvis upplåtelse av ecklesiastik jord, som när det är fråga om frilösen av arrendegårdar. Största svårigheten i avseende å sistnämnda form av markupplåtelse är som bekant oviljan hos skogsbolagen att lämna ifrån sig skogsmark. Därest de frilösta lägenheternas behov av husbehovsvirke och bete kunde tillgodoses genom servitut, förefaller det mig, som om denna fråga kunde lättare bringas till sin lösning än om lagstiftningen jämväl i fortsättningen strikt uppehåller den grundsatsen, att mark ovillkorligen skall lämnas för sagda behov. Jag har den uppfattningen, att servitutsinstitutet på så sätt skulle kunna få större användning än hittills. Därför tycker jag, att det vore oklokt, om statsmakterna nu skulle göra servitutsinstitutet obrukbart genom att förknippa det med ett villkor, som säkerligen icke skulle accepteras av framtida markupplåtare.

Herr Hage åberopade sig på lantbruksstyrelsens yttrande ävensom på ett yttrande av en av de i ärendet anlidade sakkunniga, nämligen byråchefen Hamrin. Har jag läst vederbörandes yttranden rätt, har emellertid spörsmålet om avtalservituten icke vare sig av lantbruksstyrelsen eller byråchefen Hamrin belysts ur de synpunkter, utskottsmajoriteten anfört. Byråchefen Hamrin har mera representerat den lantmäteritekniska sakkunskapen, medan lantbruksstyrelsen, såsom från dess sida uttryckligen framhållits, betraktat spörsmålet ur ren jordbrukssynpunkt. Jag vill erinra om, att de två myndigheter, som i detta ärende äga en sakkunskap, som jag ställer före den av herr Hage åberopade, nämligen kammarkollegium och lantmäteristyrelsen, ställt sig på en motsatt ståndpunkt mot herr Hage.

Då jag som sagt är övertygad om, att det syftemål, som avsågs i riksdagsskrivelsen år 1926, väl tillgodosetts genom den avfattning förslaget fått i Kungl. Maj:ts proposition, och då jag icke vill vara med om att för framtiden så att säga förstöra servitutsinstitutet, ber jag för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Gärde:** Herr talman! Herr Hage yttrade något om att man befunne sig i gott sällskap, om man ginge med herr Hage i denna fråga. Ja, det beror nu på vilken herr Hage man skall gå med: Hage från 1926 eller Hage från 1931. Det är nämligen så, att herr Hage var motionär i detta ämne vid 1926 års riksdag, och han ifrågasatte då icke en så långt gående åtgärd, som den han nu såsom reservant föreslagit. Bland motionärerna 1926 kan jag förutom herr Hage nämna också herrar Borg, Herou och Lindley. Alla dessa tillstyrkte en lagstiftning just av den innebörd, som nu föreliggande förslag har. dock med den skillnaden att Kungl. Maj:t i propositionen gått t. o. m. ännu längre än motionärerna 1926 ifrågasatte. Jag hade därför i denna sak räknat med nöjet av herr Hages sällskap. Det är icke jag, som gått ifrån herr Hage, utan det är herr Hage, som gått ifrån sig själv.

Striden gäller här närmast frågan om avtalservituten. Kungl. Maj:t har föreslagit rätt för lägenhetsägare att få utbrytning av de av ålder bestående servituten, sådana servitut som i allmänhet förekomma å de s. k. rekognitions-skogarna, varemot reservanterna gått ännu längre och föreslagit rätt för lä-

genhetsägare att dessutom få utbrytning av alla avtals servitut, såväl av dem, som redan förefinnas, som av dem, som framdeles komma till stånd. Följande situation skulle alltså kunna inträffa: En lägenhetsköpare, å ena sidan, och en stamfastighetsägare, såsom säljare, å andra sidan, ha fört förhandlingar om upplåtelse av en lägenhet. Stamfastighetsägaren har intagit den ståndpunkten, att en upplåtelse icke kunde ifrågakomma på andra villkor än att lägenhetsköparen nöjde sig med servitutsrätt för erhållande av husbehovsvirke på stamfastighetens område; under inga villkor har han velat avstå från viss areal skogsmark för att upplåta den med äganderätt. Sedan ett sådant avtal träffats, kommer så lägenhetsägaren om en månad och säger: nu har jag upptäckt en ny lag, som herr Hage varit med om att stifta, enligt vilken jag är berättigad att få utbrytning av servitutet mot äganderätt till viss skogsareal. Lägenhetsägaren skulle sålunda ha i sin hand att rubba den förutsättning, som låg till grund för hela avtalet och som i själva verket var bestämmande för stamfastighetens ägare, då han överhuvud taget lät köpet av lägenheten komma till stånd. Kungl. Maj:t har i likhet med ett par av de hörda myndigheterna ansett en dylik ståndpunkt orimlig. Herr Hage åberopar sig på byråchefen Hamrin i lantmäteristyrelsen, vars auktoritet givetvis på ifrågavarande område är stor. Å min sida får jag hänvisa till lantmäteristyrelsen såsom sådan och dess chef, generaldirektör Nothin, som helt och hållet delar min mening.

Nu anför herr Hage, att det troligen icke skulle bli så farligt i avseende å de avtal, som komma till efter lagens antagande; de gamla avtalen, som ingåtts utan att man haft kännedom om lagen, stå givetvis fast, men för de nya är den utvägen öppen, att man intager ett förbehåll, varigenom lagen blir ineffektiv gentemot en dylik upplåtelse och lägenhetsägaren uteslutes från utbrytningsvitsord. Jag får säga, att jag är synnerligen tveksam, huruvida man på jorddelningslagstiftningens område bör tillägga kontrahenterna en sådan rätt att disponera över ett utbrytningsvitsord. Om jag vågar uttala en egen uppfattning härvidlag, måste jag erkänna, att den går i motsatt riktning. Jag vet också, att denna min mening delas av dem som tidigare sysslat med lagstiftningen ifråga och som jag rådfört mig med.

Är det så, att man icke har denna möjlighet att i ett avtal intaga förbehåll om att utbrytningsvitsordet icke skall gälla, då får också en sådan bestämmelse som den reservanternas föreslagit helt visst den verkan, att egnahemsupplåtelse hämmas. I alla de fall, då stamfastighetens ägare icke vill avstå från jord men finner sig i servitut, kommer någon upplåtelse ej till stånd. Jag tror, att om man ivrar för egnahemsrörelsens utveckling särskilt i Norrland, bör man mer än en gång betänka sig, innan man slår in på denna väg. Jag har samma djupa sympati som herr Hage för de folkgrupper det här gäller, men man måste även se till, att man använder medel som hjälper och icke snarare stjälper egnahemsrörelsen, vilket senare skulle bli fallet om reservanternas förslag skulle gå igenom.

Vad särskilt servitut å kronans skogar angår, vill jag erinra om, att riksdagen såväl år 1925 i fråga om kolonaten, som år 1929 i fråga om kronotorpen uttryckligen förutsatte, att innehavarna av dessa lägenheter skulle kunna tillösa sig lägenheterna med äganderätt och därvid för fritt behov av virke tillerkännas servitutsrätt på kronomark. Om den bestämmelse herr Hage förordar komme till stånd, skulle ifrågavarande lägenhetsägare kunna göra gällande utbrytningsvitsord gentemot kronan och framställa anspråk på att i stället för servitut på kronoskogen få vissa områden utbrutna med äganderätt. Det kommer då att röra sig om ganska betydande områden. Kolonisationskommittén beräknade på sin tid, att om man i Norrland skulle begränsa områdena för husbehovsvirke vid ett mindre jordbruk till viss areal, måste man räkna med i genomsnitt 35 å 40 hektar. Tänker man sig, att utbrytnings-

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.
(Forts.)

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.
(Forts.)

vitsord skulle göras gällande för t. ex. 2,000 lägenheter, såsom det angives i utskottsutlåtandet, skulle det här gälla en avhändelse av kronomark på omkring 70,000 hektar. I detta avseende yttrar 1922 års kolonisationskommitté — det kan vara av intresse att taga del av dess uppfattning: »Åtskilliga försök hava tidigare blivit gjorda för att mera generellt angeva den areal skogsmark, som erfordras för fyllande av virkesbehovet vid ett mindre jordbruk. Sålunda har Norrlandskommittén beräknat denna areal till 40 hektar.» Kommittén går så in på ytterligare beräkningar och stannar vid en siffra av 35 till 40 hektar. Därefter heter det vidare i kolonisationskommitténs yttrande: »Det torde icke vara välbetänkt, att staten frånhänder sig så stora skogsområden, som, rätt skötta, kunna giva staten en alltjämt stegrad inkomst, för att lämna dem i händerna på personer, av vilka i allmänhet ej torde kunna förväntas, att de underkasta skogen en rationell vård och hushållning.» Sådan var kommitténs ståndpunkt i frågan. Jag vill beträffande den saken blott säga, att innan man giver sig in på en lagstiftning av det slag herr Hage ifrågasatt, måste man dock allvarligt överväga de konsekvenser för statens skogar, som en dylik lagstiftning skulle medföra.

Jag har, herr talman, redan framhållit, att jag har de största sympatier för de syften, som herr Hage och de övriga reservanterna vilja nå, men jag anser, att de vägar de anvisat äro otjänliga för att leda till målet. Jag uttalar därför den förhoppningen, att andra kammaren följer Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda proposition.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall först be att få påyrka, att en rättelse sker i reservationen. Det har nämligen råkat insmyga sig ett tryckfel, i det att i slutet av densamma talas om, att lagen skall tillämpas från och med den 1 juli 1930. Det skall naturligtvis i stället vara den 1 juli 1931.

Sedan skall jag be att få säga några ord till herr justitieministern. Jag kan ju möjligen förstå den synpunkten, att en jordägare skall känna sig ganska litet tilltalad av att han tvångsvis ålägges tilldela skog med äganderätt åt en servitutsinnehavare, då han från början icke velat göra detta utan endast velat medgiva skogsservitut. Jag menar emellertid, att den bestämmelse, som redan finnes i lagen, i många fall kommer att hindra att utbrytning i ett dylikt fall kommer att ske. Ty det stadgas ju uttryckligen, att utbrytning och tilldelande av skog icke får ske, *då det är till någons förfång*. Denna bestämmelse torde väl kunna utnyttjas på ett sådant sätt, att jordägaren kan framhålla, att utbrytningen sker till förfång för honom. Han kan säga: något dylikt har jag icke avsett; jag har redan vid avtalets ingående framhållit, att det skulle vara till förfång för mig, att det i detta fall sker en utbrytning, och jag anser fortfarande, att så skulle vara fallet; därför påyrkar jag, att utbrytning icke får ske. Den restriktiva bestämmelse, som sålunda redan finnes i lagen, borde enligt min mening i och för sig vara tillräcklig i ett sådant fall. Man kan sålunda gå på reservationens linje och likväl vara på den säkra sidan i detta avseende.

Herr justitieministern påpekade, att jag väckt en motion i ämnet år 1926. Nu är det ju ett känt förhållande, att när man skriver under stora motioner, läser man icke alltid precis allt som står i dem. Det blir nog i allmänhet på det sättet, att den, som är huvudmotionär, bär tungan och ansvaret för alla *detaljerna*. Mera sällan händer det, att alla de andra, som sätta sina namnunderskrifter på motionen, ha reda på alla finesserna i densamma. Naturligtvis är det riktigt, vad herr justitieministern anför om att jag år 1926 skrivit under en motion, som gick på nämnda linje. Nu har det emellertid sedan dess inträffat, att jag suttit i andra lagutskottet och blivit mera insatt i *detaljerna*, och ingenting hindrar ju då, att man flyttar sina positioner, om man finner

de nya faktorer, som man fått kännedom om, vara av en sådan art, att man har anledning flytta på sig. Det är detta förhållande, som förklarar, att jag i år står på den ståndpunkt, jag gör.

Jag skulle i detta sammanhang ytterligare en gång vilja taga upp frågan om den föreliggande lagstiftningens betydelse för kolonaten och skogstörpen i Norrland. Först vill jag då ifrågasätta, om det verkligen står i överensstämmelse med Norrlandslagstiftningens bestämmelser om att man skall tilldela skog åt de mindre jordbrukarna i Norrland, att man inskränker sig till att bara giva dem *skogsservitut*. Jag har alltid fattat Norrlandslagstiftningen på det sättet, att det icke endast skall vara fråga om skogsservitut, utan att de folkgrupper, det gäller, verkligen skola få skog och äga skog. Detta har jag trott, och så har det också tolkats hittills, så vitt jag vet. Man har ju t. ex. påfordrat, att när bolagen i Norrland sälja småbruk, så skall skog till viss utsträckning alltid följa med i köpet. När det nu dessutom blivit så i avseende å dessa, som så småningom blivit bönder däruppe i Norrland, att de fått skog av det allmänna — skog som ursprungligen tillhört kronan — och när sådana principer tillämpats beträffande dessa, som i stort sett ha det bättre ställt än kolonister och kronatorpare, då måste jag säga, att det verkar förhatligt med en så sträng restriktivitet, när det gäller fattiga människor, som i allmänhet ha det sämre än de nu existerande skogsägande jordbrukarna i Norrland. Det är en synpunkt, som för mig varit tungt vägande, denna tanke att alla skola behandlas lika av staten i detta hänseende.

Förut har man alltså icke dragit sig för att dela ut det allmännas skogar till jordbrukare däruppe för att därigenom åstadkomma en jordägande och skogsägande befolkning. Låt vara att det sedan inträffat, att vissa bolag i sin tur lagt sig till med skogen; möjligheterna och utsikterna för dylikt äro dock icke så stora nu för tiden bl. a. tack vare Norrlandslagstiftningen. Man behöver därför icke vara rädd för, att, om man tilldelar skog åt de grupper av befolkningen, som det här gäller, denna skog skall gå samma väg som den tidigare utdelade skogen, d. v. s. komma i bolagens ägo.

Alltså, jag har svårt att tillägna mig den uppfattningen, att man skall vara restriktiv i detta hänseende särskilt med hänsyn till att man ej vill vara med om utbrytning av servitut till fördel för skogstörpare m. fl. i övre Norrland.

Och slutligen! Om man fruktar för, att skogen ej skall bli skött på ett tillfredsställande sätt, sedan den övergått i servitutsinnehavarnas händer, så ha vi ju en lagstiftning, som lägger hinder i vägen för ett oriktigt utnyttjande av skogen. Dessutom ha vi nu för tiden undervisning i huru man skall sköta skogen.

Alltså, jag finner ingen anledning att frångå min ståndpunkt, och jag är övertygad om, att den har ett starkt stöd hos befolkningen i de bygder, jag representerar.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hage under överläggningen framställda yrkandet, och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogos vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande viss ändring i expropriationslagen; och

nr 5, i anledning av väckt motion om förenklat förfarande för erhållande av rätt att framdraga elektrisk starkströmsledning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. ändring i lagen om delning av jord å landet.
(Forts.)

§ 12.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Ang. utrikes-
departementet.

Punkten 1, angående stat för utrikesdepartementet.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 1 av tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels besluta, att antalet ordinarie befattningshavare i utrikesdepartementet jämte de för vederbörande befattningshavare avsedda lönegrader skulle bestämmas i enlighet med ett av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framlagt förslag,

dels ock godkänna ordinarie stater för utrikesdepartementet m. m.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar, bland annat, att den kanslirådsbefattning, som tidigare i utrikesdepartementets stat varit uppförd för chefen för departementets arkiv och som vid 1926 års riksdag fördes på övergångsstat, nu skulle överflyttas till den ordinarie staten.

Utskottet, som förordade Kungl. Maj:ts förslag om återuppförande på ordinarie stat av befattningen såsom kansliråd och chef för utrikesdepartementets arkiv, hemställde, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på följande sätt:

Befattningshavare å ordinarie stat för utrikesdepartementet.

A. Diplomatsk eller konsulär personal.

	Lönegrad.
1 sändebud såsom kabinettssekreterare	A 3
4 utrikesråd såsom avdelningschefer	A 2
7 byråchefer	B 30
7 förste sekreterare	B 26
6 andre sekreterare	B 21
3 förste kanslister eller kanslister	} eller B 16 B 12.

B. Övrig personal.

	Lönegrad.
1 kansliråd och chef för arkivet	B 30
1 kamrerare	B 26
1 förste arkivarie	B 24
1 revisor	B 21
1 andre arkivarie	B 21
6 kansliskrivare	B 11
9 kanslibiträden	B 7
1 förste expeditionsvakt	B 7
9 expeditionsvakter	B 5.

Befattningshavare å övergångsstat för utrikesdepartementet.*Ang. utrikes-
departementet.
(Forts.)***A. Diplomatisk eller konsulär personal.**

	Lönegrad.
1 legationsråd	B 30
1 förste legationssekreterare	B 26
1 byråsekreterare	B 21.

B. Övrig personal.

	Lönegrad.
1 förste arkivarie	B 24
1 andre arkivarie	B 21
1 portvakt	B 5;

b) godkänna följande ordinarie stater för utrikesdepartementet, att tillämpas från och med den 1 juli 1931.

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag.....	kronor 408,400
Arvode till speciellt sakkunnig i folk rätt	» 8,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	» 66,800

Summa kronor 483,200.

Anm. Kabinettssekreteraren äger att såsom bidrag till representationskostnader åtnjuta ett årligt belopp av 6,000 kronor, att utbetalas i den ordning, som beträffande lön är stadgat.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag

kronor 38,500;

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till departementet, nu 511,300 kronor, med 10,400 kronor till 521,700 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer

av herrar *Lindblad*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *K. A. Wilhelm Björck*, *Jansson* i Falun och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i avseende å återuppförande å ordinarie stat av befattningen såsom kansliråd och chef för utrikesdepartementets arkiv; samt

av herrar *N. J. Martin Svensson*, förste vice talmannen *Nilsson* i Bonarp och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Innan det nu föreliggande utskottsutlåtandet företages till detaljbehandling, anhåller jag att få giva uttryck för min uppriktiga tacksamhet för den välvilja, varmed statsutskottet upptagit de av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln framlagda förslag. Jag har visserligen med beklagande konstaterat, att Kungl. Maj:ts förslag på vissa punkter icke helt kunnat av utskottet biträdas och på andra punkter icke vunnit utskottets enstämmiga godkännande. Men jag har dock med stor glädje och tillfredsställelse funnit, att utskottet i stort sett behjärtat de önskemål av olika slag, som i statsverkspropositionen framförts för tillgodoseende av utrikesförvaltningens skiftande arbetsuppgifter och behov, och jag har där-

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 11.

Ang. utrikes-
departementet.
(Forts.)

för ej velat underlåta att här uttala mitt varma tack för den välvilliga behandling, som utskottet sålunda ägnat tredje huvudtitelns anslagsäskanden.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag har icke kunnat dela statsutskotts-majoritetens uppfattning i fråga om motiveringen till det förslag, som av majoriteten framlagts om återuppförande på ordinarie stat av förste arkivariefattningen inom utrikesdepartementet. Utskottet framhåller därvid, att det kräver av den blivande innehavaren av tjänsten, att han »ej blott skall äga fullgod skicklighet för utförandet av sedvanliga arkivgöromål utan även förmåga att verkställa historiskt och historiskt-folkrättsligt utredningsarbete av mera krävande art», ett villkor som i propositionen icke omnämnes. Det är ju alldeles självklart, att icke utskottet på grund av egen kompetens kunnat ställa upp detta krav. Härvid har tillgått så, att hans excellens herr utrikesministern meddelat, att han skulle önska få in ifrågasvarande passus i motiveringen, och utskottet har gått honom till mötes på denna punkt. När jag skulle handlägga ärendet, gjorde jag den reflexionen, vilken jag finner vara ganska nära till hands liggande, att om verkligen ett dylikt krav skall ställas på innehavaren av den ifrågasatta befattningen, och om riksdagens medverkan behövs för att konstatera, att kravet skall uppställas, då borde väl Kungl. Maj:t ändå i propositionen ha nämnt något därom eller klarlagt förhållandet för riksdagen. Så har emellertid icke skett. Visserligen kan det förefalla riktigt, att nämnda krav uppställas, men jag kan icke se det annat än som baron Ramels uppfattning att så bör ske. Måhända hade hans excellens herr utrikesministern, om ärendet i vederbörlig ordning förberetts i departementet, intagit en annan ståndpunkt än baron Ramel gjort här, och måhända hade Kungl. Maj:t vid föredragning i statsrådet kunnat finna en tredje möjlighet. Om man går in för den motivering, som utskottet föreslagit, blir följden den, att Kungl. Maj:t nödvändigtvis måste tillsätta en viss bestämd person på denna plats. Det finns nämligen bara en person, som har dessa kvalifikationer. Det är givetvis icke min mening att lägga några stenar i excellensens väg — vare det långt ifrån min avsikt — men jag vill å andra sidan icke vara med om att avlyfta hans konstitutionella ansvar för utnämningar inom departementet från hans skuldror över på riksdagen. Detta bleve ju det faktiska förhållandet, om man biträdde den föreliggande motiveringen. Då jag för min del är fullkomligt övertygad om att hans excellens kommer att tillsätta den för befattningen i fråga lämpligaste och dugligaste personen, vare sig nämnda uttalande göres från riksdagens sida eller ej, finner jag ingen anledning till att detsamma kvarstår utan yrkar, att andra punkten i utskottets motivering, som börjar med orden »Då utskottet alltså tillstyrker», skall utgå, vilket är i överensstämmelse med den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen, till vilken jag sålunda yrkar bifall.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel:** Herr talman! Med anledning av herr Holmgrens yttrande skall jag be att få framhålla, att hans förklaring torde bero på en missuppfattning. Jag har icke på något sätt framställt önskemål om att statsutskottet skulle inrycka ifrågasvarande passus i sitt utlåtande. Däremot har jag resonemangsvi för medlemmar av statsutskottet påpekat, att det måste ställas stora krav på den blivande innehavaren av befattningen och krav på att han skall kunna verkställa utredningar av bl. a. historisk-folkrättslig innebörd. Om sedan statsutskottet uttalar sig härom i sin motivering eller ej, gör i stort sett detsamma. Det är givet — och det har jag också framhållit — att jag kommer att inför Kungl. Maj:t föreslå den lämpligaste personen för befattningen, en man som innehar de kvalifikationer, som härför erfordras. Det är min uppfattning, att det

måste ställas nämnda krav på innehavaren av arkivchefstjänsten. Om vi skola ha en så högt avlönad person på denna plats, skall han också kunna verkställa dylika utredningar — det är i främsta rummet därför vi behöva honom.

Ang. utrikes-
departementet.
(Forts.)

Herr **Ward**: Herr talman! Det är nog icke första gången det händer, att ett utskott under hand får vissa meddelanden angående lämpligheten av den ena eller andra åtgärden. Man torde icke behöva fästa större avseende därvid i detta fall än vid vad som i dylikt hänseende tidigare förekommit. Man bör förstå utskottets uttalande, om man får kännedom om att utskottet från början gick till behandling av föreliggande förslag med mycket stor tvekan. Det ifrågasattes, huruvida det överhuvud taget vore nödvändigt att uppföra denna tjänst på ordinarie stat. När man så kom underfund med, att så borde ske, var naturligtvis utskottet angeläget om att föreskriva sådana villkor, att man på ifrågavarande post finge en verkligt kvalificerad kraft, en person, som från olika utgångspunkter och för olika uppgifter kunde bearbeta det material han hade i sin vård. Denna arkivarietjänst får väl anses vara av särskilt stor betydelse inom statsförvaltningen, då det gäller omhändertagande av handlingar tillhörande utrikesdepartementet. Man torde kunna i avseende å en dylik befattning anlägga speciella synpunkter, vilka man icke har anledning tillmäta betydelse vid tillsättande av vissa andra arkivarieposter.

Jag vill alltså med detta ha sagt, att utskottet har ägnat frågan en mycket allsidig uppmärksamhet och försökt åstadkomma det bästa.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att med dessa ord yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition på bifall till utskottets hemställan fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på bifall till utskottets motivering oförändrad, dels ock på bifall till den av herrar N. J. Martin Svensson m. fl. i avseende å motiveringen avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 2—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 13*, angående Sveriges andel i kostnaderna under år 1931 för Nationernas förbund. Ordet begärdes därvid av

Ang.
Sveriges andel
i kostnaderna
för Nationer-
nas förbund.

Herr **Flyg**, som yttrade: Vår grupp har vid tidigare riksdagar upprepade gånger framfört förslag om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. Då vid årets riksdag icke föreligger det förhållandet, att vi väckt en sådan motion, betyder detta icke, att vi i denna fråga på något sätt ändrat vår ståndpunkt.

Om man ser på den verksamhet, som Nationernas förbund har bedrivit under de år, som nu ligga bakom oss, sedan frågan sist behandlades, och ser på de frågor, som varit föremål för behandling inom Nationernas förbunds årliga konferenser och olika underutskott, tror jag att man kan säga, att det finnes en rad fakta och sakskäl, som tala för att man återigen för fram tanken på huruvida Sveriges medlemskap i Nationernas förbund längre kan motiveras med att denna organisation är en organisation för freden och för samverkan mellan staterna. Jag tror att man, utan att man behöver gå i detaljer i något avseende, kan konstatera, att det såväl mellan de makter, som äro anslutna till folkförbundet, som beträffande de makter, som stå utanför, i närvarande

Ang.
Sveriges andel
i kostnaderna
för Nationer-
nas förbund.
(Forts.)

moment försiggår och under senare året försiggått en orientering i fråga om blockbildning, som endast kan ha ett syfte, ett ändamål, nämligen att skapa nya militära grupperingar, en förberedande orientering alltså för nya militära kraftmätningar. Om vi se på dessa förhållanden skola vi finna, att det från svensk sida vid de tillfällen, då sådana frågor stått på dagordningen, och varit föremål för behandling — åtminstone att döma av de officiella referat, som lämnats och de rapporter, som föreligga i detta avseende på riksdagens bord — intet som helst ingripande gjorts mot dessa tydliga orienteringar och grupperingar. Man saknar dessutom vid olika tillfällen ett ståndpunktstagan-
de från svensk och från alla andra småmaktens sida, som skulle berättiga talet om att de små nationerna kunna genom sitt medlemskap i Nationernas förbund motverka och förhindra en sådan utveckling, som den jag här har fäst uppmärksamheten på. Det förefaller, som om man inte skulle anse sig ha för-
måga eller ens våga eller av andra skäl icke vill fylla denna uppgift som en liten men dock ropande röst för något slags rättfärdighetssamvete. Då alltså icke det skälet, i varje fall icke med stöd av fakta, kan anföras såsom för-
svar för fortsatt medlemskap i Nationernas förbund, tror jag att detta skulle kunna anföras såsom motiv, om också icke från vårt håll så dock från vissa grupper, som äro anhängare av medlemskap i Nationernas förbund, för utträde ur detsamma.

Vid ett tillfälle för några månader sedan — det var i samband med den för-
beredande avrustningskonferensens förhandlingar — hade jag tillfälle att för den tidnings räkning, som jag är medarbetare i, göra en del intervjuer med olika representativa personer för den svenska fredsrörelsen här i landet. Vad jag därvid kunde konstatera var, att det icke ens bland dessa män i dag finnes någon, som tar Nationernas förbund eller folkförbundet, som det också kallas, på allvar som någon fredsorganisation. Genom att vi årligen bevilja detta an-
slag och därigenom upprätthålla Sveriges medlemskap i N. F. bidraga vi att hos de breda folklager i Sverige, som tro på Nationernas förbund som en fredsorganisation och vilka icke haft någon möjlighet att sätta sig in i det spel, som bedrivs bakom dess kulisser, upprätthålla tron på denna organisations ka-
raktär av fredsorganisation. Jag tror, att det finnes all anledning, icke bara från den kommunistiska gruppens sida och ur vår principiella ståndpunkt till detta folkförbund, utan även framför allt från deras sida, som äro aktivt verk-
samma för freden och som aldrig försumma ett tillfälle, vare sig i pressen eller i offentligheten i övrigt, att framträda såsom synnerligen intresserade fredsvänner och fredspropagandister, att i det moment, som nu är, stödja ett förslag, som jag ämnar framföra, nämligen ett avslagsyrkande på det anslag, som här äskas.

Vi få inom den närmaste tiden på riksdagens bord en fråga, som vi då få återkomma till i fråga om dess detaljbehandling, som jag, herr talman, tar mig friheten att redan nu fästa uppmärksamheten på, nämligen frågan om att Sve-
rige skall binda sig för ekonomiska sanktioner enligt vissa av Nationernas förbund fastställda direktiv. Genom att man går in på den av regeringen till-
styrkta linjen för dessa ekonomiska sanktioner har man därmed engagerat Sverige såsom part i det avseende, som det här är fråga om; man har engage-
rat sig i de tvistigheter och strider, som komma att vara ett faktum i det mo-
ment, dessa ekonomiska sanktioner skola fullföljas. Det förefaller, som om det också vore på sin plats, att de, som ständigt tala såsom representanter för dem, som vilja vaka över Sveriges neutralitet och fristående från stormakts-
konflikter — ett problem, som för övrigt vore ytterst intressant att i detalj gå in på — hade all anledning att, då ett dylikt förslag föreligger på riksda-
gens bord, gå emot detta anslag och därmed, om inte annat, göra en demonstra-
tion mot dels den politik, som bedrivs inom Nationernas förbund, och dels

också mot de strävanden, som pågå för att inom detta förbunds ram skapa nya maktgrupperingar och förbereda en ny kommande militär kraftmätning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka avslag på det yrkande, som här framställts under punkt 13.

Ang.
Sveriges andel
i kostnaderna
för Nationer-
nas förbund.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 14—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20 angående anslag till upplysningsarbete för freden.

Under punkten 20 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 32,000 kronor.

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 177, vari hemställts, att riksdagen ville, under rubriken upplysningsarbetet för freden, för budgetåret 1931/1932

1) anvisa ett extra anslag av enahanda storlek som kunde beviljas till det frivilliga skytteväsendet;

2) eller om detta ej bifölles, anvisa ett extra anslag för ändamålet av 100,000 kronor; och

3) uttala sig för att regeringen till varje höst inom viss termin infordrade ansökningar från vederbörande fredsorganisationer, som önskade ifrågakomma till fredsanslag, så att regeringen i sin proposition och riksdagen i sitt beslut hade något att rätta sig efter i sitt bedömande;

dels en inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.* väckt motion, nr 97, vari hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts framställning om ett extra anslag av 32,000 kronor till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932;

dels ock en inom sistnämnda kammare av herr *Västberg* väckt motion, nr 129, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta dels att till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor, dels ock att av detta anslag måtte till Informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete utgå 25,000 kronor samt för stipendier enligt i motionen anförda grunder 10,000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl motionerna I: 177 och II: 129, i vad de avsåge anvisandet av högre belopp än som av Kungl. Maj:t äskats som motionen II: 97, måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 32,000 kronor;

b) att motionen II: 129, i vad den avsåge fördelningen av till upplysningsverksamhet för freden anvisade medel, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

c) att motionen I: 177, i vad den icke behandlats under a), icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Vid denna punkt voro fogade reservationer
av herrar *Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Lundell, Hammarskjöld, Wiklund* i Brattfors, förste vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Holmgren* och *Persson* i Eritorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte
a) med bifall till motionen II: 97 avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning;
b) avslå motionen I: 177, i vad densamma avsåge beloppet av anslag till upplysningsarbete för freden, och motionen II: 129; samt
c) avslå motionen I: 177 i den del densamma icke behandlats under b);
av herr förste vice talmannen *Olof Olsson*; och
av herr *Strindlund*.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Heri talman! Det synes mig uppenbart, att de synpunkter, som ligga till grund för högerens partimotion, vari yrkas avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till upplysningsarbete för freden, i viss mån äga sitt berättigande. Detta i så måtto, att det väl för var tänkande medborgare måste stå klart, att det svenska folkets inställning gör, att detsamma under inga förhållanden kan anses utgöra en fara för freden. Få nationer i världen torde med sådan uppriktighet som den svenska hava omfattat fredens sak och samtliga politiska partier av någon betydelse hava uppriktigt medverkat till de internationella fredssträvandenas befrämjande. Jag kan sålunda giva motionärerna rätt däri, att en särskild statsunderstödd fredspropaganda icke är behöflig för att i vårt land öka förståelsen för betydelsen av en fredlig utveckling i världen.

Däremot förefaller det mig lika uppenbart, att det är önskvärt, att denna ovedersägliga fredsvilja, som förefinnes hos det svenska folket, erhåller en sådan inriktning, att den kan på bästa sätt göra sig gällande i folkens sammanlevnad. Men för att så skall bliva förhållandet, erfordras tvivelsutan ett upplysningsarbete bland folkets breda lager för att åstadkomma den rätta förståelsen för nu rådande internationella förhållanden, ett riktigt värdesättande av betydelsen av det arbete, som utföres i Genève, och en fruktbar kritik av detta arbete, där så kan behövas.

Det är i huvudsak dessa skäl, som varit vägledande för regeringen i dess beslut att av riksdagen äska samma belopp i anslag till upplysningsarbete för freden, som förra året av riksdagen beviljades. Även den föregående högerregeringen synes hava varit besjälad av liknande grundtankar, då den ju i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag äskade dels ett anslag på 3,000 kronor till understöd av den verksamhet, som bedrivs av den svenska föreningen för Nationernas förbund, dels 3,000 kronor till Genève-stipendier för studerande vid rikets universitet. Detta faktum synes av årets högermotionärer hava lämnats utan all hänsyn, vare sig det nu berott på ett förändrat ståndpunktstagande från högerledningens sida eller på ett rent förbiseende. Men det synes mig, som om även andra organisationer än den nyssnämnda föreningen för Nationernas förbund i sin verksamhet svarade mot de grundbetingelser, jag nyss angivit, och vore förtjänta av statsunderstöd. Jag tänker exempelvis på organisationen för samarbete mellan kyrkosamfunden m. fl.

Enligt de anvisningar, som av föregående års riksdag angåvos, har Kungl. Maj:t tilldelat den under kapten Brunskogs ledning stående informationsbyrå för fredsfrågor ett understöd av 15,000 kronor. Jag utgår ifrån att det är just mot detta understöd, som högermotionen i icke ringa mån riktar sig. Jag kan också erkänna, att det kan synas märkligt, att ett så kraftigt penningun-

derstöd från statens sida givits åt en så oprövad och ny institution. På grund härav har också byråns verksamhet under den tid den åtnjutit statsunderstöd från statsmakternas sida noga följts, och jag kan vitsorda, att denna verksamhet icke varit av den art, att den, såvitt jag kunnat bedöma, från något håll kan hava väckt anstöt. Huruvida däremot den nytta, som byråns verksamhet medfört, svarat mot det belopp, som statsmakterna ställt till dess förfogande, synes det mig ännu vara för tidigt att yttra mig om. En längre tid än den som nu förflutit synes mig vara nödvändig för att med full säkerhet kunna bedöma, huruvida de anvisningar, som riksdagen i detta stycke meddelat, medfört den bästa möjliga användningen av de medel, som ställts till förfogande för upplysningsarbete för freden.

Jag skall här icke ingå på frågan, huru medlen för detta ändamål böra fördelas, därest riksdagen bifaller utskottets förslag. Jag vill endast framhålla, att ett ökat anslag till den Brunskogska byrån, varom ett önskemål uttalas av utskottets majoritet, måste medföra, att andra måhända mer berättigade understödskrav måste avvisas. Ty även om efter vad som inträffat något anslag icke kommer att lämnas Svenska freds- och skiljedomsföreningen och således en mindre del av anslaget så att säga frigöres, hava ökade anspråk från andra håll framkommit bl. a. från föreningen för Nationernas förbund och nya berättigade sådana kunna framkomma. Jag tänker härvid i sistnämnda avseende bl. a. på den nordiska folkhögskoleverksamheten, som i dessa dagar startas i Genève. I alla händelser måste givetvis frågan om fördelningen av anslaget, om detsamma av riksdagen beviljas, bliva föremål för ingående prövning.

Jag tillåter mig, herr talman, att uttrycka en förhoppning, att riksdagens majoritet måtte ansluta sig till utskottets hemställan.

Herr Västberg: Herr talman! Som kammarens ledamöter ha sett, är det ju mycket delade meningar i denna fråga, både inom statsutskottet och framför allt inom riksdagen. Det är för det första direkt motsatta meningar angående själva innebörden i den här verksamheten, ty vi se, att herr Lindman och högerpartiet ha gått emot varje form av anslag för fredsupplysning, under det att herr Lindhagen pläderar för att man skall lämna ökat anslag, speciellt till sådana organisationer, som syssla med fredens politiska problem.

Det är självklart, att det är svårt att få någon överensstämmelse och nå enighet mellan så motsatta utgångspunkter. Vad regeringen själv beträffar, och regeringen stödjer sig i det fallet på riksdagens tidigare beslut, förefaller det mig åtminstone, som om den vinglar mellan båda dessa oförenliga ståndpunkter och därför också själv måste företräda en mycket inkonsekvent linje. Den princip, som jag för min del ensam tidigare har gjort mig till talesman för, är den, att staten skall uppträda neutralt i fråga om denna verksamhet, att den alltså skall stödja ett objektvt upplysnings- och vägledningsarbete, men däremot att den skall vägra varje form av understöd till propagandaverksamhet i detta avseende. Det är i det fallet samma linje, som statsmakterna företräda i fråga om statsbidrag både till nykterhetsverksamhet och till det fria folkbildningsarbetet. Jag kan för min del icke inse, varför man skall göra ett undantag från den principen i fråga om denna verksamhet för fredens främjande. Då statsmakterna här bevilja 135 miljoner kronor för militära anstalter, då man dessutom beviljar 470,000 kronor till den frivilliga skytterörelsen, förefaller det mig ganska groteskt att samma statsmakter också understödja organisationer, som gå in för isolerad svensk avrustning. Jag kan icke inse, att det är principiellt hållbart och att man kan sakligt motivera en sådan ståndpunkt ifrån de ansvariga myndigheternas sida. På mig verkar denna ståndpunkt ifrån riksdagsmajoritetens sida

*Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

och särskilt från den sidan, som är utslagsgivande i fråga om svensk politik, nämligen vågmästareelementet, representerat av frisinnaade, frireligiösa fredsvänner, som om de skulle behöva något slags plåster för sin ståndpunkt i fråga om anslagen till militarismen och den frivilliga skytterörelsen, som om man vill göra någon slags gest till fredsvännerna i landet för att visa, att man vill främja en stark avrustningspropaganda bland vårt folk. En sådan taktik tillåter jag mig stämpla som ren och skär demagogi och ingenting annat.

Så långt är jag alltså enig med reservanterna, med högerpartiets linje i den här frågan. Men jag anser, att högern kastar ut barnet med badvattnet, och att man icke bör gå så långt som att vägra varje anslag för upplysningsarbete för freden. Varför kan man icke understödja vissa former av upplysningsarbetet, t. ex. en objektiv upplysning på detta område, utan att man därför skall göra sig urarva och komma in på oriktiga linjer? Vi ha ju delade meningar om nykterhetsverksamheten, om vi skola främja förbud eller restriktiv lagstiftning, men vi äro däremot absolut eniga om att vi skola lämna understöd för belysning av alkoholproblemet och de olika medel varmed man vill lösa alkoholfrågan. Jag kan för min del icke inse, varför icke riksdagen kan gå in för samma linjer på detta område. Det ligger precis enahanda till i fråga om folkbildningsarbetet. Där ha ju alla möjliga element, från högermän till kommunister, enat sig om att utnyttja statens anslag för att bedriva en såvitt möjligt objektiv belysning av alla olika riktningar, exempelvis på det politiska, sociala och ekonomiska området, utan att man därför kränker åsiktsfriheten eller staten går in för stöd åt direkt propaganda.

Jag finner det ganska sällsamt, att skolöverstyrelsens chef befinner sig bland de motionärer, som ha gått emot en sådan form av anslag även för fredens främjande och för belysning av fredsproblemet i vårt land och ute i världen. Jag finner det ännu egendomligare, och jag ber, herr talman, att i det sammanhanget få understryka utrikesministerns yttrande alldeles nyss, nämligen att högern såsom oppositionsparti går emot varje form av anslag till denna fredsupplysning, men att den som regeringsparti i alla fall gick in för anslag till den svenska föreningen för Nationernas förbund och för vissa stipendier till studerande vid ett par av våra högskolor. Detta innebär ju den rena rama kovändningen från det stora högerpartiets sida och jag har ganska svårt att tro, att man sakligt kan motivera en dylik uppseendeväckande vändning i denna uppmärksammade fråga.

Till högern skulle jag vilja ställa den frågan, om det icke nu vore riktigare och bättre, att man strävade efter att pressa fram en principiell riktlinje i denna fråga och lämnade sin positiva medverkan till strävandena att få statsbidrag beviljade till en objektiv upplysningsverksamhet angående fredsproblemet och därmed sammanhängande frågor än att i stället intaga en fullkomligt negativ och orimlig ståndpunkt sådan som den, som kommit till uttryck i högerns motion och i dess reservation vid den nu förevarande punkten i statsutskottets utlåtande.

Jag skulle också vilja föra fram några praktiska synpunkter, som tala till förmån för min motion i denna fråga. Jag har ju haft anledning att en smula se efter, hur de olika organisationerna, som det här gäller, bedrivit sin verksamhet, och jag har också med intresse studerat det sätt, varpå regeringen fördelat detta anslag. Det mest uppseendeväckande synes mig vara, att ett så pass litet anslag skall behöva fördelas på så många olika organisationer, som ju hava, många gånger, alldeles samma syfte. Följden har också blivit dubblingar och ett oändamålsenligt användande av de beviljade bidragen. Jag anser, att statsmakterna ha skyldighet att åstadkomma en sådan använd-

ning av anslaget, som medger största möjliga kontroll över hur pengarna disponeras och som därjämte bidrager till att man får till stånd en rationalisering av hela verksamheten. De nu utgående bidragen bortplottas nämligen i mycket betänklig grad.

Jag skall lämna ett mycket belysande exempel på hur en sådan här organisation enligt mitt förmenande icke bör utnyttja sitt bidrag. Principiellt har jag ingenting emot att Svenska föreningen för Nationernas förbund har fått ett bidrag på 4,000 kronor från detta anslag, men om man ser efter, hur denna förening disponerat sitt bidrag, så måste man säga, att bidraget ur praktisk synpunkt fullständigt förfelat sitt ändamål, om detta, såsom hans excellens utrikesministern i sitt anförande nyss gick ut ifrån, skall vara att sprida upplysning bland de breda lagren av vårt folk för att åstadkomma en ökad värdesättning av Nationernas förbunds verksamhet o. d. Jag har här i mina händer en broschyr, som är utgiven med statsbidrag och som handlar om Nationernas förbunds organisation och verksamhet. Det är i och för sig en mycket förträfflig broschyr, som på allt sätt borde spridas bland den svenska allmänheten, även om innehållet i allt väsentligt är detsamma, som återfinnes i en billigare publikation, utgiven för några år sedan av en annan organisation. Den lilla skrift jag nu syftar på omfattar 45 sidor och kostar i bokhandeln 2 kronor. Tror verkligen någon av kammarens ledamöter, att man kan åstadkomma någon massspridning av en dylik skrift med detta relativt dryga pris? Nu blir det ju så, att man trycker en massa exemplar, som ligga oplacerade någonstades och följaktligen inte bli till någon nytta för det ändamål, som denna förening ger sig ut för att tjäna.

Det är nödvändigt, att man kommer fram till en mera ändamålsenlig organisation på detta område, och jag skulle i det sammanhanget vilja rekommendera just Informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete. Den har redan sin verksamhet organiserad, och jag vågar bestämt hävda, att denna byrå på alla sätt försökt fylla sitt ändamål. Den är väl rustad för sin uppgift. Den har fullt objektivt lagt fram olika material för fredsfrågornas belysning och har i allmänhet utfört ett gott arbete. För dem, som icke ha någon vidare kännedom om byrån, vilken säkerligen kommer att bli föremål för diskussion här från olika håll, kan jag nämna, att vid byrån äro anställda en föreståndare och tre andra personer, men att det dessutom finnes en rad frivilliga arbetskrafter. Byrån, som under förlidet år mottagit ungefär 12,000 kronor i enskilda bidrag, har förbindelser med ett tjugutal svenska, ett tiotal nordiska och ett fyrtiotal utländska och internationella organisationer, däribland alla de officiella fredsorganen och dessutom de mest framträdande av övriga fredsorganisationer ute i världen. Detta förutsätter sålunda, att man har ett mycket bra material till sitt förfogande för fredsfrågans belysning ur internationell synpunkt. Byrån har ordnat sitt arbete på det sättet, att den dels lämnat ut pressmeddelanden i tre olika serier för att bland allmänheten sprida upplysning på detta område och dels givit ut en särskild skriftserie. Jag ber att till protokollet få nämna, vilka skrifter byrån ansett vara förtjänta av spridning bland den svenska allmänheten. De äro följande:

1. Kyrkan och freden av Nathan Söderblom,
2. Tal under Nationernas förbunds församlings tionde ordinarie möte i Genève sept. 1929,
3. Nedrustningsfrågan i Nationernas förbund 1920—1929 av C. J. Brunskog,
4. Nationernas förbund i teori och praktik av K. Zilliacus,
5. Är fredstanken en illusion? av Nathan Söderblom,
6. Tal vid Nationernas förbunds församlings elvte ordinarie möte i Genève sept. 1930, samt
7. Arbetets internationella reglering av Erik Sjöstrand.

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Om alla dessa skrifter torde gälla, att det är både fullkomligt berättigat och nödvändigt att söka sprida dem bland den svenska allmänheten. Jag har själv läst de digra protokoll, som utrikesdepartementet ger ut från folkförbundsförsamlingens möten, och jag måste säga, att detta material, hur värdefullt det än är, icke passar så bra för den bredare allmänhet, som man med tillhjälp av detta statsbidrag vill upplysa. För denna bredare allmänhet är det nämligen självklart till större fördel med koncentrerade framställningar, innefattande en verklig belysning av frågorna.

Jag vill också tillägga, att denna byrå lämnar annan information, skriftlig och muntlig. Den har redan ett bibliotek på 1,000 volymer, den har en samling tidningsurklipp, omfattande 10,000 sidor och den har 90 tidskrifter, nationella och internationella på detta område. Den har även börjat lägga upp en särskild realkatalog för att därmed stå den fredsintresserade allmänheten till tjänst. Jag vågar alltså hävda den synpunkten, att denna byrå är förtjänt av fortsatt understöd och även av att få det nuvarande understödet i betydlig grad utökat.

Jag vill tillägga ännu några ord och beröra en synpunkt, som jag redan framfört i min motion, nämligen att man borde bereda möjligheter för intresserad ungdom att besöka Genève och på ort och ställe taga kännedom om Nationernas förbund, den internationella arbetsbyrån och överhuvud de olika internationella problem, som där ha sin brännpunkt. Jag har tänkt mig, att icke bara studenter utan också lärare, präster, journalister och ombud med rekommendationer från olika folkliga organisationer skulle äga möjlighet att söka och få dessa stipendier för att på ort och ställe bedriva sina studier. Jag har så mycket större skäl att understryka denna synpunkt nu, sedan på svenskt initiativ tillkommit den nordiska folkhögskolan i Genève, där man speciellt skall intressera sig för dessa problem och där inga språkgränser resa hinder i vägen. Där kan alltså den intresserade nordiska ungdomen komma i tillfälle att skaffa sig kunskaper på området för alla dessa problem.

Eftersom hans excellens utrikesministern varit uppe och förordat detta anslag även i den form, som jag begärt, så skall jag be att få framställa en direkt fråga, huruvida regeringen kan anse med sin plikt förenligt att understödja en propagandainstitution sådan som Svenska freds- och skiljedomsföreningen, en förening, som efter vad jag har mig bekant givit ut en skrift med titeln: Är krigstjänstvägran ett brott? D. v. s. en ren propagandaskrift rörande ett för de svenska statsmakterna fullständigt främmande ändamål. Det finnes icke heller någonting i denna förenings organisation, som möjliggör kontroll över hur statsbidraget användes, och det är därjämte alldeles klart, att om denna förening utger sådana skrifter, som den jag nyss nämnde, och bedriver en dylik propaganda, så kan man riskera, att det kommer att heta, att denna verksamhet sker med statsmakternas medgivande och med särskilt bidrag från den svenska riksdagen. Jag tror inte det kan vara rimligt och riktigt att staten bedriver en sådan inkonsekvent politik.

För att möjliggöra för dem, som ha samma principiella inställning som jag till fredspropagandan, att mötas på samma linje, skall jag be att få ändra mitt i motionen framförda yrkande på det sättet, att anslagssumman ändras från 35,000 kronor till 32,000 kronor, sålunda samma anslag, som regeringen äskat, samt att, i analogi härmed, informationsbyrån får sitt anslag nedsatt från 25,000 till 22,000 kronor. Jag gör detta yrkande för att därmed erbjuda mina vänner motståndarna inom högerpartiet att beträda en positiv linje i denna fråga, så att de icke behöva förnedra sig och gå på högerns linje och därmed realiter understödja en verksamhet, som de principiellt ogilla, utan i stället medverka till statsbidrag åt ett objektivt upplysningsarbete för freden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detta mitt ändrade yrkande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**. Herr talman! Med anledning av den fråga, som den föregående ärade talaren ställde till mig, ber jag endast få citera, vad jag yttrade i mitt inledningsanförande. Jag säger där att »även om, efter vad som inträffat, något anslag icke kommer att lämnas Svenska freds- och skiljedomsföreningen och således en mindre del av anslaget så att säga frigöres, ha ökade anspråk från andra håll framkommit». Av detta framgår tydligt och klart, att jag icke har för avsikt att för Kungl. Maj:t föreslå Svenska freds- och skiljedomsföreningen till erhållande av något bidrag av det anslag, som nu möjligen kan komma att beviljas.

Herr Flyg: Herr talman! Jag tror näppeligen man kan diskutera denna fråga utan att också något erinra om den icke blott i vardande utan också i starkt växande tillstånd varande fredsrörelsen och fredspropagandan i detta land.

Var och en av kammarens ledamöter, som något deltagit i propagandaarbete av någon art, vet, att man aldrig har möjlighet att vinna anklag för en sak eller få en rörelse att växa, såvida man icke knyter an till ett verkligt levande och reellt intresse. När man studerar den fredsverksamhet, den fredsrörelse, som väl är själva motiveringen till den fråga vi nu diskutera, så får man lov att förstå, att denna rörelse, om vilken meningarna nu bryta sig, den knyter an till vissa av det nu rådande läget givna förhållanden och på grund därav växer och med varje dag som går, vinner den en allt större anslutning. Jag tror, att man mot bakgrunden av en sådan synpunkt på frågan har att taga ställning till densamma liksom också till de anslagsfrågor, som här föreliggande samt de olika synpunkter, som framförts i det nu föreliggande utskottsutlåtandet.

Vi ha tidigare från den kommunistiska gruppens sida, då frågan vid föregående tillfällen varit föremål för behandling, gått emot de anslag, som föreslagits, och jag kommer också nu att i slutet av mitt anförande ställa ett liknande yrkande. Då frågan var före och behandlades här förlidet år, kunde jag också säga några ord om vår uppfattning om den pacifistiska rörelsen. Under det år som gått, har jag mött representanter för denna rörelse på olika möten ute i landet, där denna fråga varit föremål för diskussion, och den största svaghet, som jag funnit hos talesmännen från den sidan, har gällt frågan på vilket sätt de anse sig kunna, med utgående från den linje de representera, verkligen nå det mål de sträva efter. Det är en fråga som de i regel icke vilja klart besvara, nämligen vilken ståndpunkt de ärna intaga i det moment, då det verkligen skulle gälla att i realiteten omsätta de idéer, för vilka de kämpa. Under det senaste året har också en ny företeelse på detta område framträtt. Jag syftar på det som omnämnes i den broschyr, som den föregående talaren nyss nämnde, att man börjat samla ihop namnunderskrifter av krigstjänstvägrare. Unga män förbinda sig genom underskrift på en blankett att vägra göra krigstjänst. Jag anser, mina herrar, att vi i denna kammare, vilken riktning vi än tillhöra, vilken uppfattning vi än representera, äro skyldiga att göra en honnör för dessa tre tusen ynglingar, i varje fall för dem av dessa som inte bara skriva sitt namn på papperet utan också, när det gäller, stå för sin deklARATION. Ätminstone vill jag för mitt vidkommande göra en honnör för tapperheten hos denna ungdom, men jag ställer frågan på följande sätt: Om man betänker de konsekvenser till vilka denna verksamhet leder, innebär den inte ett förlösande av krafter, som skulle kunna användas på ett bättre och nyttigare sätt för den idés förverkligande, som dessa ungdomar gå in för. Jag tror nämligen inte, att man på fullt allvar kan räkna med att, om fem eller sex tusen

*Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

eller kanske flera undertecknade dessa krigstjänstvägrareblanketter, de, som makten hava, vid ett krigsutbrott skola underlåta att behandla dessa ungdomar på det sätt, på vilket sådana brukas behandlas. Jag tror vi ha anledning att erinra om 1914, om de tappra ungdomar i olika länder som då gingo på den linjen. Det öde, som mötte dem, kommer också att möta de svenska krigstjänstvägrande pacifisterna i det ögonblick krig utbryter. Man tvekar icke på det håll, där vapnen finnas och där makten finnes, att konsekvent följa sin linje, ty motsatsen skulle vara detsamma som ett sammanbrott för de planer, som skola fullföljas; motsatsen skulle vara en revolt och ingenting annat.

Nåväl, om nu detta är den tämligen självklara och givna följden av den linjen, så synes det mig, att man i dag beträffande denna propaganda bör intaga precis samma ståndpunkt som den av kammarens arbetarrepresentanter kända ståndpunkt, vilken intogs av Liebknecht åren 1906 och 1907, då han klart tog ställning till just den arten av antimilitär propaganda och även till dess konsekvenser. Jag skulle vilja säga till kammarens pacifister och till dem, som hylla en dylik linje att gå fram på, med fullt understrykande av den honnör vi äro skyldiga dem, jag här talat om, för deras tapperhet: nog skulle dessa 3,000 ungdomar eller 5—6,000 ungdomar, som väl antalet kan ökas till, göra sin idé en större tjänst genom att gå en annan väg, principiellt intaga den ståndpunkt, de intaga, men gå in i den mobiliserade armén och där innanför som soldater i ledet fullfölja den revolutionära propaganda, som ensam kan leda till ett slut på kriget.

Ser jag sedan på denna fråga ur, jag höll på att säga, anhängarnas synpunkt, så måste jag säga till utskottsmajoriteten — den må bestå av vad slags parti-grupperingar som helst — att nog tycker jag, att det är en viss olikhet mellan herrarnas ekonomiska generositet. Till militära ändamål offra ni 135 miljoner kronor, till kamp och propaganda mot dessa militära ändamål, som gå till så mycket och kanske mer, föreslår man 32,000 kronor. Det förefinnes inte något logiskt sammanhang mellan dessa båda siffror, å ena sidan 135 miljoner för att bygga upp en militarism, bygga upp ett försvar, som man säger, å andra sidan 32,000 bortplottrade, på sätt som här föreslås, på organisationer, som sannerligen i de flesta fall bedriva allt annat än fredspropaganda. Jag har nyss talat om Nationernas förbund. Jag skulle vilja se den i kammaren, som på allvar i dag vill gå upp och taga risken att göra sig till talesman för Nationernas förbund som en fredsorganisation.

Om vi granska, hur detta anslag på 32,000 kronor har fördelats, skola vi finna, att pengarna i stor utsträckning gå just till organisationer, vilkas upp-gift är att ge en bild av Nationernas förbund, som är falsk, som alls inte har med Nationernas förbunds verkliga karaktär att göra. Det är inte, mina herrar, till bedrivande av fredspropaganda man här föreslår medel, utan till någonting helt annat; detta 'annat' vill jag för mitt vidkommande inte här i kammaren sätta etikett på.

Vad Svenska freds- och skiljedomsföreningen beträffar, så har man från den organisationens sida, från mycket auktoritativt håll sagt ifrån, att man inte vill ha något anslag. Man önskar intet anslag. Jag förmodar, att det inte är därför, att man endast skulle få ett belopp av 1,500 kronor, utan att man intager den ståndpunkten av principiella skäl. Jag tror, att de synpunkter, som herr Västberg i det avseendet utvecklade äro riktiga, och dem kan jag ansluta mig till.

Vad beträffar beloppet anser jag, att herr Lindhagen har gått på en någorlunda konsekvent linje. Han har sagt: lika mycket till fredsverksamhet som herrarna äro villiga att bevilja till skytterörelsen. — Jag tror att det ligger logik i det resonemanget: å ena sidan medel till ett ändamål och propaganda för detsamma, å andra sidan lika mycket till dem som motverka denna propa-

ganda. Herr Västberg yrkar i år i sin motion, att större delen av anslaget skall gå till Informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete, den av kapten Brunskog ledda organisationen. Jag vill säga, att det ligger visst förnuft också i detta yrkande, om man överhuvud skall gå in för anslags beviljande på detta område. Men det är ett men, nämligen att inte heller den organisationen fyller sin i namnet givna uppgift på ett sätt som vore önskvärt. Jag förmodar, att det inte är så lätt för en statsunderstödd fredsbyrå att verkligen bedriva en reell och positiv fredspropaganda. Det är nog en synnerligen svår manövreringsfråga. Detta förklarar möjligen delvis denna verksamhet. Om denna byrås verksamhet kunde inriktas på att årligen, rättare kvartalsvis, giva bulletiner till den svenska pressen över de diplomatiska orienteringarna mellan stormakterna, de olika intrigspel, som sålunda skulle kunna läsas fram, även om man inte kunde komma längre än till någon smal fönstersmyg i de palats, där dessa förhandlingar pågå, och vidare på en översikt kvartalsvis över rustningarna i olika länder, i vilka bulletiner och översikter blottades vad som ligger bakom alla de där vackra fraserna på avrustningskonferenserna, flottkonferenserna och allt dylikt, dessa skådespel som uppföras för att dupera folken, så skulle denna fredsbyrå fylla verkligen en uppgift i enlighet med sitt namn, i enlighet med den karaktär, som angives i namnet. Men detta är i dag icke fallet. Det skulle vara önskvärt, att denna byrå kunde utvecklas från att, såsom nu, vara utan direkt kontroll, till att få en kontroll, men inte en statlig kontroll utan en kontroll från arbetarrörelsen, så att det från ett dylikt kontrollorgan kunde bli en kontroll över de medel, som anslås. Om det så bleve, tror jag, att man inte behöfde anse medel, anslagna till detta ändamål, som bortkastade, utan medlen skulle då verkligen bli använda i den saks tjänst, som man säger skall gagnas. Då emellertid, som sagt, för närvarande en sådan ordning icke är förhanden, se vi oss icke ha möjlighet att ens gå på den linje, som herr Västberg uppdragit i år.

Med de orden ber jag, herr talman, att för mitt vidkommande få yrka avslag på vad som äskas under denna punkt.

Herr Lundstedt: Herr talman! Liksom förra året kommer jag även nu att rösta för avslag på detta anslag. Då min ståndpunkt sista gången på skilda håll möttes med ganska starka förebräelser, finner jag lämpligt att denna gång ingå i en något utförligare motivering.

Allmänt torde saken kunna uttryckas så, att den s. k. fredsupplysningen eller fredsupplysningspropagandan *dels* bygger på falska tankar och därigenom blir osakligt inriktad, *dels*, i den mån detta icke är händelsen, likväl är fullt meningslös. Det är nämligen alldeles obehöfligt och därigenom meningslöst att driva särskild upplysningspropaganda för vårt folk om krigets styggelse och förödande verkningar för samtidens såväl som eftervärldens människor. Jag kan i det avseendet hänvisa till hans excellens utrikesministerns anförande. Med den okrigiska stämning, som allmänt rätt och råder i vårt land, och med den kunskap om världskrigets ditintills oanade fador för människorna och om dess förstörelse av civilisationens skatter av andlig och materiell kultur — en kunskap som finnes hos alla nu levande människor från den tiden över barnstadiet och som för en yngre generation vinnes genom uppfostran i skolorna och hemmen, genom litteraturen, genom dagspressen och genom det dagliga livet — med allt detta i betraktande måste det vara uteslutet, att *till stärkande av vårt lands fredsvänlighet* (jag upprepar detta: till stärkande av fredsvänligheten) väcka avsky för kriget genom en därpå särskilt inriktad propaganda. Skulle en fredsupplysningspropaganda kunna tänkas ha någon förnuftig mening i vårt land, måste den gå ut på att uppfostra vårt folk till sådan insikt angående förutsättningarna för en allmän fredlig politik mellan länderna, att vårt land finge

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
Forts.)

en viss kapacitet att på det internationella området göra sin stämma hörd i fredspolitiska ting.

Härmed är jag då inne på frågan om den förevarande fredsupplysningens sakliga beskaffenhet. Om man bortser från agitationen för väckande av avsky för kriget, en agitation som näppeligen genom överdrifter kan bli orsaklig, så torde i denna upplysningspropaganda ingenting kunna utletas, som är ägnat att på något sätt bidra till främjande av en realiserbar fredstanke. Visserligen finner man de mest både entusiastiska och energiska uttryck för idén »aldrig mera krig!», »förbannat vare kriget!». Men då ännu aldrig något kunnat övertyga mig om den blotta besvärjelsens kraft, så har förbannelsen över kriget i mina ögon icke kunnat bli någonting annat än blott och bart en besvärjelseformel. I förevarande avseende synes informationsbyrån för fredsfrågor — jag understryker särskilt *i förevarande avseende* — icke intaga någon särställning. Utan tvivel meddelar denna byrå en mängd fullkomligt korrekta och säkerligen också nyttiga data, t. ex. om Nationernas förbunds organisation, om vad som har tilldragit sig i Nationernas förbund, en mängd annat från den europeiska politiken, ävensom allehanda fredsdemonstrationer o. dyl. Men sådant säger ju *ingenting* i fråga om framsteg för världsfreden. Det kan ju visas, att världskriget just utgjorde en så att säga anticiperad tillämpning av den i akten för Nationernas förbund proklamerade subsidiära principen, att staterna ha att handla så, som de finna nödigt för *rättens* och *rättvisans* hävdande. Rätten och rättvisan, varpå man tror sig kunna bygga världsfreden, äro ingenting annat än vissa tongivande besvärjelseformler i den s. k. fredspolitiken. I all sin oskuld har fredspropagandan låtit förleda sig av dessa formler. Man tror ofta, att bakom sådana formler ligger en gudomlig kraft, men i verkligheten kunna därunder dölja sig djävulska ting, sådana mot mänskligheten fientliga paroller som »Right or wrong my country», »Deutschland, Deutschland über alles», ja, varför inte, »Vive la France», vilket allt i *vissa* sammanhang icke innebär någonting annat än ett hävdande av det enskilda landets s. k. rättigheter till förgörande av människor i andra länder, blott ifrågavarande land och dess allierade vinna framgång för sina speciella intressen. Denna rätt och denna rättvisa äro i kritiska tillfällen intet annat än ett uppfanatiserande av de egna intressena, alltså den rena krigseggelsen. En verkligt realiserbar fredstanke måste emellertid gå i den rakt motsatta riktningen och innefatta de egna intressenas största möjliga dämpande. Men ett sådant dämpande är helt enkelt omöjligt, så länge man har den nuvarande tron på folkrätten och på staternas rättigheter och rättsplikter mot varandra.

Är detta kanske nu obestyrkta påståenden, som jag för fram? Är det jag som talar i fraser, under det att den s. k. fredsupplysningspropagandan har saken på sin sida? Herr talman! Jag skulle kunna i timmar uppehålla mig vid en argumentation för mina påståenden, men det anser jag så till vida vara osakligt, som det är obehövt, alldenstund denna argumentation sedan ett par veckor ligger på kammarens bord i den motion, jag väckt angående upphävande av den allmänna s. k. sanktionsplikten.

En sak, herr talman, må det dock tillåtas mig att här ytterligare för fullständighetens skull beröra. Man kunde kanske eljest säga, att informationsbyrån av mig blivit falskeligen framställd såsom ett besvärjelsens instrument. Jag bestrider visst inte, att denna byrå givit en mängd både riktiga och nyttiga faktiska upplysningar. Huruvida ett statsanslag åt byrån för denna upplysningsverksamhet i *politisk historia* är motiverat, det saknar jag kompetens att över huvud ha något omdöme om. I varje fall är jag icke beredd att avgiva ett sådant nu. Och det kan ju icke heller behövas, utan är i denna debatt överhuvud taget, så vitt jag ser, utan allt intresse. Ty i denna debatt är det fråga om ett *fredsgagnande* upplysningsarbete, och i detta avseende synes

denna informationsbyrå verkligen stå under inflytande av en besvärjelsemakt, som synes mig alltför primitiv för reflekterande människor i civilisationen under det tjugonde seklet. Som stöd för det påståendet kan jag inskränka mig till en hänvisning till ett av byråns senare alster. Byrån har nämligen i slutet av förra året publicerat en känd mans, ja, en mycket känd mans, begrundande av frågan: Är fredstanken en illusion?

Jag skall inte här närmare yttra mig angående detta specimen på klarhet och tankeskarpa. Vare det nog sagt, att fredsaktionen enligt detta aktstycke skall bygga på — jag citerar — »den kristna läran om rätten och rättsordningens utbyggande såsom en gudomlig skapelse». Särskilt ställes nu också i utsikt kyrkans i de olika länderna medverkan för världsfreden. Till stöd härför åberopas så åtskilliga bibelspråk ifrån Nya testamentet. Redan detta synes mig göra saken synnerligen misstänkt. Nya testamentet är ju snart 2,000 år gammalt. Och den gudomliga rättvisan, ja, den måtte väl vara ändå mycket äldre. Ha kyrkans män först nu kunnat begripa sin kallelse som redskap i den gudomliga rättvisans tjänst? Man synes nödgad starkt tvivla antingen på den gudomliga rättvisan eller på kyrkan. Kanske på båda.

För övrigt, den gudomliga rättvisan måste liksom allt gudomligt i denna snöda värld framträda genom en särskild uppenbarelse. Men hur yttrar sig då denna uppenbarelse? Kan en konflikt mellan två stater slitas på fredlig väg, ja, då behöves ju inte den gudomliga rättvisan. Denna skall yttra sig, just när det uppstått en konflikt, som icke på fredlig väg kan slitas. Uppstår nu en sådan konflikt mellan två stater, så få parterna och deras allierade som bekant taga rätten i sina egna händer, och sedan få de, bäst de kunna, realisera denna rätt och sina rättigheter genom ett världskrig. Men nu går det inte bra ihop, med utgångspunkt i den gudomliga rättvisan, att *båda* parterna ha rätten på sin sida. Det måste ovillkorligen ur gudomlig synpunkt vara så, att här kämpar blott den ena parten för rätten, den andra parten däremot för orätten. Men vilken part kämpar för rätten? Det kan inte avgöras, förrän kriget är slut. Då vet man, att det var segraren, som stred för den gudomliga rättvisan, under det att den besegrade blott var ett brottsligt redskap åt mörksens furste. Gudsdomen har avgjort saken. Sådan är den gudomliga rättvisan, och sådan har den i alla tider varit. Det är på denna rättvisa, som det nuvarande folkförbundet vilar. Det är de gudabenådade segrarna från världskriget, som fastställt det rättsliga utgångsläge, på basis varav man nu tror sig kunna utbygga en s. k. rättsordning för Europa. De feta fraserna i denna fredspropaganda, som man nu vill understödja med statsanslag, gå fullkomligt förbi själva kärnpunkten, som är denna: den s. k. gudomliga rättvisan måste sprängas ut ur folkförbundet, om detta inte skall föra en godtrogen mänsklighet in i ett nytt Ragnarök, kanske värre än det vi bevittnade för femton år sedan.

Med en sådan syn på saken, som jag här skisserat, torde det få anses förklarligt, att jag inte särskilt uppehåller mig vid vissa nog så anmärkningsvärda ting i avseende å statsmakternas hittillsvarande förfaringssätt i detta ämne. I det avseendet tillåter jag mig hänvisa till herr Västbergs motion och vad han ytterligare här i dag anfört. Det är dock, såsom herr Västberg i sin motion säger, närmast groteskt, att statsmedel under denna rubrik tilldelas en sammanslutning, som propagerar för landets isolerade avrustning, ja, inom vilken sammanslutning även agitation bedrivs för värnpliktsvägran, d. v. s. för sabotering av ett statsmakternas eget beslut. Men som sagt, man behöver inte gå in i sådana detaljer för att förstå, att riksdagen här är inne på ohållbara linjer. Detta anslag kan aldrig gagna freden. Jag tror visserligen inte heller, att det kan i någon avsevärd grad direkt skada fredssaken. Där-

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

till är det för bagatellartat. Men den princip man slagit in på är farlig, farlig också med hänsyn till freden.

Jag tror inte, att någon i denna kammare skulle kunna påstå, att han varmare än undertecknad önskade, att förutsättningarna för en tryggad europeisk fred skulle kunna förverkligas. För dem, som förra gången förebrådde mig min ståndpunkt, ber jag nu att få särskilt understryka, att det är i egenskap av fredsvän, som jag, herr talman, yrkar på rent avslag på utskottets förslag.

Herr Holmgren: Herr talman! I den motion av lantman- och borgarpartiet, som hans excellens utrikesministern i sitt anförande omnämnde, ha vi motionärer utgått från det faktum, att svenska folket är ett fredsälskande folk, en ståndpunkt, som ju också sammanföll med hans excellens utrikesministerns uppfattning. Vi ha de allra starkaste belägg för det påståendet. Det finns faktiskt intet folk på jorden, som så tydligt och klart manifesterat sin fredsvilja som just vårt folk gjort. Jag minnar om 1905 och om tiden allt ifrån 1914. Det finns väl inte, jag må säga, en enda vettig människa i vårt land, som inte föredrar freden framför kriget. Vi ha till och med i vår tilltro till svenska folket gått längre, än hans excellens utrikesministern föreföll vara beredd att göra. Vi ha nämligen ansett, att det överväldigande flertalet av vårt folk är så pass fredsälskande, att det skulle vara att öva större våld än nöden kräver, om man skulle söka övertyga detta folk om fredens företräde framför kriget. Folket vet den saken redan. Jag skulle vidare vilja framhålla, att beror världsfreden på den uppfattning, som svenska folket har i frågan om krig eller fred, så tror jag, att vi alla i detta rum kunna vara ense om att världsfreden är betryggad utan några 32,000 kronor. Enligt vår mening behövs inte någon fredspropaganda bland vårt folk. Men för min del vill jag ingalunda förneka, att behov av en sådan propaganda kan föreligga ute bland stormakternas folk. Men vi få lov att besinna, att lika lågt som vi värdesätta en sovjetunderstödd bolsjevikpropaganda i vårt land, lika lågt värdesätter man ute bland stormakterna en med svenska statsmedel understödd propaganda, vare sig det gäller freden eller andra förhållanden, som äro föremål för inrepolitiska överväganden inom dessa länder. Skola vi propagera för freden, ha vi endast att tillgå det officiella organet för en sådan propaganda, nämligen Nationernas förbund. Och en agitation, inriktad den vägen, kan aldrig betraktas såsom illojal. Men till denna sammanslutning, Nationernas förbund, betala vi ju redan vår kontraktsenliga kontribution, som i år uppgår till över 372,000 kronor, och då kunna vi icke finna önskvärt eller nödvändigt att vid sidan av detta ingalunda föraktliga belopp lämna ytterligare ett anslag på 32,000 kronor att användas till ändamål, som ju i det allra närmaste ansluta sig till de syften, som äro föremål för Nationernas förbunds verksamhet.

Första gången denna anslagsfråga togs upp — det var år 1929 — beviljades ju på enskild motion ett belopp på 25,000 kronor. Det fördelades av Kungl. Maj:t. Nästa gång, 1930, gav riksdagen vissa direktiv för fördelningen. Nu måste man ju säga sig, att när Kungl. Maj:t blir så över hövan bönhörd, att Kungl. Maj:t får ett stort belopp att distribuera, utan att Kungl. Maj:t själv begärt det, så kan man inte begära, att denna fördelning skall bli den allra lyckligaste och lämpligaste. Därvidlag måste ju tiden ge Kungl. Maj:t viss erfarenhet. Jag skall därför för min del inte framställa någon anmärkning mot det sätt, varpå Kungl. Maj:t fördelat dessa medel, i all synnerhet sedan vi här fått hans excellens utrikesministerns klara och tydliga uttalande, att något anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen icke kommer att vidare ifrågakomma. Men jag skulle i detta sammanhang vilja framhålla, att

ingen sammanslutning, som på något sätt propagerar mot statens intressen, borde få del av statsanslaget. År 1925 beslöt riksdagen efter årslånga utredningar och ändlösa debatter, att vi skulle ha ett försvar. Riksdagen ville icke taga på sitt ansvar att lägga landet försvarslöst. Då är det väl ändå rätt märkvärdigt, om samma institution sedermera beviljar medel till sammanslutningar, som visserligen säga sig syfta till freden men som i själva verket inrikta sin verksamhet på att övertyga svenska folket om att det försvar, riksdagen år 1925 beslöt, är fullständigt obehövt och snarast möjligt bör avskaffas. Man tycker, att det ligger en viss inkonsekvens i ett sådant handlingssätt. Samma synpunkt lade ju för övrigt också herr Västberg på denna fråga.

Jag skulle slutligen vilja yttra ett par ord om hela fredsrörelsen här i vårt land. Ett faktum är, att det finns en stor mängd människor i vårt land, som verkligen äro besjälade av varmaste intresse för att kunna åstadkomma fredligare och bättre förhållanden mellan nationerna men som dra sig för att enrollera sig i aktiva fredsföreningar av den anledningen, att de misstro dessa förenings syften. Man har en stark känsla av att dessa föreningar inte syfta så mycket till freden som fastmera till att åstadkomma exempelvis en isolerad svensk avrustning. Huru vore det, om de aktiva fredsvännerna i stället för att agitera för krigstjänstvågran och isolerad svensk avrustning och dylikt ville ställa sig på den ståndpunkten att helt och fullt arbeta för världsfreden under tydligt och klart uttalande av att vi inte gå med på avrustning i vårt land, förrän stormakterna ha visat ett gott föredöme i den vägen? Det skulle innebära en starkare pressning på dem, än som nu är fallet. Det skulle givetvis medföra, att våra representanter i nationernas rådslag skulle kunna lägga en vida större tyngd i sina ord, än nu är förhållandet. Svensk fredsrörelse borde icke inrikta sig på isolerad svensk avrustning och liknande. Ty det är detaljer. Det stora är: frid på jorden och människorna en god vilja.

Herr talman, man har anmärkt och velat framhålla såsom inkonsekvent, att vår motion i år icke tagit med 3,000 kronor till föreningen för Nationernas förbund och 3,000 kronor till Genève stipendier. Det är ingen inkonsekvens. Vi ha yrkat avslag på anslaget till upplysningsarbete för freden, ty vi anse detta obehövt. Vi motsätta oss naturligtvis ingalunda de två anslag, som jag nyss nämnde, och detta så mycket mindre, som de ju förut varit upptagna i en högerregerings proposition. Men vi ha den uppfattningen, att i dessa tider, när så många verkligt starkt och väl motiverade anslagskrav ha måst eftersättas av finansiella skäl, så finns här faktiskt en punkt, där vi kunna göra en besparing. Vi anse detta anslag icke vara av någon praktisk betydelse, utan tro att det mera är en gest. Och på den grund tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag å utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindman: Herr talman! När jag såsom motionär i denna fråga underskrev denna motion, så var det på den grund, att jag anser, att ett arbete för fredspropaganda över huvud icke är av behovet påkallat i vårt land. Från hans excellens ministern för utrikesärendena fingo vi ju också nyss höra, att det finns ett visst berättigande för högerns partimotion. Jag kan inte neka till att vad som förekommit under debatten i dag i viss mån har förvånat mig. Detta gäller både herr Västbergs anförande och herr Lundstedts. De taga ju avstånd från en viss slags propaganda, som går till överdrifter. Det är naturligtvis detta förhållande, som föranlett oss att från början motsätta oss anslag till detta

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

ändamål. Det gjorde vi redan, när herr Nilsson i Malmö för ett par år sedan motionerade i första kammaren om ett anslag på 100,000 kronor, vilket belopp emellertid, vill jag minnas, av riksdagen nedsattes till 25,000 kronor. Och samma ståndpunkt ha vi sedan hela tiden intagit, just därför, såsom jag säger, att vi mena, att en propaganda för freden helt enkelt är obehövlig i vårt land. Det finns inte någon, som kan säga, att någon partigrupp eller över huvud någon grupp av vår befolkning skulle vara emot ett fredligt tillstånd för vårt land. Det kommer ju helt enkelt inte i fråga. Det finns ingen, som kan påvisa, att någonting i den riktningen skulle kunna förekomma eller skulle kunna befaras.

Men vad som gör saken litet underlig för mig, det är, att regeringen, när nu i år för första gången förslag om anslag för detta ändamål framlägges såsom ett regeringsförslag, icke motiverar sin ställning något närmare, än vad som gjorts i propositionen, där ju hans excellens utrikesministern helt kort säger, att ingen omständighet inträffat, som synts honom vara av beskaffenhet att föranleda ett frångående av det för det nu löpande budgetåret fattade beslutet. Jag menar, att det hade varit av ett visst värde, att motiveringen hade varit något utförligare, något mera tillfyllestgörande och lämnat en något närmare förklaring i den riktning, som nu gjorts av herr utrikesministern i hans första anförande. Propositionens motivering är för knapphändig. Man visste, när denna proposition lades fram, överhuvud taget ingenting om regeringens synpunkter. Nu ha vi fått saken förklarad och utlagd av herr utrikesministern i hans anförande, och vi finna då, att t. ex. en viss förening, den s. k. freds- och skiljedomsföreningen, ämnar han inte bevilja något anslag. Det skulle ju då kunna vara tämligen obehövt att tala om just den föreningen. Men det är i alla fall en omständighet, till vilken jag strax skall komma, som gör att jag ändå skulle vilja peka något på den föreningens verksamhet. Det kan ju för övrigt hända, att det kan finnas andra föreningar, som uppta arbete i samma riktning. Det är på förhand inte så gott att veta, hur de komma att ställa sig. Man vet ganska litet om dem. När anslag första gången utdelades, visste man föga om saken. Den förening, som jag nu närmast åsyftar, har gått in för en propaganda av den beskaffenheten, att man nu även från socialdemokratiskt håll och från herr utrikesministerns sida vill taga avstånd därifrån. Kan man förväna sig över, att man blir betänksam, när man hör från denna förening framföras sådana yttranden, som förekomma i ett av de senaste numren av föreningens tidning, där det heter på följande sätt: »För att uppenbart inför all världen bevisa, att man verkligen är redo att oförbehållsamt hävda allenast rättens grundsatser, kämpa med dess rena argument, ges i denna snöda och falska värld faktiskt blott en utväg: att radikalt avrusta. Inför en hycklande militärdiplomati, vars hela hemlighet går ut på att söka ge det egna anfällskriget skenet av att vara ett försvarskrig, finns endast en metod att klart bevisa sin oskuld: avrustning. Emot en avrustad stat kan nämligen blott ett anfällskrig företagas.» Och i ett ännu senare nummer av samma tidning finns ett upprop från en kvinnoorganisation, där bl. a. följande uttalanden förekomma: »Vårt folk behöver intet militärt försvar' — Ett lands vapen bringar aldrig välsignelse utan endast förbannelse över folken. — Ned med vapnen! Ned med allt som har med kriget att skaffa!» Och så följer därefter en så lydande tirad: »Få vi kvinnor icke vår vilja igenom här, så kan det hända, att vi bli både hysteriska och fordrande, ja uppföra oss som rasande furier, till dess vi bli hörda.» Nu har ju sedermera denna förening ytterligare gått in för krigstjänstvägran, och den skryter ju med att ha fått ett mycket stort antal krigstjänstvägrare. Emellertid, jag skall förbigå denna förening och inte ytterligare uttala något omdöme om den. Vi ha ju nu fått en bestämd förklaring här i kammaren, att den inte kommer att få något understöd. Det lär vi väl för övrigt ha haft en viss känsla av redan

förut, ty herr Gyberg har ju förklarat, att han inte ämnar begära något bidrag. Och det är ju klart, att han inte behöver begära något bidrag, därför att hans förening tagit så stor omfattning, som den redan gjort. Hur har nu det varit möjligt? Ja, det är naturligtvis på det enskilda understödets väg. Men kom ihåg, att också staten beviljat anslag till denna förening på 3,000 kronor, varav 1,500 kronor skulle användas till fredsbyrån i Bern och 1,500 kronor, vill jag minnas, till deltagande i någon kongress. Av tidningarna har jag erfärit, att det varit ett ganska stort rabalder och oväsen om detta anslag, nämligen att det icke skulle använts för det ändamål, som Kungl. Maj:t hade föreskrivit. Men när nu Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på saken och inte ämnar bevilja något nytt anslag till föreningen, så utgår jag ifrån, att också den saken genom Kungl. Maj:ts försorg blivit uppklarad, så att inte några av statens pengar blivit använda i någon mån för en propaganda av den beskaffenhet, som jag här nyss talat om.

Jag skulle vilja tillägga, att om regeringen med tanke på Svenska freds- och skiljedomsföreningen skulle, i stället för att låta bli att lämna den anslag, av riksdagen begära att få ett anslag för ett motarbetande av densamma, så gjorde regeringen något, som säkerligen skulle uppfattas på rätt sätt, ty en propaganda sådan som den svenska freds- och skiljedomsföreningen bedriver, borde icke tolereras av den, som har någon månhet om försvaret eller överhuvud taget av ett folk, som genom sin lagstiftande församling och regering uttryckt sin vilja att ha ett försvar. En sådan förening borde icke tolereras, utan den skulle motarbetas. Det vore därför riktigt att begära ett anslag till motarbetande av densamma, eller åtminstone borde en del av detta anslag få utgå till motarbetande av densamma.

Vad det andra organet beträffar, det vill säga informationsbyrån för freden, så bestämde riksdagen, att den skulle erhålla ett anslag av 15,000 kronor, och det anslaget har den fått. Riksdagen visste mycket litet om den byrån, då den var nybildad, när riksdagen beviljade anslaget, men efter vad vi fått veta sedan, är det, såsom hans excellens ministern för utrikes ärendena anförde, på det sättet, att man icke numera kan ha något egentligt att säga emot den. Men jag frågar, vad gör den för nytta? Vad göra dessa skrifter, som denna byrå utger, för nytta? Jag har läst en del, och det är omöjligt finna annat än att, om det finnes personer, som intressera sig för att utgiva tal av personer i Nationernas förbund eller skrifter av det innehåll, som här förekommer, så borde det kunna göras av dessa intresserade, precis lika väl som det finnes många andra organisationer, som intressera sig för en mängd olika ändamål och som genom bidrag av sina medlemmar åstadkomma saker och ting, som äro mycket värdefullare än det, som förekommer i byråns skrifter. Jag skulle således vilja för min del säga, att denna byrå borde kunna sköta sig såsom andra enskilda institutioner. Såvitt jag har mig bekant, söker byrån få stöd av tidningar och ekonomiska bidrag för sina artiklar, som den skickar ut, o. s. v. Och någon så stark anledning att bevilja dessa här ifrågasatta medel kan jag inte finna vara för handen.

Högern hyllar överhuvud taget den uppfattningen, att man icke bör använda pengar för att bedriva en propaganda för freden. Jag känner icke till åtskilliga av dessa föreningar, som ha erhållit understöd, mera än vad som framkommit vid den undersökning, som gjordes första gången de fingo anslag. Jag är övertygad om att regeringen kommer att följa dem med uppmärksamhet. Det har för övrigt blivit utlovat, och det ligger, för att tala med herr Lindhagen, »i sakens natur», att så skall vara fallet. Men det är å andra sidan givet, att man från högerhåll icke skulle ha något att säga t. ex. om ett anslag till världsförbundet för mellanfolkligt samförstånd genom kyrkosamfunden eller ett anslag, som utgår till stipendier åt studerande vid universiteten för studier av Natio-

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

nernas förbunds verksamhet. Och det vill förefalla, att efter vad som förekommit skulle det kunna finnas möjlighet för att högern såsom parti, å ena sidan, och å andra sidan de, som hittills yttrat sig för det socialdemokratiska partiet — jag har åhört herr Västberg och herr Lundstedt — ävensom regeringen skulle kunna komma till rätta med frågan om medlens fördelning, blott man har den klara uppfattningen av frågan, att det icke får bedrivas någon otillbörlig propaganda i någon form, utan att den skall med alla medel nedslås.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skall först be att få säga ett par ord om den faktiska fördelning av anslaget, som ägt rum och för vilken redovisas i den kungl. propositionen. 15,000 kronor gå till informationsbyrån, 3,000 kronor gå till stipendier, och slutligen är det till föreningen för Nationernas förbund upptaget ett belopp av 4,000 kronor. Jag måste beträffande den sista föreningen be att få förena mig med herr Lindman. I övrigt vill jag icke alls förena mig med honom, men på den punkten vill jag göra det. Jag har nämligen samma uppfattning som han om föreningen för Nationernas förbund, att den är en pappersförening och ingenting annat. Den kan saklöst vilken dag som helst viga åt den sista vilan. Varken Nationernas förbund eller vi här hemma taga någon som helst skada av att den föreningen upphör att existera. Jag har länge haft den uppfattningen, att den föreningen numera är fullkomligt överflödig. För någon undervisning om Nationernas förbund behövs icke en sådan speciell förening. Dylik undervisning bör kunna bedrivas i våra skolor i anslutning till historieundervisningen eller i annat lämpligt sammanhang. Om vi som sagt titta på fördelningen av anslaget, så gå 15,000 kronor till informationsbyrån och 3,000 kronor till stipendier och 4,000 kronor till föreningen för Nationernas förbund. Det slukar sammanlagt 22,000 kronor. Det återstår då 10,000 kronor att fördela för de övriga ändamålen. Detta anser jag för min del vara en disproportion och hoppas, att vid anslagets fortsatta fördelning man från regeringens sida utesluter föreningen för Nationernas förbund och ställer sig en smula kritisk till stipendierna. Jag tror för min del, att ur fredsupplysningens synpunkt dessa stipendier icke ha något avgörande värde.

De andra sammanslutningarna kan man tvista om. Det har här sagts, att det finnes en del sammanslutningar, som bedriva en agitation, riktad mot svenska statens intressen. Den ärade talaren på blekingebänken dröjde särskilt vid detta, och likaså herr Lundstedt. Jag vill i det stycket säga, att vi kanske böra tänka oss en smula för och jämföra med övriga områden. Vi anslå årligen under åttonde huvudtiteln ansefliga summor till universiteten. Jag tar t. ex. den teologiska fakulteten. Vi bekänna enligt grundlagen den rena evangeliska läran, men vi underhålla en teologisk fakultet, som år efter år underminerar den rena evangeliska läran och snart har förvandlat den till en ruinhög. Den ena handen vet inte vad den andra gör. Vi ha den juridiska fakulteten. Där sitter min värderade vän, professor Lundstedt. Han har tagit till sin uppgift att i grund förgöra hela den rättsåskådning, som den svenska staten hyllar som sin egen. Själv önskar jag honom, herr talman, framgång och lycka i den uppgiften, därför att i princip delar jag hans rättsfilosofiska uppfattning, men jag anför detta såsom ett bevis på den motsägelse vi på andra områden kommit till handlingssätten emellan.

Till sist, när jag dröjer vid dessa motsägelser, så låt mig fästa herr Lindmans uppmärksamhet på särskilt en. Han har vid flera tillfällen framträtt som den religiösa renässansens målsman, såsom en varmhjärtad förespråkare för kristendomens förnyelse och för dess hedersplats i vårt lands andliga liv. Har han då någon gång tänkt på, att denna försvarsnihilism, som bygger på den grundsatsen, att man icke skall besvara våld med våld, att den är den nödvändiga konsekvensen av den fostran på bergspredikans grund, som den svenska

staten alltjämt ger i sina skolor? Jag är för min del motståndare till hela denna världsåskådning, och jag säger än en gång som jag sagt förut i denna kammare, att min ståndpunkt i avrustningsfrågan har inte det bittersta med en dylik motivering att göra, och den kan inte ha det bittersta med den att göra. Men jag säger, att skall svenska staten fortsätta att inpränta hos barnen som en gudomlig sanning, att om någon slår mig å den ena kinden, så skall jag vända den andra till, då frågar jag herr Lindman: är det underligt, om här uppstår i landet en rörelse, som bär fram den grundsatsen och tillämpar den på försvarsfrågans område? Jag ger herr Lindman denna tankeställare. I själva verket stå herrarna inför konsekvensen av er egen politik på det kulturella området, av er egen tvångsfostran av denna arma nation i bergspredikans grundsatser.

Emellertid skall jag därifrån gå över till att röra vid den föreliggande frågan ur ett par andra synpunkter. Och jag vill då vända mig särskilt mot min vän herr Lundstedt, vars anförande enligt min tanke icke bör stå oemotsagt. Han hyser den uppfattningen, att det är överflödigt att bedriva upplysning om krigets styggelse i detta land. Ja, är det, herr talman, överflödigt? Nej, det är tvärtom åtskilliga auktoriteter — jag kan nämna ett sådant namn som major Bratt — som offentligt sagt, att det är nödvändigt, att allmänheten vet, att den stora massan får reda på vad ett modernt krig i själva verket är, så att den icke lever i gamla romantiska föreställningar om vad kriget var på den tiden, då man tog flintbössan på axeln och ryckte ut. Jag har den uppfattningen, att det ligger mycken makt uppå att beröva de breda lagren den gamla illusionen om kriget och lära dem vad det moderna kriget är, och då är en dylik upplysning icke överflödig.

Herr Lundstedt riktade skarpa hugg emot informationsbyrån, och jag skulle önskat, att han bevisat sina beskyllningar. Han förklarade, att bakom den står en primitiv besvärjelsemakt, och exemplet var Nathan Söderbloms föredrag i Engelbrektskyrkan, som sedan utgivits i broschyrform. Jag delar icke alls ärkebiskopens religiösa motivering för sin ståndpunkt, men jag måste säga herr Lundstedt, att om vi skola vara så stränga vid utskiftandet av anslag i riksdagen, att vi skola undersöka, om den till erhållande av statsunderstöd förordade verksamheten logiskt hänger ihop ur allmänna filosofiska synpunkter, tror jag, att när vi stå mellan de olika alternativen, så går det oss som det gick med Buridans åsna mellan hötapparna: vi bli urståndsatta att ge något anslag alls.

Jag vill säga herr Lundstedt fullkomligt uppriktigt, att lika mycket som jag beundrar den tapperhet och ståndaktighet, med vilken han förfäktar vissa grundsatser, som han företräder på det filosofiska och enkannerligen det rättsfilosofiska området, lika omöjligt är det understundom för mig att vara med honom, då han kommer till den praktiska tillämpningen. Livet är så beskaffat, att det icke i alla skiften och sammanhang kan regleras efter abstrakta synpunkter. Man får, herr Lundstedt, taga det som det är. Vi nödgas då erkänna, att på det nu diskuterade området finnes rum och fog för upplysningsverksamhet.

Här har herr Lindman sagt i högermotionen och sedan herr Lundstedt, att det svenska folket är så fredsälskande som intet annat. Tillåt mig, herr talman, säga, att det är en ganska stor fariseism. Läsa vi historien, så finna vi, att det är få folk, som varit så krigiska som det svenska folket. Dess historia har haft många blodiga skeden. Det har varit ett erövrarefolk av första rangen en gång i världen. Och jag vill för min del icke stiga fram och sälla mig till dem, som skryta över att vi äro mera fredsälskande än andra folk. Vilket folk i världen säger inte om sig självt, att det är fredsälskande? Ha herrarna reda på ett enda folk, som genom sina officiella organ sagt, att det älskar icke freden, men väl kriget? Det förekommer inte, utan varje folk hävdar att det älskar freden. Jag tror, att vi svenskar böra akta oss för att skryta alltför

*Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

mycket om vår fredskärlek. Vi ha haft tur, vi ha lyckats genom vårt läge, genom hyggliga grannar, åtminstone hyggliga mot oss, att icke komma in på krigiska förvecklingar sedan 1800-talets början. Men vem svarar för framtiden i det avseendet?

Jag skall vidare be att få säga, att när man här från högerhåll dragit upp denna fråga, har man begått ett kapitalt misstag. Vad är det egentligen för politik att ställa till med ett stort rabalder om detta anslag på 32,000 kronor? Ju mera herrarna ha motionerat och bråkat om detta, desto större ohägn ha ni i själva verket gjort den sak ni tro er innerst tjäna. Ni kunna beröva t. ex. svenska freds- och skiljedomsföreningen, som jag inte på något sätt vill göra mig till advokat för, dess anslag, men vad blir följden? Jo, den blir martyri! Den kommer att framträda med ännu större frenesi och energi för Jesu bergspredikan och tillämpningen av dess grundsatser på avrustningsfrågan. Vill ni skapa det martyriet, kan ni göra det, men det är ur edra egna utgångspunkter synnerligen olämpligt och olyckligt.

Det har sagts av herr Holmgren, att det enda logiska organet för fredspropagandan och fredsupplysningen är Nationernas förbund. Jag fattar inte en sådan ståndpunkt. Nationernas förbund är icke ett organ för fredsupplysning. Det är icke något agitations- eller informationsorgan. Jag förstår inte, var herr Holmgren fått den uppfattningen ifrån. Men det behövs upplysning. Den institution, som en gång slaveriet var, vad var det som knäckte den t. ex. i Föränta staterna för att taga ett exempel? Det var sannerligen icke biskoparna — det vill jag säga, eftersom jag ser ecklesiastikministern närvarande — ty de försvarade i det längsta neger-slaveriet i Amerika. Den, som vill läsa Westermareks arbete om moralbegreppens ursprung och historia, skall där finna drastiska exempel på var episkopatet stod i striden. Nej, det var behjärtade män och kvinnor, journalister, propagandister, som skapade en opinion, så att slaveriet blev brännmärkt som en skamlig institution. Vi skola icke underskatta vad det betyder, när man har att göra med en sådan institution som kriget, att det finnes en propaganda mot det, för freden.

Jag fäster mig mindre vid att det blir en eller annan logisk motsägelse mellan den ena eller andra anslagsposten. Det avgörande är, att propagandan hålles i gång mot detta vidunder, som, om det släppes lös, kommer att förstöra civilisationen, förvandla den till en askhög. Därför anser jag, att allt som kan göras för att sprida upplysning bör göras. Visst tål åtskilligt av propagandan att skrattas åt. Den kan taga primitiva och barnsliga former, det vill jag icke neka till. Men liksom Lotta Svärd, föredömet för detta lands landstormslottor, som herr Lindman förväxlade med dessa kvinnor, som skulle bli furier, liksom hon enligt skalden tålde skrattas åt, men mera, att hedras ändå, så är det också med denna folkliga fredsrörelse. Jag tycker, herr talman, att vi skola låta högern stå ensam i kammaren mot anslaget. Det understryker, hur efterbliven den svenska högern är.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statutskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Forssell: Herr talman, mina damer och herrar! Vad den siste ärade talarens anförande beträffar, måste jag säga, att hans utläggning om kristendomens innehåll skulle givetvis hava ett betydligt högre auktoritativt värde, för den händelse han själv vore känd för ett större positivt intresse för den kristna läran. Men när uttalandena komma från en person, vars hela publicistiska verksamhet har kännetecknats från början till slut av en intensiv propaganda mot denna lära, få ju givetvis hans uttalanden ett ganska begränsat värde. Jag ber också att få framhålla, att jag tror, att den kristna läran har

aldrig någonsin givit sig ut för att vara ett motsägelselöst teoretiskt komplex. Den är tvärtom, såsom Adolf Harnack uttryckt det, en »complexio oppositorum», som vid sitt ställningstagande till skilda livsförhållanden kan — ur en yttre synpunkt — komma i inbördes logisk motsägelse. Jag vill också påpeka, att herr Engberg, när det gällt *andra* livsuppfattningar, var ganska tolerant mot de logiska motsägelserna. Det sade han uttryckligen ifrån i senaste delen av sitt anförande, när det gällde de strävanden, vi här debattera.

Vad själva huvudfrågan angår, herr talman, är den debatt, som vi här föra, karakteristisk för ett skede, det senaste skedet i en ganska lång historia. Frågan om statsmakternas ställning till påverkandet av den allmänna opinionen har alltid varit en ganska ömtålig och känslig fråga. Jag tror icke att man behöver gå så mycket längre tillbaka i tiden än cirka 25 år, för att finna, att då voro statsmakterna ofantligt ömtåliga, när det gällde att genom anslag eller eljest söka påverka den allmänna opinionen. Men tiden gick; och statens lagstiftning kom allt mer och mer att utbreda sig över nya och känsliga samhällsområden. Det blev för statsmakterna helt enkelt en nödvändighet att söka kontakt med den allmänna opinionen, att söka vinna denna opinion för åtgärder, som statsmakterna *redan beslutit*, och för en politik, som statsmakterna *redan gått in för*. Dessa publicistiska åtgärder slogo ut i den rikaste blomning under kristidens tryck, då det genomfördes en provisorisk kristidslagstiftning av den mest vittgående beskaffenhet. För att motivera denna och klargöra dess ofta för den enskilde tryckande innebörd var det nödvändigt att i stor utsträckning igångsätta en publicistisk upplysningsverksamhet. Men sedan detta skett, sedan väl så att säga det första ordet sagts, sedan man väl kommit in på den vägen, att statsmakterna blanda sig i påverkandet av den allmänna opinionen, då var stenen bragt i rullning, och det var sedan icke så lätt att hejda den. Så fort man märkte, att staten tog initiativ till anslag till påverkan på opinionen *dels* i fråga om kristidslagstiftningen och *dels* även i andra avseenden, t. ex. i fråga om nykterhetslagstiftningen, var man snart framme vid den tanken, att staten skulle betala även annan opinionsbildning, och kom man till slut fram till att fordra bidrag ur statskassan även för agitation för ändamål, syften och strävanden, som statsmakterna *icke* gillat. Man så att säga diskonterade från dessa kretsars sida den *framtida* politik, som man ville påtvinga statsmakterna. Man hade sålunda kommit in i ett nytt skede i fråga om statens påverkan på den allmänna opinionen. Det är detta skede, som vi uppleva, då vi nu diskutera dessa krav på bidrag ur statskassan. Det är f. ö. ett egendomligt drag man här kan konstatera: det är de, som framför andra göra anspråk på att kallas idealister, som äro ivrigast i sina anspråk på statsbidrag till sin publicistiska agitation. Det är, som om de inte själva trodde på sina idéers egen inneboende konkurrenskraft. Det är ungefär, som om idéerna icke voro gångbara, om de icke komma inlindade i tusenlappar. Men denna utveckling är i mer än ett hänseende betänkligh och beklaglig. Jag vill exempelvis erinra dem, som tala för anslag, om en konsekvens. Vi ha ju här i riksdagen en klar borgerlig majoritet. Om det nu går för sig att på detta vis ställa statsmedel till förfogande för propaganda, varför skall då icke den borgerliga majoriteten i riksdagen giva några kraftiga anslag till bekämpande av socialdemokratisk åskådning eller en kommunistisk åskådning? Konsekvenserna synas mig ligga så nära till hands, att jag icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten på dem.

Vad nu den föreliggande speciella anslagsfrågan om fredsarbetet beträffar, så vill jag helt och hållet ansluta mig till den tankegång, som bär upp högermotionen, nämligen att statsmakterna stå doek fast från 1925 vid att vi skola hava ett försvar. Statsmakterna böra därför icke understödja en propaganda, som går utöver själva denna försvarstanke. Jag vill emellertid tillägga, att

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

även om statsmakterna skulle besluta icke bara nedrustning, icke bara nedrustning fram mot avrustning, utan acceptera själva avrustningen, så icke ens då, herr talman, vore det tillbörligt, att statskassan understödde en propaganda, som går ut över den nationella livsnerven. Ty skulle statsmakterna gilla en sådan avrustning, då vore det verkligen av behovet påkallat, att Europa och världen finge klart för sig, att en sådan avrustning icke skett i defaitismens och avrustningens anda utan av rationella och realistiska bevekelsegrunder eller därför att man kallt räknat med ett yttre läge, sådant att vi icke behövde ett militärt försvar, och icke på grund av ett förkastande av de nationella livsvärdena. Den dag, då förutsättningarna för ett avrustningsbeslut vore för handen, ligger enligt min mening i ett oändligt avlägset fjärran. Men om den dagen skulle komma, då skulle det på allvar vara nödvändigt att sätta in med statsunderstödd agitation för att hålla det nationella medvetandet vid makt. När jag anslutit mig till denna synpunkt, att det, så länge 1925 års försvarsorganisation består, är orimligt att understödja en propaganda mot detta försvar, så vill jag alltså med detta icke hava sagt, att om avrustningen skulle komma, det då skulle vara motiverat att stödja en propaganda av denna art.

Jag har endast velat kort angiva min inställning till problemet. Jag tillåter mig att peka på konsekvenserna av denna understödspolitik. Och jag tillåter mig understryka risken av, att, om denna understödda propaganda opåtalat får hållas, svensk försvarspolitik kan med skäl bli uppfattad som uttryck för att det svenska folket förlorat tron på sitt eget nationella livsberättigande.

Medan jag har ordet, må det tillåtas mig att tillägga ett par saker. Man kan fråga sig: Hur kommer det sig, att här finnes hela denna flora av föreningar, som driva propaganda både i utrikespolitiska ting och för freden, som det heter? Enligt mitt förmenande beror det i viss grad på att riksregeringen — om man får använda detta uttryck — oavsett vilken regering som sitter, förlorat ledningen av den allmänna opinionen på detta område. Jag erinrar, att vid 1919 års riksdag, när utrikesnämnden — denna egendomliga institution — inrättades, sades det, att nu skulle riksledningen komma i intim kontakt icke bara med riksdagen utan med den allmänna opinionen, då från riksledningen skulle sägas ett ord, särskilt vid behandlingen av tredje huvudtiteln, vägledande ord, som skulle giva folkopinionen och pressen material att arbeta med. Då, hette det, skulle den nationella opinionen få utgångspunkter och riktlinjer givna av en ansvarig riksledning.

Förverkligandet av det programmet har totalt uteblivit, och i det vakuum, det tomrum, som uppkommit under snart ett årtionde, där man saknat en lednings under ansvar gjorda uttalanden, i detta vakuum har denna flora vuxit upp. Från flera håll slåss man om bidrag från statskassan för att få framföra sina oförgrifliga meningar i dessa stycken. Enligt mitt förmenande är rätta sättet att få slut härpå att återställa en riksledning, som i dessa stycken ger åt folkopinionen den stadga, som den behöver.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr Sävström: Herr talman! De är ju förunderligt, att ett anslag på 32,000 kronor till fredsrörelsen kan utlösa en sådan vältalighet, som kommit till uttryck i kammaren. Jag förmodar, att om folket i landet varit närvarande och kunnat höra denna debatt, skulle det icke kunnat fatta anledningen till, att riksdagen kan ägna en så lång tid åt en i själva verket så obetydlig sak, som det här rör sig om. När vi emellertid i fjol resonerade om samma ärende, så erinrar jag mig, att från högerhåll gjordes det den gången

anmärkning mot informationsbyrån för fredsfrågor. Den var nybildad; man kände icke till densamma. Men i övrigt satte man in spetsen på att rikta anmärkningen mot den byrån, därför att man trodde, att på det sättet skulle det gå lättare att fälla anslaget. Det lyckades icke den gången. Och i den debatt, som i dag hållits, finner jag, att ingen anmärkning från högerhåll kunnat riktas mot denna byrå. Herr Lindman säger själv, att ingen kan anmärka något mot informationsbyrån. Men han frågar, vad den gör för nytta. Ja, därom äro naturligtvis meningarna delade. För min del anser jag, att den gör en mycket stor nytta. Och efter det anförda, som herr Västberg hållit, har väl ändå kammaren fått klart för sig, att det är en betydande arbetsuppgift, som den byrån har pålagt sig.

Nu säger emellertid herr Lindman, att propagandan för freden är obehövlig. Och herr Lundstedt säger, att upplysningsarbetet eller upplysningsverksamheten för freden är också något obehövt. I det ena fallet är det sålunda fråga om propagandan och i det andra fallet är det fråga om upplysningsverksamheten. Men i samma andedrag säger herr Lundstedt, att, när det gäller informationsbyrån, saknar han kompetens att bedöma den byråns verksamhet. Jag undrar, hur det ena uttalandet kan gå i stil med det andra. Herr Lundstedt, som säger, att upplysningsarbete, när det gäller freden, är obehövt, erkänner, att i fråga om informationsbyrån saknar han kompetens att bedöma det. Vad beror det på? Saknas det upplysningar på den punkten? Jag trodde icke, att det behövde sägas till en man i herr Lundstedts ställning — hade det varit en vanlig människa, skulle jag begripit det. Men för övrigt måste jag fråga: Är upplysningsverksamhet, när det gäller denna sak, obehövlig? Ingalunda! Den, som har läst Remarques böcker — både den första och den, som sedan kom ut — vet mycket väl, hur uppfattningen om det verkliga kriget är och hur den har justerats under den tid, som gått. Tänk på dessa skolynglingar, som fingo sin undervisning i läroverket och sedan kommo ut i kriget. Kom ihåg, herr Lundstedt, vad dessa ynglingar säga, när de sedan träffa sina lärare. De hava kommit underfund med krigets verklighet. Jag undrar, om det icke kan vara nyttigt för litet var att få kännedom om, hur det i själva verket går till, när kriget bryter loss. Det kan hända, att det skulle kunna påverka den allmänna opinionen i ett land, där det är fråga om att tillgripa kriget som det yttersta medlet. Det kan hända, att det kan verka så, att man efter en tid kommer underfund med, att krig är vanvett även för den segrande parten och att man därför bör uppbjuda sina krafter till det yttersta för att på fredlig väg slita tvisterna och i varje fall komma så långt, att det kan bliva rådrum, när det blir tvist mellan nationerna. Men något rådrum fanns icke, när världskriget bröt ut. Det kom för hastigt. Det fordrades ett oerhört lidande, innan man kom till insikt om, att här behövdes förebyggande arbete.

I fråga om statsutskottets uttalande beträffande fördelningen av detta anslag är det klart, att jag hyser vissa sympatier för herr Västbergs tankegång. Men jag måste säga, att det är nog klokast, att kammaren godkänner utskottets förslag sådant det föreligger. Det är klart, att jag skulle önskat, att informationsbyrån erhöles större anslag än vad som för närvarande kan utgå till densamma. Men det kan rättas till senare. Såsom frågan för närvarande ligger, tycker jag, att det är rådligast att bifalla utskottets förslag. Första kammaren har redan bifallit det, och jag hoppas, att andra kammaren gör detsamma.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman! När jag hörde herr Lundstedt från sina kända rättsfilosofiska utgångspunkter slå ned på den gudomliga rättvisan i anled-

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Foris.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

ning av Nathan Söderbloms föredrag i Engelbrektskyrkan, så tror jag, att ingen kan bli mera överraskad av hans sätt att tolka föredraget än föredrags-hållaren själv. Ty när herr Lundstedt menade, att det varit en gängse uppfattning, att det är den, som vinner, som representerar den gudomliga rättvisan, och att den besegrade representerar den onde, tror jag, att man med lika stort fog kunde säga att en hel del av dem, som äro herr Lundstedts fränder i rättsfilosofiska spörsmål, hade nog den uppfattningen under världskriget. då man på många håll, ända till dess fredsförhandlingarna börjat, levde i tron, att ententemakterna representerade om icke Guds vilja så åtminstone demokratiens och rättens ståndpunkt på jorden och att de andra voro representanter för Belsebub. Det var nog många, som kanske icke förrän man samlats vid rådsbordet i Versailles kommo till en något annan uppfattning. Men att mena, att ärkebiskopens föredrag representerade denna förenklade uppfattning av rätten, verkar rent groteskt.

Det var vidare ett anförande från kommunistiskt håll, av herr Flyg, som är väl värt att rädda från glömskan. Allt flyter, säger ett ordspråk. Så tyckes också vara fallet med den kommunistiska ståndpunkten. Herr Flyg och åtskilliga av hans trostränder ha mer än en gång framställt fredsrörelsen och pacifismen såsom något av det uslaste och eländigaste, som kan förekomma i svenskt folkliv, särskilt i svensk arbetarrörelse. Man har talat om den pacifistiska dimbildningen såsom en jättebluff mot arbetarvärlden o. s. v. Det vore en borgerlig utopi att drömma om avvärpning och sådant. Så har man slutat med att hissa en gammal känd kliché, nämligen att den enda fredsfaktorn är Sovjetryssland. Att den sista hänvisningen bortfallit i årets anförande är något, som alla veta, vad det beror på. Det bör sålunda finkänsligheten avhålla oss att närmare ingå på. Men när herr Flyg kostade på sig en honor för de 3,000 värnpliktsvägrarna, tycker jag, att förvandlingen är något hastig, när man i riksdagens protokoll så många gånger förut förevisat en totalt motsatt uppfattning om vad pacifismen betyder. Jag tror också, att den påtalade informationsbyrån tar med jämmod herr Flygs erinran om, att den skall liksom stå på tillväxt, tills man ser, om den liksom övriga pacifistiska krafter småningom kan växa till och få den rätta uppfattningen om, hur man i en viss given situation skall uppträda. Det är, som sagt, åtskilliga, som tyckas stå på tillväxt.

Emellertid skulle jag, herr talman, vilja säga något i själva huvudfrågan, nämligen att när man så våldsamt från en del håll kritiserat den pacifistiska åsiktsbildningen i vårt land, så tror jag visserligen, att den lider av vissa brister. Men även om den så gör, får man icke underskatta denna ideella folkrörelse. Det har erinrats om det alldeles riktiga sammanhang, som finns mellan en allmän kristen evangelisk åskådning och den gripethet inför fredstanken, som man kan förspörja inom växande kretsar av vårt folk.

Jag skulle vilja erinra herr Engberg om att det icke är tillbörligt att tala om »detta arma lands tvångsuppfostran i kristendomen», ty vilken uppfattning man än har i religiösa ting, så skulle i alla fall Europas och världens historia varit en annan, om alla s. k. kristna länder varit lika effektivt fostrade som de engelska kväkarna, av vilka 4,000 å 6,000 försmäktade i fängelset under kriget, därför att deras samvete förbjöd dem att gå ut i krig. Man får därför sannerligen icke underskatta den betydelse, som den ideella och religiösa påverkan i fredsfrågan innebär. Detta betyder ingalunda något underskattande av de praktiska och materiella synpunkterna, men rätt skall dock i denna fråga vara rätt.

Jag skulle på tal om de olika organisationer, som böra komma i fråga att få anslag, vilja säga, att nog skulle vi väl kunna enas om att särskilt sådana organisationer, som medverka till ökat internationellt samförstånd, äro syn-

nerligen berättigade att bli ihågkomna. Det har både av herr statsrådet och av andra erinrats om en sådan organisation, och jag skulle vilja tillåta mig att erinra om en annan. Vi ha en ganska underlig international i världen, som på engelska heter League for reconciliation eller på tyska Versöhnungsbund, det internationella försoningsförbundet, vilket bland folk i ledande ställning på olika platser i samhället har sökt åstadkomma en samförståndsorganisation, som skall verka avspännande på de nationella motsättningarna. Det är människor, som speciellt i länder med minoritetsproblem söka få till stånd en avspänning, en ökad försonlighet, ett samförstånd mellan olika stridande grupper. Det är en organisation, som i t. ex. sådana länder som Tjeckoslovakien, Tyskland, Polen, Östersjöstaterna och andra utträttat oerhört mycket gott, och som även gjort det, när det gällt att åstadkomma ett bättre samförstånd mellan de forna krigförande staterna. Vi ha i Sverige en sektion av denna international. Det är alltså människor, som arbeta på ett mycket realistiskt sätt och som verkligen söka tjäna freds- och samförståndsidéerna på bästa vis. Jag är för min del alldeles övertygad om att det är organisationer av just sådan art, som böra ifrågakomma.

Innan jag slutar, herr talman, skulle jag vilja föra fram en kanske ny synpunkt i dagens debatt, och den gäller frågan, huruvida anslag till denna propaganda överhuvud taget är behövt. Jag tror, att man från högerhåll har alldeles rätt i talet om att någon statsunderstödd propagandaverksamhet för att ingjuta avsky för kriget och slå ned eventuella militaristiska och imperialistiska tendenser hos svenska folket är komplett onödig. Jag har dock för min del fattat arbetet för freden på ett annat sätt. Det gäller här att inskräpa hos människorna vikten av att man med andra vapen än det råa fysiska våldet skall söka befrämja det, som man anser vara rätt och rättfärdigt. Det gäller alltså att komma till livs hela det tänkande i våldets tecken, som ligger till grund för kriget, alltså tvisters och konflikters skiljande med vapenmakt, och som man ser bryta fram på så många andra håll. Jag menar nämligen, att det är synnerligen av behovet påkallat att få en upplysningsverksamhet för att stävja vad jag skulle vilja kalla den terroristiska tankens frammarsch. Detta, att man i kulturlivet inför det råa fysiska våldet, det måtte väl vara något, som det åligger alla och envar att bekämpa. Vi ha alla bevittnat, husrum härvidlag har skett en mycket allvarlig och farlig förskjutning. I ett land, beläget bara en dagsresa från oss, har man betett sig på ett sätt, som nästan kan äventyra rätten för det landet att få räknas till de verkliga kulturfolken. Jag menar, att när man i politiska strider tillgriper det råa fysiska våldet i form av enleveringar och tvångsskjutsar o. d., då har man sänkt sig till ett primitivt stadium, som är verkligt ödeläggande för allt kulturliv. I ett annat land, vars namn jag icke vill nämna utan endast antyda för att icke utsätta mig för talmannens klubba, har man tillgripit det grova våldet mot misshagliga folkrepresentanter, har använt tortyr och gissel och den mest djävulska misshandel. Jag menar, att när människor finna det tillbörligt att i sina konflikter tillgripa det grova fysiska våldet, d. v. s. införa terrorn såsom ett hjälpmedel i samhällsarbetet, då är det verkligen fara å färde.

Nu kan man ju säga, att allt det där är saker, som timat utomlands, och det angår icke oss. Nej, vi veta mycket väl, att även inom våra landamären börja dessa tankar att sticka upp huvudet, och man kan fråga sig, om icke en propaganda i motsatt riktning är berättigad även för våra svenska samhällsförhållanden. Vi ha ju först och främst den kommunistiska rörelsen, som knäsat det råa fysiska våldet som ett instrument i samhällets utveckling. Jag skall gärna erkänna, att det är en rörelse, som kanske icke skall tillnötas alltför stor betydelse. Den s. k. Moskvafalangen består till mycket stor del av ungdomar, som kanske knappast ha lämnat målbrottet. I vad det gäller den

Ang.
anslag till
upplysning-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

andra delen — jag vet icke om den skall kallas för det gammalkommunistiska eller halvkommunistiska partiet — så ha vi ju allesammans märkt, icke minst på herr Flygs anförande, att där försiggår verkligen en slags dimbildning, en reträtt, där man söker sig tillbaka till parlamentariska och demokratiska arbetsformer, och där man icke längre bullrar så mycket om den revolutionära massaktionen o. s. v. Egentligen skulle man ju kunna säga, att när det gäller vänsterkanten, är faran för att det terroristiska tänkandet skall inficiera oss andra kanske icke så stor, men den förefinnes likväl. Å andra sidan veta vi också, att på borgerligt håll börja också dessa funderingar om våldet såsom ett argument och hjälpmedel i den sociala striden att föras fram. Jag anspelar med dessa ord, herr talman, icke på den sorglustiga historien med de tre skolpojckarna härom dagen utan på något, som är betydligt allvarligare, nämligen att i vissa sådana kretsar skryter man ganska öppet med liknande tal om hur man skall en gång taga rätten i egna händer och leka inbördeskrig på det ena eller det andra sättet. Det kan kanske vara på sin plats att här säga, att det är beklagligt, att icke de skola kunna ställas till ansvar, som verkligen äro de ansvariga. Man har ju här i huvudstaden en stor borgerlig morgontidning, som under ganska lång tid har om icke direkt propagerat för det fysiska våldet, så åtminstone på ett sätt, som varje vaken människa kan observera, liksom mellan raderna gett sitt medgivande och sina sympatier åt alla sådana tendenser. Det är många borgerliga hem både i Stockholm och annorstädes, som kunna råka i olycka, därför att de infekterats omärkligt av detta i mycket försiktiga och fina ordalag givna lovprisande av det fysiska våldet. Det kanske skulle behövas åtskilligt av instruktions- och upplysningskurser för en och annan sådan redaktionspersonal.

Jag har velat erinra om detta, herr talman, ty om man säger, att det är alldeles onödigt med en fredspropaganda, tror jag, att jag här har vidrört ett område, där en sådan propaganda är allt annat än onödig. Så länge man från yttersta högern och yttersta vänstern öppet propagerar för det råa våldet, en yttring av krigstanken även det, är verkligen en upplysningsverksamhet av behovet påkallad. Jag erinrar mig, hurusom vid krigets utbrott en av våra svenska skalder skrev: »Ännu blott röken av främmande krut driver in över skäret, blicka med vaksamma ögon ditut, lugnt men stödd mot geväret.» Om man ser bort från de militära uttrycken i de orden, så ligger säkerligen i detta ett värdefullt lösensord för demokratiens och fredens vänner i vårt land: Att mot våldstankarna var de än uppträda fullgöra en klok och vaken vakt-hållning.

Det är ur den synpunkten, herr talman, och endast ur den synpunkten, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag har blivit uppkallad av anmärkningar från flera håll, delvis av sådan art, att jag trots den långt framskridna tiden ser mig nödsakad ingå i svaromål.

Det var framför allt herr Engberg, som riktade dessa anmärkningar emot mig. Han menade, att det var ovederhäftigt av mig att fälla ett sådant yttrande som att det vore överflödigt att numera meddela upplysning om krigets styggelse. Denna anmärkning från herr Engbergs sida fick en särskild karaktär därigenom, att den syntes innesluta, att min uppfattning vore den, att jag icke ansåge det vara av vikt, att folket i vårt land erhöle någon känedom om det moderna krigets ohygglighet. När jag säger, att fredspropagandans upplysningar äro överflödiga, menar jag, att fredspropagandan med dem slår in öppna dörrar. Den kunskap om krigets ohygglighet, som är av vikt för stärkande av fredskärleken och fredsandan, den kunskapen härleder sig efter min mening, numera efter kriget, för varje förnuftig människa i vårt land —

frånsett vuxna människor som själva upplevde världskriget — från deras uppfostran i hem och skola, från deras dagliga liv i samhället, från litteraturen och dagspressen. Det är enligt min mening absolut omöjligt, att det skall kunna finnas en förnuftig människa i landet, som *ur fredssynpunkt* behöver upplysas om krigets ohygglighet. Jag medger dock, att detta visserligen icke kan exakt bevisas, utan att det blir en värderingsfråga, som var och en efter sin egen hjärna och sitt eget samvete får avgöra.

Vidare gjorde mig herr Engberg den förebräelsen, att jag skulle ha riktat ett överdrivet angrepp gentemot Informationsbyrån för fredsfrågor. Det föreföll mig, som om herr Engberg därvid förbisåge, att jag hade uttalat, att såvitt jag kunde förstå, hade denna byrå meddelat en mängd både korrekta och nyttiga uppgifter i olika ting såsom angående Nationernas förbunds organisation och dess verksamhet, vad som tilldrog sig i Genève och överhuvud taget åtskilliga data från den europeiska politiken. Jag yttrade, att jag icke visste, på den grund att jag saknade kompetens i ämnet, huruvida det vore lämpligt, att statsmakterna beviljade ett anslag åt denna byrå för sådan politisk-historisk upplysningsverksamhet. När jag riktade en anmärkning mot denna byrå och t. o. m. tillät mig säga, att den faktiskt stod under besvärjelsens makt, var detta i begränsad mening, nämligen försåvitt det är fråga om byråns s. k. *fredsgagnande* verksamhet. Ty på grunder, till vilka jag kunde hänvisa, bestrider jag, att alla dessa upplysningar om Nationernas förbund och den europeiska politiken ha den allra ringaste betydelse såsom fredsgagnande moment. För att icke behöva taga kammarens uppmärksamhet i anspråk under flera timmar, blev jag nödsakad att hänvisa till min motion i ämnet. Jag skulle vilja fråga herr Engberg: Om denna byrå publicerar en sådan skrift, som jag berörde, ligger det någon mening i att motivera detta därmed, att man varit klart medveten om, att den blott innehölle abrakadabra? Om så icke är fallet, frågar jag vidare: *såvitt* den publicerar denna skrift, har det någon som helst mening, om icke byrån själv tror på däri innehållna besvärjelsernas makt? Det var detta, som låg i mitt yttrande.

Herr Sävström riktade en anmärkning mot mig, över vilken jag med min kännedom om herr Sävströms nobla karaktär mycket förvånade mig. Jag kan icke tänka mig, att den kan bero på annat, än att herr Sävström måste totalt ha misshört vad jag sade. Herr Sävström tillät sig insinuera emot mig, att jag skulle ha uttalat en förkastelsedom över denna informationsbyrå i anledning av dess prestationer, samtidigt som jag förklarade mig icke ens känna till dem. Detta handlingssätt från min sida skulle med hänsyn till, om jag så får säga, min bildade ställning, vara särskilt graverande. Jag har, herr Sävström, icke sagt något annat än att, såvitt det är fråga om fredsgagnande verksamhet, så har denna byrås produktion icke den ringaste betydelse. Jag har följt med denna produktion, och om herr Sävström vill jämföra å ena sidan denna och å andra sidan min motion, som herr Sävström såsom ledamot av konstitutionsutskottet känner till, skall han nödgas ge mig rätt däri, att *ur fredssynpunkt* har byråns produktion icke den allra minsta betydelse. Dessutom yttrade jag, att, om man går utanför frågan om det fredsgagnande syftet — man kommer då in på saker, som vi i dag icke ha att behandla, därför att de ligga utanför ramen av det föredragna ärendet — ansåge jag mig, enär jag icke är historiker och icke politiker, sakna kompetens att bedöma, huruvida det vore inrikespolitiskt riktigt, stämde med kutymen o. s. v. att bevilja ett särskilt anslag till denna byrå för dess upplysningsverksamhet, låt vara att denna innefattade både riktiga och nyttiga uppgifter. Min mening var den, att det finns en mängd människor, som komma med både korrekta och nyttiga uppgifter utan att därför kunna göra anspråk på anslag från statsmakternas sida. Jag sade dock endast i all enkelhet, att jag icke är

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

kompetent att bedöma den saken. Något annat låg icke i mina ord. Jag skall be att herr Sävström sedermera ville övertyga sig, genom att läsa stenogrammet, att jag icke sagt något, som stämmer med den utgångspunkt, som herr Sävström tydligen hade, när han riktade sin anmärkning mot mig.

Fattade jag herr Engberg rätt, kom han till sist med den anmärkningen, att jag begick en överdrift också såtillvida, att jag alltför logiskt drev konsekvenser, och att saker och ting, som kanske i och för sig kunde ur rättsfilosofiska synpunkter vara riktiga, dock icke voro av den beskaffenhet, att de kunde omsättas i praktiken. Ja, det kan förefalla så för den, som icke känner till saken något närmare. Men det är egendomligt, förefaller det mig, att just herr Engberg med sitt utomordentligt goda huvud kan intaga den ståndpunkten. Därmed är emellertid visst icke sagt, att det behövs vare sig ett särskilt gott huvud eller ett djupare studium för att här kunna se, hur saken ligger till. Det förefaller mig tvärtom, som om man icke behövede till det yttersta anstränga sig för att kunna åtminstone *ana* humbugen i allt folkrättspratet. Det synes mig, att man måste vara stenblind för att kunna undgå att se, huru den förhäriligade folkrätten, den grund, på vilken världsfreden enligt högljudda paroller skall byggas, upplöses, förbyter sig i motsatsen till en fredlig ordning och blir till världsfredstankens kanske allra farligaste fiende. Denna folkrätt är väsentligen ingenting annat än en förskönande benämning för folkens otyglade drifter, deras nationalistiska lidelser och deras chauvinistiska passioner av hat och hämnd. Denna folkrätt är ingenting annat än rättskänslorna i sin animaliska primitivitet utan styrsel. Om man jämför de internationella rättskänslorna med rättskänslorna *inom* nationen, framträder just det animaliska, när det gäller folkrätten, därför att rättskänslorna mellan folken äro fullkomligt utan styrsel av allt det, som inom ett land jämkar individernas rättskänslor in i för det helas väl nyttiga banor. Den s. k. folkrätten är i själva verket laddad med stoff till söndersprängande av det resultat, som kan åstadkommas genom fredsarbetet. Gärna må dessa fredsapostlar överhöljas med huru mycken ära och berömmelse som helst; de äro dock i god tro och begripa icke bättre än att de vilja grunda fredsarbetet på något, som, om de hade en djupare inträngande blick, skulle avslöja sig för dem som en krigsvulkan. Fredsvännernas hopp skall så småningom komma att ställas till sådana personer, som ha förmågan att dyka ned under det på ytan fladdrande idéskummet, och som ha en starkare utbildad känsla för kommande släktens öden. Må sådana personer lyckas förstå, att yxan här måste sättas till själva roten, och att det första röjningsarbetet för realiserandet av tanken på en världsfred består icke i *omhuldandet* utan *raserandet* av alla nutida folkrättsföreställningar och i grundläggningen av en verklig ordning mellan folken, som håller rättskänslorna i schack och tvingar in dem i — icke för de enskilda folkens — utan för *hela mänsklighetens* välfärd gagneliga strömfåror.

Detta, herr talman, är i koncentrerad form motiveringen för min ståndpunkt. Det skulle, såsom jag förut nämnt, taga för lång tid att närmare utveckla den. Men denna utveckling finnes, som sagt, i den motion, som jag väckt här i kammaren. Utan denna motion i bakgrunden för mina anföranden skulle jag i dag överhuvud taget icke ha talat så som jag gjort.

Fru Östlund: Herr talman! Jag har endast några enkla anmärkningar att framställa. Jag har närmast uppkallats av ett par anföranden, som hållits, men jag vet ju icke, om jag efter den debatt, som förts, kan finna något som helst gehör för det jag ämnade säga. Det är med fullkomlig häpnad, som jag åhört denna debatt angående detta blygsamma anslag på 32,000 kronor till fredsarbetet, vilken summa, om man vill göra jämförelser, icke är stort mer

än 32 öre mot de miljoner, som beviljats för militära utgifter. Jag skulle också med anledning av ett anförande av herr Lindman vilja säga, att när jag begärde ordet i dag, var det icke för att jag ville göra mig solidarisk med de »hysteriska och rasande furier», som han skrämde oss med, men vill naturligtvis begagna tillfället att få upplysa om att det icke är några svenska kvinnor, och ännu mindre de i vårt land fredsarbetande kvinnorna, som fällt dessa uttryck, utan de härstamma från ett land, där man i denna fråga tydligen är mycket mera avancerad än hos oss, ehuru citatet var ur en svensk tidning.

Man har här sagt under debatten — och särskilt gjorde herr Holmgren sig till tolk för detta, och det kommer igen varje gång man diskuterar fredsfrågan — att svenska folket är ett fredsälskande folk. Herr Holmgren yttrade också, att man icke borde använda större våld än nöden krävde för att övertyga vårt folk att fred är bättre än krig. Ja, det låter ju säga sig, men om herr Holmgren skulle få kammaren att rösta mot detta anslag på 32,000 kronor på dessa grunder tycker jag, att det vore en makalöst lättköpt seger. Visst är vårt folk fredsälskande, så länge ingenting händer, men man bör väl framför allt befästa övertygelsen därom att man icke blott skall vara fredsälskande, när ingen fara är å färde, utan också vara beredd på att ordna för sig för framtiden, och det är därför, som detta upplysningsarbete behövs. Hela denna fråga är dock av större omfattning än en del enskilda människors mer eller mindre utpräglade fredsintresse. Vad för övrigt beträffar talet om att vårt folk är fredsälskande, så skulle jag blott vilja erinra om huru blott några få tusental personer äro aktiva i fredsarbetet, och det säger väl också en del om freds kärleken.

När det gäller detta anslag till upplysningsarbete för freden, skulle jag helst vilja rösta för det förslag, som är framställt av herr Lindhagen, nämligen att det skulle beviljas lika stort anslag till fredsarbetet, som redan är beviljat till den frivilliga skytterörelsen, och jag skulle önska, att detta anslag undan för undan fördubblades, men naturligtvis får jag nu nöja mig med att rösta för Kungl. Maj:ts förslag. I och med det att jag säger, att jag helst skulle rösta för att anslaget till fredsarbetet borde vara minst lika stort som anslaget till det frivilliga skytteväsendets understödjande, är också det av herr Forssell nyss gjorda påståendet, att detta anslag skulle medföra konsekvenser, besvarat. Konsekvenserna ha vi ju redan i och med att anslag beviljas den frivilliga skytterörelsen.

Jag har för min del tidigare väckt förslag om anslag till fredsarbetet, det gällde den gången Internationella Kvinnoförbundet för fred och frihet. Jag gjorde det i full förvisning om att denna organisation utförde ett värdefullt arbete, som mycket väl stod sig inför kritiken och som vi också kunna beteckna som fullkomligt sakligt. Detta förbund förbereder också nu en upplysningskurs, som skall hållas i Norrköping och Linköping. För att icke det omdöme, som fällts om en del fredsarbetande föreningar, på något sätt skall bli generell och framför allt icke drabba dem, som icke äro förtjänta av det, ber jag att som exempel ur programmet får nämna några rubriker å de föredrag, som vid denna fredskurs komma att hållas. Där blir föredrag om »Genève såsom internationellt centrum», »Skolan och morgondagens medborgare», »Det ekonomiska världsläget», »Ungdomen och Nationernas förbund» o. s. v. och även ett föredrag om »Det internationella ekonomiska samarbetet». Jag kan icke tänka mig, att man skall kunna hålla ett upplysningsarbete, som är mera mångsidigt och mera värdefullt än det, som gives vid dessa föreläsningkurser. Jag tror också, att det är både berättigat och behövt. Nu förhåller det sig ju så, att när dessa 32,000 kronor beviljades till upplysningsarbetet, lades det i regeringens hand att utlämna dessa anslag till de olika arbetande föreningarna, och man ansåg det var en fullt betryggande garanti för att icke ovärdiga skulle

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

komma i åtnjutande därav. Detta beslut gäller ju ännu, och det förefaller mig, som om man utan tvekan skulle kunna rösta för detta anslag till det upplysningsarbete, som är beroende av det likväl nu som förut. Det är dock till syvende och sist den frågan, som vi nu skola gå att rösta om, om de föreningar, som efter enskilda personers oerhörda uppoffringar men av brinnande nit och av kärlek till vårt land åstadkomma detta arbete, skola få denna lilla hjälp, som ett par tusen kronor skulle kunna innebära. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallerius: Herr talman! Det har under den gångna debatten gjorts klart, att både reservanternas och motionärernas egentliga syften varit att protestera mot att agitationen för krigstjänstvåggran och isolerad avrustning får åtnjuta understöd från statens sida. I samband med att jag framhåller detta, kan jag icke underlåta att instämma i den protest, som en talare nyligen riktade mot det sätt, varpå en här citerad skrift blivit så att säga hanterad. Det som jag emellertid egentligen blev uppkallad av är, att det förekommit yttranden, av vilka den slutledningen skulle kunna dragas, att de, som intaga den ståndpunkt, som jag nu karakteriserat, skulle icke blott stå på en föråldrad ståndpunkt, utan också ur kristlig synpunkt vore efterblivna, eller i varje fall att kristliga synpunkter skulle hos dem icke komma till sin rätt. Jag säger icke, att någon betecknat oss såsom i kristligt hänseende mindervärdiga, men har dock velat framhålla detta såsom en konklusion, som kunde dragas av dessa yttranden.

Det kan kanske vara onödigt, men jag känner mig ändå på sätt och vis uppfordrad att försöka ge ett försvar för denna vår ståndpunkt, åtminstone att avge en deklARATION. Jag ber då till att börja med att få hänvisa på två förhållanden i det närvarande tidsläget. Jag skall icke försöka att framställa detta läge såsom mer eller mindre hotande, utan jag ville framhålla — och jag har känt ett djupt behov därav — att om vi skola rätt fatta det nuvarande läget, går det icke an att beteckna år 1918 såsom det tillfälle, då mänskligheten på sin långa ökenvandring upptäckte vägen till ett fredens och rättfärdighetens och lycksalighetens rike, utan man bör hålla kontakten så klar med det förgångna, att man minnes, vad som hände dessförinnan, minnes de farhågor, man då uttalade, och de strävanden för att betrygga freden, som förekommo före år 1914, och huru förhoppningar kommit till korta på det sätt, och med de efterverkningar, som vi ännu i denna stund kunna sägas erfarat något av: det är sambandet med det förgångna, att vi i vår åskådning om vår ställning till kriget och våra uppgifter i samhället komma att taga med i räkningen det, som varit. Jag tror, att det är nödvändigt, därför att jag däri också innesluter, att vi icke skola tappa bort sambandet med de gångna generationerna, som nu vila i fosterjorden eller på kontinentens slagfält, och som i farans stund visade prov på dygder, som höra till mänsklighetens prydnader — det kunna vi väl alla vara ense om, vi som vilja vara fjärran från all krigsromantik och väl *måste* vara det, efter vad vi varit med om — att vi måste erkänna, att mannamod och ädelmod hava visats på ett sådant sätt, att vi icke böra förgäta det. Men jag har framför allt velat peka på det förgångna, därför att jag känner ett behov av att stanna vid det uttryck, som jag tog mig friheten begagna, nämligen mänsklighetens ökenvandring. Det är en väg, som mänskligheten har att vandra, som icke blott leder till goda, ljusa och lugna dagar utan där den också får vandra i mörker, natt och nöd, och därför få vi också vara beredda på sådant. Fastän man tycker, att förutsättningar för att man skulle slippa undan faror och sorger förefunnos i mesta möjliga grad, så drabbades människor dock därav, såsom vi dagligen se. Om vi gå förbi den solbelysta fasaden, veta vi icke vilka sorger som kunna bo där innanför. Det är

denna tavla, som jag velat måla, icke för att väcka upp känslorna utan därför, att det förefaller mig som om detta är en verklighetsbild, som vi böra utgå ifrån vid bedömandet av dessa frågor.

Detta var det ena förhållandet. Det andra är att vi befinna oss i och äga ett rättssamhälle och att till detta rättssamhälle hör ordning och makt; och det erkännes från avgjorda fredsvänners sida, att från makten är icke våldet skilt.

Sedan kommer jag till det, som egentligen var mitt ärende att tala om, nämligen hur man från kristliga synpunkter ser på dessa frågor. Jag kan icke här gå in på frågan om samhällets och individens inbördes förhållande. För en kristlig samhällssak och livsåskådning, sådan den finner sin tillämpning i vårt land och inom vår samhällsordning, och såsom den äger djupa rötter i vår historia, står som något primärt och grundläggande den samhörighet, som medborgarna ha med varandra, icke blott såsom på yttre sätt inlemmade i rättsordningen utan i en inre gemenskap. I denna gemenskap ha de ansvar inbördes och för det hela och denna gemenskap med dess ansvar är något så starkt och stort från denna åskådnings synpunkt, att om det värsta skulle komma, sådant som kriget, säger man: jag kan icke undandraga mig denna gemenskap och detta ansvar, utan det första är, att jag fyller de plikter och påtager mig de offer, som den innefattar. Detta gäller ju generellt. Jag har icke förnekat, att det ur kristlig synpunkt kan bli motsatser mellan samhället och de enskilda, men förnekat att man skulle gå ut ifrån att det skulle vara regel och normalt. Det är alltså det primära, att man icke drar sig undan denna gemenskap, att man icke drar sig undan de andra, våra bröder och våra systrar, närmast våra bröder, som gå ut i kampen, utan delar med dessa mörker, stormar och faror lika väl som det ljusa fredslugnet, att man alltså ger sig själv ut i detta gemensamma ansvar. Därmed har jag framhållit det huvudsakliga och dominerande, när man talar om kriget i allmänhet. Man har här framställt invändningar häremot. Men jag får fastslå såsom det centrala från min åskådning denna gemenskap i ansvaret och denna villighet till offer.

Nu vore det lockande att försöka att i all enkelhet — något mera kan jag icke åstadkomma — gå vidare på denna väg, men vill blott tillägga, att det är en annan fråga, som här kommer fram, och det är frågan, om kriget är det enda onda eller det absolut värsta, om det icke finns det, som är ännu värre, ännu farligare. Det torde vara klart, att från mina utgångspunkter svaret på denna fråga då blir, att freden i vissa fall icke är det bästa utan att det finns sådana tillfällen, då man måste gå ut i kamp, fastän man kan göra det med gott samvete endast om man varit med om att sträva att avvärja den och icke själv givit anledning till striden.

Jag vill sluta med att i viss mening sammanfatta, vad jag sagt, däri, att man har här som i så många andra frågor olika linjer. När här talats om bergspredikan och de kristliga absoluta imperativen, så finns det ju en revolutionär linje, där man säger: fram med dem plötsligt, och må det sedan gå som det kan. Men det finns också där som på andra områden en reformistisk linje, som anknyter till de befintliga förhållandena och där man söker befrämja sina syften med avseende på de närmast föreliggande uppgifterna i stället för att ge sig in på de mera vittutseende, om vilka man svårigen kan göra sig någon klar föreställning.

Med dessa ord har jag velat uttala min anslutning till det huvudsyfte, som motionärerna och reservanterna i denna fråga givit uttryck åt.

Herr **Flyg**: Herr talman! Endast ett par ord till herr Hallén.

Såvitt jag kunde finna, ville han göra troligt, att mitt anförande här i dag skulle utgöra en reträtt från den ståndpunkt, som jag tidigare intagit, när denna

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.

(Forts.)

fråga behandlats här i kammaren. Jag vill säga herr Hallén, att om jag skulle på förmiddagen haft en svag tanke att göra reträtt i denna fråga, har den debatt, som i dag förts, och de inlägg, som gjorts i densamma, stärkt mig i sådant avseende, att jag i närvarande stund anser den ståndpunkt, som vi tidigare intagit och även i dag intaga, vara icke bara stark utan även hållbar och, utan att gå in på överdrifter, den ståndpunkt, som leder fram till en lösning av de problem, vi här diskutera. Då herr Hallén är intresserad av saken — han bör ju ha ett personligt intresse av att kontrollera sin egen sanningsenlighet, ty det är givetvis av värde för en kyrkans tjänare att kontrollera den saken — så vill jag be herr Hallén vara vänlig att slå upp protokollet från riksdagarna 1929 och 1930. Han skall då finna, att jag där vid sidan av min kritik av den pacifistiska propagandan och en hänvisning till, vart denna propaganda ovillkorligen leder, gav mycket tydligt och klart en honnör åt ärligheten och tapperheten hos vissa, breda grupper inom dessa kretsar. I dag hade jag anledning ytterligare understryka detta, då det gällde dessa 3,000 krigstjänstvagrare, när jag utgick ifrån, att dessa skrivit sitt namn med ärlig, inre övertygelse samt att de ville stå för detta. Det anser jag vara bevis på tapperhet, och jag anser, att då jag kritiserar denna ståndpunkt, är jag skyldig att samtidigt ge vederbörande en honnör.

Vi ha, herr Hallén, icke slutat våra tidigare anföranden i denna fråga med att hänvisa till sovjetunionen. Vi ha sökt att efter bästa förmåga sluta med en hänvisning till det mycket enkla och för oss mycket starka förhållandet, att de, som säga sig vilja freden och ett slut på kriget, måste förstå, att förutsättningarna för detta deras slutmål är, att de arbetande massorna i alla länder slutgiltigt likvidera den produktions- och samhällsordning, som nu består, den kapitalistiska produktions- och samhällsordningen, som i sig själv är grundorsaken till kriget.

Jag skulle vilja ge herr Lundstedt ett erkännande för mycket av vad han sagt. Men det är att röra sig med formler att tala enbart om en rättsordning, ty grundorsaken till kriget, det är, mina herrar, det kan ni aldrig resonera bort, motsättningarna inom och mellan de kapitalistiska nationerna. Den slutgiltiga lösningen på denna fråga är den kapitalistiska produktionsordningens raserande och uppbyggandet av en socialistisk planekonomi som en enhetlig världsmakt, ledd och kontrollerad av de arbetande folken i alla länder, mellan vilka ingen motsättning finns. Så ligger problemet till. Det är den enkla och klara ståndpunkt, som man måste komma fram till, och jag vill säga, att var och en, som ärligt går in för freden, en gång måste komma fram till denna ståndpunkt. Än i dag förstår man icke detta bland de djupa leden, men verkligheten skall själv bibringa dessa människor denna sunda uppfattning. Den slutsatsen ha vi, herr Hallén, alltid förfäktat.

Vad beträffar, att vi bruka sluta våra anföranden med hänvisning till sovjetunionen, ber jag att få erinra herr Hallén om det enkla faktum, att här föreligger vid årets riksdag en motion, där vi yrka på, att riksdagen skall principiellt uttala sin anslutning till det av sovjetunionen framförda avrustningsförslaget, och där vi peka på, att detta är det enda konkreta förslag, som på detta område förts fram. Alltså även i det fallet intaga vi vår förutvarande ståndpunkt, herr Hallén.

Det är sant att allt flyter, men jag vill dock säga, att det är någonting som icke flyter utan som är sterilt stillastående, och de är den prästerliga demagogien. Jag måste säga, att även om det vilade en stark underton av allvar och ärlighet över det sista anförande, som här hölls av en kyrkans tjänare, så ligger det snubblande nära att fråga, vem av de tvenne prästmän, som uppträtt här, och som båda representera den svenska kyrkan, det organ, vilket, såsom herr Engberg tidigare sagt, skall representera bergspredikans enkla sanning, — vem

av herrarna företräder denna lära, herr Hallén eller den andre Herrans tjänare, som uppträtt här. Det kanske kan anses litet oförsynt, men jag kan icke underlåta att säga till sist, att enligt min uppfattning borde en statskyrkans tjänare överhuvud taget icke yttra sig i en fredsdebatt.

Ang.
anslag till
upplysnings-
arbets för
freden.
(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber om ursäkt, om jag besvärar kammaren ett litet ögonblick. Men herr Lundstedt vållade, att jag nu måste göra det. Det var två punkter, där enligt min tanke måste inläggas en gensaga mot det uttalande, som herr Lundstedt gjorde.

Det första var det generella omdöme, som han fällde om Nathan Söderbloms broschyr. Han tillät sig beteckna denna skrift som abrakadabra. Jag har läst den. Jag kan icke på något sätt gilla detta hårda omdöme om den. Jag måste beteckna den som ett framsteg på den sidan, vilket jag med glädje tar fasta på, ity att Söderblom i broschyren gjort sig till tolk för den uppfattningen, att, därest en regering vägrar att hänskjuta sin sak till skiljedom och vägrar att gå den rättsliga procedurvägen, skall den behandlas som sitt eget folks fiende och även kyrkliga samfund hava plikt att slå ned den.

När Svea rikets ärkebiskop knäsatt denna i den socialistiska andra internationalen omfattade grundsats, kan jag för min del icke annat än med glädje taga fasta på en sådan ståndpunkt.

För det andra menade herr Lundstedt, att denna undervisning i fredsfrågan är fullkomligt onyttig och överflödig. Herrarna hava sett, att bland de föreningar, som fått anslag, befinner sig också Svenska skolornas fredsförening. Det vill synas, som om den förvildningens, fascismens och våldets anda, som, knuten vid vissa organisationer, börjat florera i våra skolor, gör det dubbelt motiverat, att det kommer till stånd undervisning och en påverkan i fredens anda i stället för i revolverskjutandets och våldsdådens.

Jag tror, att herr Lundstedt gör både sig själv och kammaren orätt, när han håller före, att var och en, som icke delar hans åskådning, har att välja mellan de obehagliga alternativen att vara antingen idiotisk eller brottslig.

Herr Sävström: Herr talman! Herr Lundstedt uttryckte sitt missnöje med mitt yttrande och sade, att jag missförstått honom. I motiven till sitt första uttalande hänvisade han till den motion på ett åttiotal sidor, som han avgivit och som för närvarande ligger hos konstitutionsutskottet. Om den motionen yttrade en framstående teoretiker, att han ansåge den vara svårbegriplig. Det finnes sålunda möjlighet och en naturlig orsak, om det för en vanlig människa sedan kan vara svårt att begripa motiven till det uttalande, som fällts i dag. Jag har velat göra detta erkännande för att bevara freden mellan herr Lundstedt och mig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande mom. a), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i mom. a) av den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, 3:o) bifall till det av herr Västberg under överläggningen framställda yrkandet och 4:o) avslag å utskottets hemställan i förevarande moment; och blev utskottets hemställan i berörda moment av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande mom. b) och c) proposition på bifall till vad utskottet i dessa moment hemställt; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Ang. anslaget till hemliga utgifter. Härfå föredrogs *punkten 25*, angående övriga ordinarie anslag till utrikesdepartementet; och yttrade därvid:

Herr **Flyg**: Herr talman! Under denna punkt »övriga ordinarie anslag» finnes också en post, som herrarna kunna finna på sista sidan och som kallas för »hemliga utgifter», för vilket ändamål man upptager 75,000 kronor. Det förefaller mig, att det vore på tiden och alls icke för tidigt, att denna post försvunne ur vederbörande departements stat. Denna punkt bör bli föremål för diskussion och behandling av riksdagen och det bör klart från riksdagens sida sägas ifrån, att till ändamål med en sådan formulering som »hemliga utgifter» har riksdagen icke något som helst intresse att bevilja medel, vilkas användning givetvis icke kan kontrolleras av riksdagen och knappast heller i sin helhet av någon annan.

Denna punkt har tidigare påtalats här i kammaren för 40 år sedan. Men posten har årligen återkommit; det är alltså en praxis, som vi här hava att behandla. När den påtalades tidigare, var det av en dåvarande representant herr Andersson i Tenhult. Denne påpekade, att hos oss förekomma icke de anledningar, som i vissa andra länder påkalla hemliga fonder. Jag vet icke, hurvida detta herr Anderssons i Tenhult yttrande av 1891 i dag fortfarande äger sin giltighet. Vad svarade utskottet på detta uttalande? Jo, utskottet säger, att det ville för sitt vidkommande icke göra något bestämt uttalande, men det föreställde sig, att anledning icke funnes till ändring. Alltså, utskottet, som vid denna tid för 40 år sedan prövade frågan, hade tydligen icke ens möjligheten att så kunna pröva frågan och undersöka, huru medlen användes, att man kunde få ett annat utlåtande än det svävande, som jag återgivit.

Nu anser jag emellertid, att förhållandena något ändrats under dessa 40 år. Vi hava någonting, som flertalet av kammarens ledamöter uttrycka med orden »demokratiens genombrott». Och det, som kunde försvaras vid den tidpunkten, borde vara en omöjlighet och en orimlighet i nuvarande moment. Vi hava något, som vi i dag diskuterat, nämligen Nationernas förbund, vilket kallas organ för nationernas samverkan och samarbete. Är det önskvärt, att medlemmar i detta förbund på sina stater upptaga summor för hemliga ändamål, det vill säga ändamål, som givetvis icke hava det ringaste sammanhang med vänskaplig samverkan staterna emellan? Man har anledning att påtala detta. Utgående från de faktorer, jag pekat på, det demokratiska genombrottet och Nationernas förbund, som majoriteten av kammarens ledamöter äro anhängare av, finnes det anledning för dessa herrar att låta denna post av anslaget till utrikesdepartementet utgå.

Vår grupp vill för sitt vidkommande icke vara med om att i fortsättningen bevilja medel på detta sätt till hemliga ändamål. Det har nyss i dag påtalats från en framstående representant för högern, till och med unghögern, den bristande kontakten mellan folket och det, som han kallade för riksledningen, d. v. s. regeringen, och det bristande intresset överhuvud för utrikespolitiska problem i landet. Jag tror, att det är på sin plats, att man i nuvarande moment, år 1931, kommer så långt, att riksdagen i varje fall för de medel, som beviljas, icke använder sådan rubrikföring som »hemliga ändamål». Det förefaller mig, som om det skulle finnas en skriande motsättning mellan denna rubrik »hemliga ändamål» och den »demokrati», som i närvarande stund skall hava ledningen här i landet.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka avslag på detta be-
lopp av 75,000 kronor.

Till sist skulle jag vilja betona — jag ser att utrikesministern är i kam- *Ang. anslaget till hemliga utgifter. (Forts.)*
 maren — att det vore ytterst intressant att få veta, vad det är för något, som man måste kalla för »hemliga ändamål». Det vore vidare intressant att få veta, huruvida utrikesnämnden, såsom riksdagens organ, har en aning om, vad det är, som kallas hemliga ändamål. — Herrarna skratta. Men jag frågar er: Är det i överensstämmelse med den »rika kultur» och »demokrati» som Sverige skryter över så mycket, som man har posten »hemliga ändamål» i vår utrikesstat?

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan i vad avser denna post.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Med anledning av den siste talarens anförande vill jag nämna, att redan av den ifrågavarande postens rubrik »hemliga utgifter» framgår, att diskussionen måste bli hemlig. Beträffande medlens användning vill jag blott säga, att de användas för lojala svenska intressen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Flyg; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Flyg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Flyg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 13.

Hans excellens herr statsministern *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 69, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo.

Denna proposition bordlades.

§ 14.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Nylander*, nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 48, angående postavgifter för tidningar m. m.; och

herr *Hollertz m. fl.*, nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 49, angående anslag till reseersättning till nämndemän.

Nämnda motioner bordlades.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för valnämnd att vidtaga viss anordning till förebyggande av trängsel bland valdeltagarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 122, gjorda framställning angående anslag till ändring och utrustning av vissa lokaler å tandläkarinstitutets tandfyllningsavdelning; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkterna 138 och 148, gjorda framställningar angående dels anslaget till arvoden till speciallärare vid tekniska högskolan, dels ock upplåtelse av ett område å norra Djurgården för tekniska högskolans behov;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ombyggnads- och reparationsarbeten vid riksbankens avdelningskontor i Malmö; nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Norrköping;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1931 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt förra städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Växjö Matilda Ekberg;

nr 8, i anledning av väckta motioner om gratifikation åt vaktmästaren vid riksdagens tryckeriexpedition E. Rönnboms änka;

nr 9, i anledning av väckt motion om understöd för en gång åt förre vaktmästaren hos andra kammaren J. A. Eriksson;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för underhåll och pensioner till avskedad indelt manskap vid armén och marinen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 11, angående regleringen av utgifterna för budgetåret 1931/1932 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 12, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1930; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Wachtmeister</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 13 febr.,
› <i>Persson</i> i Grytterud	› 8 » » » 13 »
› <i>Lithander</i>	› 14 » » » 13 »

herr <i>Nilsson</i> i Antnäs	under 8 dagar fr. o. m. den 14 febr.,
» <i>Anderson</i> i Prästbol	» 9 » » » 13 »
» <i>Lindqvist</i> i Halmstad	» 8 » » » 12 »
» <i>Ericsson</i> i Sörsjön	» 4 » » » 12 »
» <i>Vahlstedt</i>	» 7 » » » 12 »
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	» 6 » » » 14 »
» <i>Borggren</i>	» 8 » » » 13 »
» <i>Berg</i>	» 10 » » » 12 »
» förste vice talmannen <i>Nilsson</i>	» 5 » » » 12 »
» <i>Hermansson</i>	» 4 » » » 12 » och
» andre vice talmannen <i>Bengtsson</i>	» 6 » » » 13 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 13 februari.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Herr **talmannen** öppnade sammanträdet med följande ord: Mina damer och herrar! Då kammaren i dag sammanträder, sakna vi ibland oss representanten på Södermanlands läns bank Bror Lundkvist. Öväntat kom underrättelsen om att den härdade idrottsmannen, ännu i sin kraftigaste ålder, hastigt borttryckts av döden.

Bror Lundkvist var en gedigen personlighet, en man, som träget arbetade för att förkovra sitt vetande. Han yttrade sig icke ofta offentligt, men hans omfattande offentliga verksamhet uppbars av ett levande intresse, klokt om-döme och aldrig bristande pliktuppfyllelse. I sin hembygds kommunala liv var han en förgrundsgestalt, ordförande i stadsfullmäktige och mångårig ledamot i landstinget.

Andra kammarens ledamöter bevara minnet av en god kamrat, som genom sitt rättrådiga, försynta och vinnande uppträdande åtnjöt allas aktning och förtroende.

Frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Härefter upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Att ombudsmannen Bror Karl Lundkvist från Hannelund, Snappt, i Eskilstuna Klosters förs. i Södermanl. län, född den 17 maj 1878, avled i Stockholm den 11 febr. år 1931, dödsorsak: Myocardit. chron. + Nephritis, enligt attest av läkare, blir här jordfäst den 22 febr. 1931 i svenska kyrkans ordning, blir här begravnen den 22 febr. 1931 å nya kyrkog., efterlevande makas födelseår 1881, betygar Eskilstuna Klosters församling i Södermanlands län den 12 febr. år 1931.

C. I. F. Berggren.
Komminister.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt 28 § riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande februari.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 69, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo.

§ 4.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 345 av herr *Nylander*; och till statsutskottet motionen nr 346 av herr *Hollertz m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, statsutskottets utlåtanden nr 20 och 21, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 4—12 samt andra lagutskottets utlåtande nr 6.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades nu på begäran till herr **Pehrsson** i Bramstorp, som anförde: Herr talman! För någon tid sedan började uppgifter förekomma i en viss del av tidningspressen angående en av bondeförbundets Skåneorganisation anordnad förmedling av spannmål. De agitatoriskt utstyrda artiklarna innehöllo bl. a. påståenden om att nämnda organisation genom förmedlingen sökt bereda sina medlemmar fördelar på övriga spannmålsleverantörers bekostnad och utnyttjat detta ekonomiskt och organisatoriskt.

Då undertecknad särskilt utpekades i dessa artiklar såsom ledamot av statens spannmålsnämnd och, som det uppgavs, dessutom ledamot av styrelsen för bondeförbundets Skåneorganisation samt dess arbetsutskott, såg jag mig nödsakad, närmast med anledning av en artikel i *Nya Dagligt Allehanda* den 14 januari, offentliggöra ett beriktigande, varav jag tillåter mig att här återgiva följande:

»Nya Dagligt Allehandas uppgifter äro i detta fall, som ofta plägar vara förhållandet, i hög grad vilseledande. Jag tillhör icke som denna tidning uppgiver, styrelsen för bondeförbundets Skåneorganisation och icke heller dess arbetsutskott. Dessutom har jag varken haft med omförmälda spannmålsförsäljningar att skaffa eller haft någon som helst kännedom om desamma. Ännu mindre har jag i min egenskap av ledamot i statens spannmålsnämnd sökt påverka kvarnarna att inköpa spannmål från någon viss politisk organisation eller över huvud sökt använda denna min ställning på något sätt för att gynna särskild orts eller särskilt partis intressen. Dessa uppgifter torde vederbörande kvarnar, om så skulle anses behöfligt, mycket väl kunna styrka.»

Mitt beriktigande återgavs i allmänhet endast i stympat skick och samma

eller liknande uppgifter förekommo allttjämt i en del tidningar. Så sent som den 29 januari uppgav Stockholms Dagblad om förmedlingen, att »denna kooperativa förmedlingsapparat konstruerats av ett par framstående skånska bondeförbundare, av vilka den ene är medlem av statens spannmålsnämnd».

Interpellation.
(Forts.)

Vad tidningarna yttrade var dock en sak för sig; den 24 januari uppvaktades emellertid stats- och jordbruksministrarna av en deputation, vari bl. a. befunno sig 3 riksdagsmän, vilken deputation enligt tidningsreferaten överlämnade en skrivelse med hemställan, »att regeringen måtte låta föranstalta om en utredning i syfte att få fullt objektivt klarlagt, vad som i verkligheten förekommit i samband med bondeförbundets försök att utnyttja den statliga spannmålsregleringen för partipolitiska syften samt att regeringen måtte vid fastställande av grunderna för den framtida spannmålshjälpen utforma sådana bestämmelser, att avsättningsmöjligheterna betryggas på för leverantörerna rättvisa och likaberättigade villkor». Enligt Nya Dagligt Allehandas referat motiverade deputationens ordförande framställningen på bl. a. följande sätt:

»Endast två kvarnar ha, oss veterligt, i begränsad omfattning bifallit bondeförbundets framställning. Vi anse oss böra erinra att en av styrelseledamöterna i Malmö stora valskvarn är den framstående representanten för bondeförbundet, ledamoten av statens spannmålsnämnd Axel Pehrsson i Bramstorp. Vidare kan förtjäna framhållas att en av medlemmarna i den deputation från bondeförbundet, som uppvaktat kvarnarna, är revisorn i samma kvarn, herr Henriksson i Vinstorp. Det kan under sådana förhållanden vara förklarligt att den ifrågavarande kvarnen kände sig frestad till ett tillmötesgående. Men uppenbart är att det icke kan vara i god överensstämmelse med en lojal tillämpning av de statliga stödåtgärderna, att en kvarn beviljat särskilda förmåner för delägarnas vänner och politiska meningsfränder till men för andra spannmålsodlare.»

Det förefaller, av referaten att döma, som om en viktig del av deputationens motivering utgjordes av meddelandet, att en ledamot av statens spannmålsnämnd även tillhör styrelsen för A. B. Malmö stora valskvarn. Att undertecknad invalts i styrelsen för Svenska lantmännens kvarnförening och A. B. Malmö stora valskvarn är riktigt, men det torde för alla vara klart, att nämnda företags styrelse, sedan företagen uppgått i A. B. Kvarnintressenter, icke kan ha något att skaffa med den merkantila och tekniska ledningen.

Enligt Nya Dagligt Allehanda mottogo stats- och jordbruksministrarna deputationen med stor välvilja. »Excellensen betecknade de påtalade förhållandena såsom avita och lovade att vidtaga de åtgärder, som regeringen kunde anse lämpliga och behövliga.» Dagen därpå innehöllo en del andra tidningar följande meddelande från statsministern rörande innehållet av det svar, som lämnats deputationen:

»Jordbruksministerns och mina egna uttalanden ha i Nya Dagligt Allehandas rubriker och referat blivit skärpta på ett sätt, som icke ger en objektiv bild av vad som förekom. Efter herr Ramels anförande framhöllo vi, att — därest ett försäljningsavtal träffats, som möjliggjorde för bondeförbundet att agitationsvis vända sig till jordbrukarna och förklara, att därest dessa inträdde i bondeförbundet och uppvisade medlemskort därom hos kvarnen, så skulle de vida förr än eljest få sälja sin spannmål — då måste detta förfaringssätt betecknas som ett missbruk av kvarnavtalet. Att detta avtal icke finge utnyttjas såsom något slags apparat för partiförvärv bland spannmålsproducenterna vore enligt vår mening uppenbart. Vi förklarade oss emellertid nu efter deputationens anmälan villiga att låta undersöka vad som i verkligheten förekommit. Med dessa våra uttalanden, vilka icke med ett ord berörde någon enskild person, syntes delegationens medlemmar vara helt tillfredsställda.»

Statsministerns till pressen kunnade meddelande och Nya Dagligt Allehan-

Interpellation. das rubriker till artikeln om uppvaktningen samt referat av vad deputationens ordförande yttrat synas icke fullt överensstämma.
(Forts.)

Då det torde vara av ett stort allmänt intresse att få klarlagt, vilket resultat den på begäran av här nämnda deputation enligt uppgift igångsatta utredningen givit, får jag vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande spörsmål:

Har den vid uppvaktning inför stats- och jordbruksministrarna den 24 sistlidna januari utlovade utredningen angående spannmålsförmedlingen i Skåne fullföljts?

Om så är fallet, är det statsrådets avsikt att snarast möjligt låta offentliggöra resultatet av utredningen?

Ifrågavarande anhållan bifölles.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner angående biträdande från Sveriges sida av ett av sovjetregeringen inför Nationernas förbund framlagt avrustningsförslag.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Spångberg</i>	under den 14 febr.,
» <i>Lindgren</i>	» 10 dagar fr. o. m. den 14 febr.,
» <i>Sjöström</i>	» 6 » » » 13 » och
» <i>Pettersson</i> i Bjälbo	» 3 » » » 16 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 14 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 81, om viss ändring i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänsemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckningen;

nr 82, angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer och

nr 83, angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt åt lärare vid dispensärbarnhem samt barnhem för nervösa och psykopatiska barn.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 4.

§ 3.

Vidare föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för valnämnd att vidtaga viss anordning till förebyggande av trängsel bland valdeltagarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 122, gjorda framställning angående anslag till ändring och utrustning av vissa lokaler å tandläkarinstitutets tandfyllningsavdelning; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkterna 138 och 148, gjorda framställningar angående dels anslaget till arvoden till speciallärare vid tekniska högskolan, dels ock upplåtelse av ett område å norra Djurgården för tekniska högskolans behov; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ombyggnads- och reparationsarbeten vid riksbankens avdelningskontor i Malmö;

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Norrköping;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1931 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt förra städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Växjö *Matilda Ekberg*;

nr 8, i anledning av väckta motioner om gratifikation åt vaktmästaren vid riksdagens tryckeriexpedition E. Rönnboms änka; och
nr 9, i anledning av väckt motion om understöd för en gång åt förre vaktmästaren hos andra kammaren J. A. Eriksson.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 4.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Larsson* propositionerna:

nr 73, angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdragande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m.;

nr 75, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m.; och

nr 76, angående avlösning av en för Gamla Älvsborgs kungsladugård m. m. utgående avgäld; samt

av hans excellens herr statsministern *Ekman* propositionerna:

nr 70, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Visby stad;

nr 71, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 72, angående understöd åt avlidne värnpliktige K. T. Lunds moder.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 5.

Ang. ändrade villkor för underhåll till avskedat indelt manskap.

Vid härfpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för underhåll och pensioner till avskedat indelt manskap vid armén och marinen m. m. jämte en i ämnet väckt motion begärdes ordet av

Herr **Bäcklund**, som yttrade: Jag och de övriga kammarledamöter, som motionerat i denna fråga, se naturligtvis med tillfredsställelse, att motionen från 1929 nu har föranlett denna Kungl. Maj:ts proposition nr 13. Jag är givetvis mycket tacksam för att utredningen kom till stånd och propositionen förelades riksdagen, men det finnes vissa skäl, herr talman, som göra, att jag anser mig böra säga några ord vid detta tillfälle. Det är nämligen så, att vissa förhållanden icke ha beaktats vid utredningen, varför de också blivit något eftersatta av Kungl. Maj:t eller vederbörande statsråd. Vi ha därför i samband med denna proposition väckt en motion, vari vi i korta drag hemställa: 1) att de, som inneha 18 års tjänstetid, måtte, oavsett tjänstgöringstidens dagantal, bliva berättigade till underhåll och 2) att de, som fullgjort tjänstgöring före 1901, måtte få räkna regementsmötena till samma dagantal, som gällt efter 1901.

Förhållandet är nämligen det, att riksdagen under en följd av år har behandlat de motioner, som inkommit med begäran om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, på så sätt, att dessa indelta soldater, som haft 18 års tjänst, ha fått samma underhåll, som om de tjänat 20 år.

Nu har Kungl. Maj:t — och det har jag intet att andraga emot — föreslagit, att det skulle medgivas dem, som ha minst 15 års tjänst och minst 600 dagars tjänstgöring, att räkna samma förmåner som de, som tjänat 20 år. Och icke heller har jag någonting att andraga mot Kungl. Maj:ts och utskottets förslag angående förhöjning av begravningshjälpen. Men vi komma

dock in i ett konstigt förhållande, i det en hel del av dem, som tjänat i 18 år, äro så gamla och tjänat under sådan tid, då regementsmötena voro kortare, att de under inga förhållanden kunna ha 600 dagars tjänst. De skulle efter antagandet av propositionen komma i den ställningen, att Kungl. Maj:t icke skulle kunna tilldela dem underhåll, trots att de ha 18 års tjänst och trots att riksdagen under en lång följd av år har gjort det och det blivit kutym i utskottet att alltid tillstyrka dessa framställningar.

Ang. ändrade villkor för underhåll till avskedad indelt manskap.

(Forts.)

Det har icke lyckats att få utskottet med på den motion, där det yrkas på att 18 år skulle vara gränsen i stället för 20 år. Jag har då inom utskottet försökt att få det därhän, att Kungl. Maj:t skulle kunna få dispensrätt för dem, som hade mellan 18 och 20 års tjänst, så att de skulle kunna av Kungl. Maj:t ställas i samma ställning som de andra. Utskottet har emellertid icke gått med på detta heller, och jag har då försökt genomdriva, att man åtminstone här i riksdagen — vid behandlingen av de motioner, som föreligga i år — skulle gå in för att de, som hade 18 års tjänst, skulle tilldelas underhåll, i likhet med vad man tidigare gjort, och att de andra, som icke hade 18 års tjänst, skulle hänvisas till Kungl. Maj:t och bliva behandlade efter propositionen. Det är endast fyra personer det gäller, dessa som ha mellan 18 och 20 års tjänstetid. Men utskottet har sagt nej även på denna punkt, och det föreligger preliminärt beslut, att alla motionerna skola få gå till Kungl. Maj:t. Det betyder, att även framställningarna angående dessa, som ha över 18 års tjänstetid, om de icke samtidigt ha 600 dagars tjänstgöring, komma att avslås. Ty Kungl. Maj:t kan icke förfara på annat sätt enligt mitt sätt att se.

Jag har tagit ordet här, herr talman, för att påvisa för kammarledamöterna och även för Kungl. Maj:t, att det blir en viss orättvisa mot dessa personer, som ha 18 års tjänst, när propositionen nu blir bifallen, och så för att väcka den uppmärksamhet, som påfordras här i kammaren vid behandlingen av de pensioner, som komma upp om några dagar, och som gälla en del indelta soldater, däribland de nyssnämnda fyra personerna. Dessa, som ha 18 års tjänst och nu icke få pension, trots att de äro så gamla, därför att de troligen icke ha 600 dagars tjänstgöring, kunna naturligtvis icke förstå, varför riksdagen fattar ett beslut, som icke berättigar dem till pension, när riksdagen under ett flertal år har gett pension åt dem, som haft 18 års tjänst.

Nu har i detta sammanhang i utskottet sagts, att vederbörande motionärer få komma igen med motion nästa år, om det icke finnes 600 dagars tjänstgöring, och Kungl. Maj:t sålunda icke kunnat bifalla deras framställning. Det är gott och väl, men detta gäller ju personer, som äro 70—75, kanske 80 år, och som leva i små omständigheter. Det är väl då icke så gott för dem att vänta ett år, därför att man vill krångla till en sak så här.

Jag har den meningen, herr talman, att de, som ha 18 års tjänst — och det har framlagts motioner därom vid denna riksdag från vissa kammarledamöter — skola oavsett denna proposition av riksdagen beviljas understöd i år, så att man icke förfar så, att man skapar en stor orättvisa.

Dessutom torde det förhålla sig så, att en hel del av dem, som nu haft 17—18 års anställning, de kunna nog icke fatta riktigheten däri, att de skola komma i sämre ställning än många, som haft 15 år, men lyckats få 600 dagars tjänstgöringstid, medan de själva kanske ha 599 dagar eller något lägre. De kunna naturligtvis icke förstå varför de skola utestängas, då de ha ett större antal år i tjänst.

Ja, herr talman, jag har icke tänkt att göra något yrkande, men jag har velat påvisa de brister, som finnas här och som stå i motsättning till vad riksdagen gått in för tidigare, nämligen att de som haft 18 års anställningstid böra — oavsett dagantalet för tjänstgöringstiden — få rätt till under-

Ang. ändrade villkor för underhåll till avskedad indelt manskap.
(Forts.)

håll av Vadstena krigsmanshuskassa. Och jag hoppas, att kammarledamöterna studera den saken, till dess att vi få dessa nyssnämnda motioner under behandling, vilka gälla de indelta soldaterna, så att rättvisa åtminstone vederfares de fyra, som ha 18 års tjänst, så att de icke komma att ställas utan pension.

Jag har med detta, herr talman, försökt att peka på de förhållanden, som göra, att vi i motionen ha sökt en ändring. Det är som sagt för att skapa rättvisa, och jag hoppas, att herr statsministern också begrundar denna sak, ty det blir icke riktigt rättvist mot dem, som ha mellan 18 och 20 års tjänst, om man går efter de linjer, som nu komma att beslutas.

I detta anförande instämde herrar *Holmström*, *Lundén* och *Jönsson* i Fridhill. Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtanden, nr 11, angående regleringen av utgifterna för budgetåret 1931/1932 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 24 och 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Bankoutskottets nu föredragna memorial, nr 12, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1930 lades till handlingarna.

§ 8.

Ang. ifrågasatt upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

Slutligen upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 288, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol omedelbart skulle upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Olof Carlsson, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johanson* i Stockholm på anförda skäl förklarat, att de icke ansett sig kunna förorda bifall till ifrågakvarande motion.

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet säges, att vi motionärer icke ha anført skäl, som kunna föranleda utskottet att tillstyrka, att lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol upphävas. Utskottet har enhälligt yrkat avslag på vår motion.

Att denna lagstiftning *är* och till sina verkningar *blir* en mot arbetarna ensidigt inriktad klasslagstiftning, det anser naturligtvis andra lagutskottet icke vara något godtagbart skäl för ett upphävande av denna lagstiftning. Ja, det förstå vi! Herrarna i utskottet, som ha dikterat detta utlåtande, äro givetvis från sina utgångspunkter av den åsikten, att denna lags klasskaraktär i stället är ett vägande skäl för att denna tvångslagstiftning skall bibehållas och ytterligare utbyggas. Det är ju bara en naturlig sak, att de borgerliga samhällsgrupperna vilja ha lagar stiftade och utbyggda till förmån för sina intressen gentemot arbetarklassen; och särskilt angenämt måste det därför också vara för de borgerliga att få erfara, att socialdemokraterna ingalunda vilja någon organiserad, allvarlig kamp mot en dylik lagstiftning.

På borgerligt håll söker man ju göra gällande, att dessa lagar drabba arbetare och arbetsköpare, alltså båda parterna, lika. Detta är ingalunda någon mot arbetarna riktad klasslagstiftning, säger man på det hållet, och det finns ju även ledande socialdemokrater, som, mot bättre vetande, säga ungefär likadant.

Jag har här i min hand Landsorganisationens tidskrift »Fackföreningsrörelsen», numret för den 6 februari i år. Där skriver tidningens redaktör, herr Sigfrid Hansson, socialdemokratisk ledamot av första kammaren, att det är en våldsamt överdrift, när vi kommunister påstå, att denna lagstiftning är en *fara* för fackföreningsrörelsen. Herr Hansson vill tydligen med detta uttalande hjälpa de borgerliga att inbilla arbetarna, att det icke är så farligt med denna lagstiftning. Arbetarna böra slå sig till ro och icke bekämpa densamma; det är tydligen herr Sigfrid Hanssons korta mening. Han säger också så belåtet i denna artikel, att det icke kan råda något som helst tvivel om att icke riksdagen kommer att avslå vår motion om upphävande av denna lagstiftning. — Det är, det må jag säga, sannerligen en god hjälp borgarna få av denne Landsorganisationens socialdemokratiska funktionär. Detta är anmärkningsvärt, ty från Landsorganisationens sida har det ändå tidigare hörts andra toner i denna fråga.

Dessa lagar genomfördes emot hela den svenska arbetarklassens uttryckliga protester. De fackligt organiserade arbetarna voro fullt på det klara med, att borgarklassens bestämda avsikt med denna lagstiftning var att söka klavbinda de fackliga organisationerna och försvåra deras rättmätiga kamp för arbetarnas intressen. De erfarenheter, vi gjort efter lagarnas tillkomst, visa också, att arbetarnas stridsåtgärder ögonblickligen förklaras vara brott och straffas, under det att arbetsköparna ha alla möjligheter att föra strid mot arbetarna även under avtalstiden, utan att arbetsköparnas stridsåtgärder falla under avtalslagens straffbestämmelser.

Vi ha inom den industri där jag arbetar, nämligen gruvindustrien, en hel del exempel på den saken. Jag skall anföra ett par exempel, som visa, att det icke

Ang.
i frågasatt
upphävande
av lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol.

(Forts.)

är någon som helst överdrift, när vi kommunister säga, att denna lagstiftning icke förhindrar arbetsköparna att vidtaga stridsåtgärder och genomdriva försämringar i arbetsvillkoren under gällande avtalstid men att arbetarna däremot bliva ådömda straff, om de vidtaga liknande åtgärder. Jag kan exempelvis meddela hur arbetsköparna gått till väga vid Svartviks gruvor i Örebro län. Den arbetsplatsen är inrangerad i ett av de riksavtal, som omspanner så gott som samtliga gruvfält i mellersta Sverige. En vacker dag permitterades arbetarna vid gruvfältet i fråga på obestämd tid och driften lades ned. När arbetarna så gått permitterade en tid och svälten börjat göra sig gällande, då passade bolaget på att förklara, att om arbetarna ville godkänna en sänkning av de i avtalet fastställda lönerna, skulle arbetet sättas i gång. Jag kan ju nämna, att de i avtalet fastställda lönerna voro synnerligen låga vid det där gruvfältet. Arbetarnas förtjänster voro redan förut ytterst dåliga. Genom arbetsköparnas utsvältningssmetod tvingades emellertid arbetarna att gå med på en lönereducering mitt under avtalstiden, och när arbetsköparna nått sitt syfte, sattes arbetet igång.

Jag kan, herr talman, anföra ett annat liknande exempel — från Siksjöberg i Kopparbergs län. Vid den arbetsplatsen hade arbetarna ett lokalt löneavtal med bolaget. Men dock ett avtal som faller under avtalslagens bestämmelser. Även här gingo arbetsköparna till väga på precis samma hänsynslösa sätt som vid Svartvik, arbetarna permitterades på obestämd tid. När svälten och nöden börjat göra sig gällande i gruvarbetarhemmen, meddelade bolaget, att detsamma ämnade sätta igång driften igen, men först skulle arbetarna godkänna en reducereing med 10 % på de i avtalet fastställda lönerna. Även vid den arbetsplatsen sågo sig arbetarna nödsakade underkasta sig lönesänkingsdekreter, och arbetsköparna stodo också där som segerherrar i sin strid mot arbetarna, mitt under avtalstiden.

Någon som helst utsikt att genom stämning till arbetsdomstolen få rättelse fanns naturligtvis icke i dessa fall. Så länge arbetarna gingo permitterade, fanns naturligtvis — trots att permitteringen kunde betraktas som en maskerad lockout — ingen möjlighet för arbetarna att stämma arbetsköparna. När sedan arbetet tagits upp, var det också omöjligt att vidtaga några åtgärder, ty dessförinnan hade arbetarna tvingats att skriftligen godkänna lönereduceringen. Då det var gjort, var det givetvis för sent att komma med stämning till arbetsdomstolen.

Det där var bara ett par små exempel på, hur arbetsköparna ha möjlighet föra strid mot arbetarna även under avtalstiden utan att på minsta sätt drabbas av lagens straffbestämmelser, och det finns massor av dylika exempel. Däremot drabbar lagen med hela sin kraft, så fort arbetarna vidtaga några kraftåtgärder till försvar för sina intressen. Antag bara, att det varit arbetarna, som lagt ned driften vid Svartvik och Siksjöberg och krävt 10 % förhöjning på gällande avtalslöner. Då hade arbetarna stämplats som brottslingar och arbetsdomstolen hade ögonblickligen satts i funktion och dömt arbetarna och deras organisationer till stränga straff. En lagstiftning, som verkar på detta uppenbart partiska sätt, kan icke betecknas som annat än en utpräglad klasslagstiftning. Det är en klasslag, som bestämt syftar till att skada arbetarklassens fackliga organisationer och hindra deras verksamhet, under det att åt arbetsköparna lämnas fältet fritt att operera på sätt, som jag nyss påvisat.

Med stöd av den s. k. § 23 i avtalen vidtaga också arbetsköparna många gånger under avtalstiden sådana utmanande och orättmätiga åtgärder, att arbetarorganisationerna därigenom ovillkorligen tvingas att vidtaga motåtgärder för att söka ernå rättelse. Arbetsköparna gå alltid fria, när de vidtaga stridsåtgärder av den art, som förut påpekats, men vidtaga arbetarna försvarsåtgärder, förklarar dessa brottsliga, och arbetsdomstolen är genast färdig avkunna skarpa straffdomar. Vi ha många exempel på sådana domar, varvid arbetar-

organisationerna ådömts straff för konflikter, som de tvingats ut i endast på grund av arbetsköparnas oresonlighet. Ett färskt exempel är ju domen över Stockholms grovarbetarefackförening och arbetarna vid Armerad Betongs bygge här i Stockholm, som av arbetsdomstolen dömdes att till bolaget utbetala en summa på, om jag icke missminner mig, nära 5,000 kronor, och detta trots att bolaget själv framkallat konflikten genom orättvist avskedande av en arbetare vid bygget.

Det är helt naturligt, att de borgerliga vilja ha en sådan tvångslagstiftning kvar och att utskottet icke velat tillstyrka, att den upphäves. Den organiserade arbetarklassen har emellertid all anledning fullfölja kampen emot denna klasslag, tills densamma blir avskaffad.

Till sist bara ett par ord om socialdemokraternas ståndpunktstagande i denna fråga. Som vi finna, ha ju de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet varit eniga med de borgerliga om att avstyrka vår motion. Som skäl för denna sin ståndpunkt anföra de, att de icke vilja vara med om ett upphävande av denna tvångslag med mindre än att en lagstiftning om central skiljenämnd på nytt kommer till stånd. Det där förefaller åtminstone mig endast vara ett uppkonstruerat skäl, som socialdemokraterna ställt upp för att ha något att krypa bakom, när de gå in för ett avslagsyrkande på vår motion, ty enligt mitt sätt att se är det naturligtvis ingen absolut nödvändighet att ha en lagstiftning om en dylik skiljenämnd. Vilja de avtalslutande parterna ha ett skiljenämndsinstitut för avgörande av vissa arbetstvister, då kunna de träffa uppgörelse därom i avtalen, alltså utan att det behöver finnas någon särskild lagstiftning i saken. Det är sålunda ur arbetarsynpunkt icke några bärande skäl, som anförts av socialdemokraterna, när de yrkat avslag på vår motion.

Vi veta att de kapitalistiska intressenas representanter intensivt förbereda nya undantagslagar mot fackföreningsrörelsen. Socialdemokraterna bidraga till genomförande av sådana lagar genom att inför borgarna visa upp ett så bleksiktigt och undergivet ansikte då det gäller denna fråga. Vi kommunister anse, att denna klasslagstiftning måste bort, och vi vilja, att kampen mot densamma hänsynslöst fullföljes, till dess så skett.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av mig och mina medmotionärer väckta motionen.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Till andra lagutskottets förvarande utlåtande har av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet fogats en reservation. Utöver vad som anföres i denna reservation har jag för närvarande ingenting att tillägga.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Flyg m. fl.*, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 14, angående godkännande av en i Genève den 2 oktober 1930 dagtecknad konvention om finansiell hjälp m. m.; och

herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*, nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 65, angående åtgärder till höjande av det mindre jordbruket och befrämjande av gödselvärdan.

Dessa motioner bordlades.

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 11.

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol.
(Forts.)

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	5	dagar	fr. o. m.	den	18	febr.,	
	<i>Olsson</i> i Ramsta								
»	<i>Lundström</i>	»	4	»	»	»	18	»	
»	<i>Ericson</i> i Boxholm	»	8	»	»	»	17	»	
»	<i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	6	»	»	»	14	»	
»	<i>Lovén</i>	»	6	»	»	»	16	»	
»	<i>Hansson</i> i Stockholm	»	8	»	»	»	17	»	
»	<i>Olofsson</i> i Digernäs	»	2	»	»	»	18	»	
»	<i>Karlsson</i> i Vadstena	»	4	»	»	»	16	»	
»	<i>Sjögren</i>	»	3	»	»	»	17	»	
»	<i>Weijne</i>	»	2	»	»	»	15	»	
»	<i>Brännberg</i>	»	8	»	»	»	14	»	
»	<i>Skoglund</i>	»	2	»	»	»	16	»	och
»	<i>Osberg</i>	»	3	»	»	»	17	»	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.